

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

F o r s ø g

til

en Beskrivelse over Ringe Sogn.

Af

Hans Leerbeck,

Sognepræst for Ringe Menighed.

O d e n s e.

Trykt hos S. Zempel,

Eiet af Jæns Stifts Bredselonoir og Bogtrykkerie.

1 8 2 6.

Deres Excellence

Herr J o h a n v. B ü l o w,

lidder af Elephanten, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd, Kommandeur af
den Kongelige svenske Nordstjerneorden, Hans Kongelige Majestæts til
Danmark ic. Geheimeconferentsraad, Herre til
Sanderumgaard,

efter hvis Anmodning

dette F o r s ø g

er udarbejdet,

ved hvis uegennyttige Opoffrelse

det er trykt,

tilegnes dette ringe Arbejde

underdanigst

af

F o r f a t t e r e n.

F o r e r i n d r i n g.

Sikkert havde Hans Excellence Hr. Geheimeconferentsraad v. Bülow, da han anmodede mig om at udarbejde en Beskrivelse over Ringe Sogn-ventet noget Bedre og Fuldkommere, end nærværende Forsøg, hvis Ufuldkommenhed ingen føler bedre end jeg selv; og ikke uden Grund kunde man spørge, hvorledes jeg, som ukjendt i den litterære Verden, kunde findes villig til at paatage mig et Arbejde, som jeg selv maatte føle, at jeg ikke var voksen, og paa en Tid, da videnskabelige Arbejder finde saa liden Affætning, nære Haab om Affætning af et Skrivt af saa liden videnskabelig Værd, som en Sognebeskrivelse, der dog ikkun for saare saa kunde have nogen Interesse.

Hertil finder jeg fornødent at erindre, at jeg ved at paatage mig dette Arbejde, aldeles ikke tænkte paa dets Offentliggjørelse. Min Hensigt var blot den, at jeg, ved at bestræbe mig for at opfylde Hans Excellences Ønske, kunde samle under eet nogle hist og her adspredte og tildeels saalet forkommelige Beretninger, som, opbevarede ved Embedet, kunde tjene mine Eftermænd til Efterretning og Veiledning.

Hans Excellences uegennyttige Tilbud, efter at han havde gennemført mit Arbejde, at ville paa egen Bekostning lade det trykke, sikrede mig vel for Tab, men det Værd, han syntes derved at tillægge det, skulde dog, under Følelsen af mit Arbeids Ufuldkommenhed, ikke have værret mig nogen afgjørende Bevæggrund til dets Offentliggjørelse, naar jeg ikke selv havde erfaret, at en sandfærdig Beskrivelse af et Land eller Sted ikke vilde være uden Nytte.

Ved min Ansættelse som Sognepræst for Nordstrømsøens Præstegjæld paa Færøerne, fandt jeg i Landts Beskrivelse over dette fjerne og lidet bekjendte Land, en Veiledning som gavnebe mig meget og sikkert fremdeles vil gavne enhver hid reisende Præst. Veiledet af den gjorde jeg Forberedelser for min tilkommende Bestemmelse, jeg ellers ikke kunde have tænkt paa, og dog vare disse mig for min huuslige Stilling ligesaa tjenlige, som dens Veiledning under min Embedsførelse siden var mig nyttig.

Forgjæves søgte jeg ved min Ankomst til Ringe en saadan Veiledning. Flere Gange maatte jeg i Begyndelsen bøde for min Uvidenhed. Det Haab at kunde, for Eftermand i Embedet, afværge det Tab og de Ubehageligheder, min Ukyndighed forvoldte mig, bidrog da til at jeg gav mit Lofte til Udarbejdelsen af dette Forsøg, hvori jeg da tillige kunde samle Alt det jeg kunde overkomme, som det kunde være en Eftermand gavnligt at faae Kundskab om, og til dets Offentliggjørelse bestemtes jeg af den Grund, at de opsamlede Efterretninger da ikke saa let kunde tabes. Flere Efterretninger savner jeg, som ere gaaen forloren og hvis Tilværelse ikke vilde have været uden Nytte.

Beretninger om Naturriggerne hørte vel med til en Beskrivelses Fuldstændighed; men da jeg ikke fandt noget Sædeles ved dem at bemærke, ere de med Forsæt forbigaaede.

Siden 1824, da jeg overleverede Hans Excellence Manuscriptet, ere adskillige Forandringer foregaaede. De vigtigste af disse ere tilføiede i et Tillæg, og paa sit Sted ved smaa latinske Bogstaver henviist til samme; det vil desuagtet under Læsningen blive fornødent at erindre sig, at Arbeidet fra min Haand er afgivet for 2 Aar siden.

Skrevet i October 1826.

Forfatteren.

I n d h o l d.

Første Afdeling.

	Side
Sognets Topographie og historiske Beskrivelse	1: 69
Sognets Navn	1
— Beliggenhed, Inddeling, Hartkorn	2
— Forbindelse med Herringe Sogn	3
Ringe Bye	1: 56
Kirken	4
Altartavlen	6
Døbefonten	7
Prædikestolen	9
Orglet	10
Opmuntring for Kirkepatronerne	12
Begravelse: Lammehauge	12
Kaa's's Kapel	13
Eickstedts Kapel	21
Körbikes Begravelse	25
Kirkens Inventarium	26
Voltinggaards Skole	29
Ringe Hospital	29
Fundats for disse Stiftelser	30
Sognets anden Skole	33
Præstegaarden	34
Kirkesangerboligen	35
Ringe Kroe	36
Ringe Søe	36
Sødinge Bye	37
Lammehauge	37
Rynkebye	40
— Hospitalet	41
Gavebrev paa samme	41
Rynkebyegaard	43
Voltefkov	46
Voltinge	47
Voltinggaard	48
Voltinge Mølle	51
Woldstrup	52
Rjellerup	53

	Side
Brangstrup	54
Tiendetrætte og Dom i samme	54
Cancellie-Resolution i den Aaledning	57
Præster i Ringe Sogn	62

Anden Afdeling.

Sognets oeconomiske Beskrivelse	70
Den gamle Markinddeling	
Ringe	70
Sødinge	72
Nynkebye	72
Volteføv	72
Voltinge	72
Voldstrup	73
Brangstrup	73
Kjellerup	73
Udfistning	
Ringe	75
Sødinge	76
Nynkebye	77
Voltinge	77
Volteføv	77
Voldstrup	78
Kjellerup	78
Brangstrup	78
Udparcelleringen	79
Agerdyrkning	81
Hegnet	82
Haugedyrkning	83
Folkemængden	84
Andre Næringsgrene	85
Gilder og Forlystelser	86
Levemaade i Mad og Drikke	91
Sognebestyrelser:	
Fattigvæsenet	91
Skolevæsenet	98
Gjordemodervæsenet	103
Brandvæsenet	104
Tiendevæsenet	105
Præstefaldets Indtægter	109
Anhang	115
Forandringer og Tillæg	127

Første Afdeling.

Sognets Topographie og historiske Beskrivelse.

N a v n e t.

Uf gamle Dokumenter sees det, at Sognet ikke altid har havt sit nærværende Navn. Det ældste Dokument, jeg har kunnet finde, er et Lingsvidne, optaget paa Tynbo Landsting Aar 1438, hvori da værende Sognepræst Hr. Hans Clausen kaldes Sognepræst til Ræthing. I et Vidnesbyrd, aflagt i Frue Kirke i Nyborg 1480 af Sognepræsten til Aunslef, Hans Thomæsen, som tilforn havde været Præst her i Sognet, kaldes da værende Præst: Sognepræst til Rædinge. I flere Dokumenter fra 1503 til 1556 finder jeg Sognet afvekslende kaldet Ræinge og Keinge. I et aabent Brev af Ebbe Munch til Sjellebroe dat. 1572, finder jeg første Gang Navnet Ringe, hvilket Navn Sognet har faaet i Præsten Hr. Niels Adamsens Embedstid fra 1565 til 1581, thi i Begyndelsen kaldte han sig endnu Sognepræst til Ræinge og Herringe. Sognets oprindelige Navn Ræthing er da efterhaanden ved Talebrugen bleven forandret til Rædinge, Ræinge, Keinge og tilsidst Ringe.

Anledningen til Sognets oprindelige Navn, kan jeg ingensteds finde antegnet; men med Hensyn til Worms Udring de foris veterum *) er det høist rimeligt, at her i Sognet har været et Thing, som har givet Sognet sit Navn. Vel finder jeg ikke de store Stene, som udmærkede disse Oldtidens Thingsteder; men der mangler ikke paa Steder, hvor disse forud kunne have staaet. Imellem Kjellerup Bye og Voltinggaard, saavelsom i en lille Skov tæt ved Kjellerup findes Steder, hvor jeg er tilbøielig til at troe at stigt Thingsted kunde have været, og da Sognet ligger omtrent midt i Landet, altsaa særdeles beqvemt for et almindeligt offentligt Forsamlingssted, finder jeg heri end een Grund for min Formodning, at et Thingsted har givet Sognet sit Navn.

Sognets Beliggenhed, Inddeling, Hartkorn m. m.

Kinge Sogn ligger næsten midt i Landet. Det har omtrent 3 Mile til hver af de 4 Kjøbstæder, Odense, Nyborg, Svendborg og Faaborg; til de øvrige Kjøbstæder, Nord og Vester paa, noget længere. Det bestaaer af 8 Byer, i hvis Midte Kinge Bye ligger, som har:

2) Søbinge	$\frac{1}{4}$	Mil	derfra	i	N. O.
3) Kynkebye	$\frac{1}{4}$	"	"	"	N. N. V.
4) Volteflod	$\frac{1}{8}$	"	"	"	V.
5) Voltinge	$\frac{1}{4}$	"	"	"	V. S. V.
6) Voldstrup	$\frac{3}{4}$	"	"	"	S. S. V.
7) Kjellerup	$\frac{1}{8}$	"	"	"	S.
8) Brangstrup	$\frac{1}{4}$	"	"	"	S. O.

*) Adhuc prope urbem et arcem Orethingenam in Selandia rudera ejus fori monstrantur ex quo arcem et urbem denominationem traxisse volunt. mon. dan. Lib. 1 Cap. X pag. 68.

Dets samlede contribuerende Hartkorn er, efter Amtstuens Opgivende, Ager og Eng 453 Tdr. 5 Skpr. 2 Fdfr. 2 Alb. I Begtrups Beskrivelse over Agerdyrkningens Tilstand i Danmark *) findes Sognet ikke ansat høiere end 451 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdfr. 1 Alb., og i Hofmans Gunderser Tom. V. for omtrent 451 Tdr. hvilken Uoverensstemmelse formeentligen har sin Grund deri, at Anner og Menssalgaardens Hartkorn i Sødinge 1 Td. 7 Skpr. 2 Fdfr. 1 Alb. ikke er iberegnet, da dette tillagt omtrent udgjør det af Amtstuen opgivne Hartkorn. Det lidet endnu Manglende kunde maaſkee tilhøre 2de Huse i Sødinge Bye, som efter Sigende intet Hartkorn have, men hvis Skatter hidtil ere svarede af Tøjstrup Hovedgaard, hvem disse Huse tilhøre. (a)

Af frie Hovedgaardstaxt har

Boltinggaard Ager og Eng . . .	53 Tdr.	=	Skpr. 2	Fdfr. 2	Alb.
Lammehauge	19	—	7	—	1 — 2 —
Præstegaarden	8	—	4	—	1 — 2 —
<hr/>					
	81 Tdr.		4 Skpr.	1 Fdfr.	= Alb.

Skov og Mølleſkyld.

Boltinggaard Skov og Mølleſkyld	5 Tdr.	4 Skpr.	=	Fdfr. 1	Alb.
Lammehauge Skovſkyld	2	—	2	—	= — = —
Præstegaarden Skovſkyld	=	—	1	—	1 — 2 —

I ældre Tider har Kinge Sogn været combineret med Naboe = Sognet Herringe, som bestaaer af 2 Byer: Kirkebyen Herringe og Rudme, indtil 1668 efterat Mag. Hans Leth var kaldet derfra til Kongens Hofpræst og Confessionarius, da der ſkal være opkommen Tvist mellem Boltinggaards og Gjellebroe Ciere om Kalds-

*) 4de Bind pag. 877.

rettigheden, og Hr. Carl Henrich Werker af gammel Slægt, da værende Eier af Gjellebroe i Herringe Sogn vilde have sin egen Præst. Voltinggaards Eier har formodentlig dengang været Hr. Henrich Gylbenstjerne, Hs. Kgl. Majestæts Cancellieraad, gift med Frue Margrethe Hedervig von Buchwaldt; thi paa deres tiigste i Kinge Kirke findes disse at være bortdøde som Eiere af Voltinggaard, hun 1672 og han 1696.

Kaldsrettigheden til Kinge skal af S. T. Hr. Overkammerherre og General Eichstedt være overdraget Hs. Majestæt Kongen; men S. T. Hr. Etatsraad Hansen, som i Aaret 1805 eiede Voltinggaard, skal have udstædt Skjødets paa samme. Ogsaa er nærværende Soghepræst H. Leerebch af Hs. Majestæt Kongen under 1 Mai 1807 kaldet til Kinge Sognefald.

1. K i n g e B y e

ligger tæt ved Landeveien, som fører fra Odense til Svendborg, 3 Mil fra begge Rjbstæder. Fra Landeveien frembyder Kirken og de samme omringende høie Træer et skönt Syn, ligesom Egnen vesten for Præstegaarden, formedelst den lille Søe, afvejlende Bakker, Sletter og Kratkov, som møde Diet, er meget behagelig.

Byens ufrie Hartkorn Ager og Eng er 58 Ldr. 5 Ekpr. = 36kr. 1 Alb. som forhen var deelt mellem 9 Gaarde og 11 Huse. Her som i hele Sognet regnes 6 Ldr. Hartkorn paa en fuld Gaard. Siden Fæsterne for største Delen ere blevene Selveiere, er derimod de fleste Gaardes Hartkorn ved Salg formindsket; men al offentlig Vegt og Arbeide forrettes som tilforn efter den gamle Inddeling.

I Byen ligger Sognets Kirke, tæt ved Landeveien, bygget, som sædvanligt, i Øst og Vest; men Taarnet, som upaatvivlelig er en senere Tilbygning, findes paa Kirkens sydlige Side, noget neden for Vinduet i Choret. Naar undtages Indgangen til Kirken eller det saakaldte Waabenhuus og Trappegangen op til Taarnet, som altid har været teglhængt, var Kirken saavelsom Taarnet overalt tækket med Bløe. I Aaret 1819 lod Kirkens da værende Eier, Hr. Proprietair Zuel, med høie Ved-

fommendes Tillabelse, Vlyetaget aftage og behænge Kirken overalt med Tegl. If-
fun Taarnet, som formedelst sin Dannelse ikke kunne modtage denne Forandring,
beholdt sit Vlyetag. Hvad Kirken derved har tabt i Varighed og Udseende er let
at begribe; men da Skolevæsenet, efter Rytet, skulde, i Følge den givne Tillabelse,
tilflyde Overfluddet, som denne pludselige Forvandling foranledigede, var det ønskelig
at Regnskabet over Indtægter og Udgifter, som efter 5 Aars Forløb sikkert maa
være aflagt, blev offentliggjort, da Skolevæsenet hidtil ikke har nydt nogen Fordeel
af denne Kirke-Reformation.

Det høie og skønne Taarn har 4 med Vlye belagte Gavle. Kun Skade at
man ikke var betænkt paa, af Kirkens nedtagne Vlye at belægge Gavlenes Ramme,
hvis Concaviteter og Convexiteter ikke kunne modstaae Veirrigets ødelæggende Ind-
flydelse, hvis Marsag Kalk og Steen jævnlig nedfalde og beskadige i det mindste
det nu skrøbeligere Tegltag.

Af hvem Kirken er byggt vides ikke; men Taarnet skal være opbygget af Chri-
stian Tott, Aar 1614. *) Dette Aarstal staaer ogsaa med Jern-Ziffer paa Taar-
nets søndre Side. Som Herre tillige af Rynkebyegaard, der dengang var Hoved-
gaarden, skal han have nedbrudt Borge-Gaarden, som bestod af Grundmuur, og af
Stenene igjen ladet opbygge baade Taarnet ved Ringe Kirke og det grundmurede
Hus paa Voltinggaard.

I een af Fruentimmer-Stolene i Kirken findes en lille Liigsteen med Aarstal
158; — det sidste Ziffer er utydeligt men synes at være 1. — Er denne Steen,
som jeg dog ikke troer, ikke tilfældigvis her henlagt, saa vidner ogsaa denne om
at Kirken er ældre end Taarnet.

Voltinggaards Eier har jus patronatus.

Kirkegaarden er omgivet med et vel vedligeholdt Steengjerde, og tæt indet for
samme omringet af høie og velvorne Træer. I Aaret 1814 lod Kirkens daværende

*) Danske Aftals Tom. III. pag. 513.

Gier, Hr. Proprietair Juel til Boltinggaard, Kirkegaarden planere og beplante, hvilket i Begyndelsen gav den et vakkert Udseende. Men dette Arbejde var dengang fortidlig; thi da Bonden endnu ikke havde Smag for flige Forfjænnelser, tvertimod troede at man herved forstyrrede de Dødes Ro, varede det ikke længe, inden man saa en Mængde af Træerne bestabigede, afbrukne og oprykkede. Disse bleve Aaret efter erstattede med andre, som ikke havde bedre Skjæbne, og kun et enkelt Træ sees nu hist og her, som hellere maatte have være ganske borte. Efter at Kirkegaardens Forfjænnelse nu er bleven meer almindelig, har jeg ogsaa her i Sognet sporet lyst hertil. Man har affkaffet de sædvanlige smaglese Træammer, som tilforn bedækkede Gravene, og hist og her hensættes Gravminder, lignende dem som findes paa den skønne Kirkegaard ved Qvarndrup, og jeg tvivler ikke om, at inden ret længe vil Menigheden af egen Drift foranstalte Kirkegaarden paa nye beplantet, og give den en Forfjænnelse af mere Varighed end den forrige. (b)

I Kirkens østlige Ende er som sædvanlig Choret, som har 2de store Vinduer, et ved den nordlige og et ved den sydlige Side. Lige for Gangen er Alteret. Altartavlen, som er malet paa lærred, forestiller Jesus som holder Nadveren med sine Disciple. Maleriet, som er gammelt og paa et Par Steder bestabiget, er indfattet i en firkantet Ramme af omtrent 2 Alens Høide og $1\frac{1}{2}$ Alens Brede. Oven over samme er en liden Udbygning, som hviler paa 2de Søiler og har en fronedannet Opsats, i hvis Midte er en lille Runding, hvori staaer: vi leve röres og ere i hannem Act. XVII-28. og oven over staaer: . . .

Paa Udbygningen læses: Den velsignede Kalk, hvilken vi velsigne, er den ikke Christi Blods Deelagtighed; det Bröd som vi bryde, er det ikke Christi Legems Deelagtighed 1 Cor. X. v. 16.

Under Maleriet staaer: hvert Menneske prøve sig selv og æde saa af dette Bröd og drikke af denne Kalk; thi den som æder og drikker uværdig, æder og drikker sig selv Dommen 1 Cor. XI. v. 28-29.

Alterbordet er omhængt med rødt Floiel med ægte Guldræsker og midt paa

samme staaer med ægte Guld. Ziffre Aarstallet 1787, som det Aar da Overkammerherre Eichstedt skjenkede dette saavelsom Gløiet paa Prædikestolen til Kirken. Ovenpaa bedækkes Bordet med en hvid Damastes Dug, hvori nogle bibelske Forestillinger ere vævede. Formodentlig har dette været givet af Winds og Schinchels Familier, da disses Waabner ere paaahvede samme. De mange Rustpletter og store Huller, som nu gjøre det næsten ubrugeligt, vidner ikke mindre om dets Ælde end Givernes Waabner, og jeg har længe ventet at det skulde blive ombyttet med et andet, skjøndt ikke saa kostbart, saa dog værdigt det Sted det skulde beklæde. (c)

Paa den nordre Side er Præstens og paa den søndre Side Degnens Stool. Den første er ved et Knæstald indrettet tillige til Skriftestool; men er til denne Hensigt forliden, da ikkun 2 Personer paa eengang kan rummes.

Altarfoden, som indslutter Choret med et Gitterværk af Træ, en Alen høit, er, efter Menighedens Størrelse, ogsaa vel liden, da samme ikkun kan rumme 12 Communikantere. Indrettedes den saaledes, at den istedet for en lige Linie dannede en Halv-Cirkel, vilde derved vindes mere Plads og Choret faae et smukkere Udseende.

I et Mellemrum mellem Choret og Stolene paa den nordre Side staaer Døbefonten, en udhulet Steen paa en Fod. Døbebækkenet er af Messing, 1 Alen og $1\frac{1}{2}$ Tomme i Gjennemsnit, af samme Slags som de der omhandles i Antiquariske Annaler 3die Vinds 1ste Hefte pag. 166. Billedet midt i Bunden forestiller Mariae Bebudelse. Skriften i Cirkelen omkring Billedet ere de samme Figurer som findes aftegnede paa de 3 øverste Linier paa sidste Label i samme Bind af Annalerne, og er i alle Henseender liig det som findes i Rønninge Kirke og er beskrevet af Pastor Wendz *) hvisaarsag jeg her ikke næiere vil omtale det. I Bækkenets nederste Rand findes udstukne Winds og Schinchels Waabner; ovenfor samme H. I. W. og H. S. og under samme Aarstallet 1656. Disse Waabner ere jærkligt graverede, og vidne om, at Bækkenets ophøiede, grove Figurer ere langt ældre, og

*) Wendz Efterretninger om Rønninge og Kollsted. Pag. 11.

kan efter Professor Thorslacii Formodning *) hensættes til det 14 eller 15 Aarhundrede. Men at de udhugne Hunde og Hjorte, som omgive Forestillingen af Maria's Bedbudelse, skulle afgive Deviis for Kirke=Herrens Jagtlidenstkaab **), finder jeg mindre rimeligt, end at de ere en Følge af Kunstnerens Lune, som paa alt sit Arbejde satte disse Figurer ***).

Lige overfor paa den søndre Side er den sædvanlige Kirkeblok fæstet til Støttele. Den benyttes her ikke; thi siden Tyve, for ikke ret mange Aar siden brøde

*) Antiquar. Annaler. Pag. 201.

**) vid. Antiquar. Annaler. Pag. 189.

***) Det er vist nok rigtigt hvad Professoren l. c. Pag. 199 bemærker, at den Fiinhed, med hvilken Waabenerne ere graverede, stikker særdeles af mod de grove udpukkede Figurer, og vidner om at hine ere af en yngre Haand end disse. Men har da Fadet været forarbejdet, førend Kirke=Herren anskaffede det til sin Kirke, saa staae Figurerne af Hjorte og Hunde der ikke efter hans Begjering som Vidne om hans Jagtlidenstkaab. Døbefadet i Ringe Kirke vidner tydeligt om at disse Figurer have været drevne i Værkene førend Waabenerne af en senere Haand ere graverede; thi for at faae Plads til disse, har man seet sig nødt til atter at udhamre Hoved og Hals af een af Hjortene, hvilket vist ikke havde været skeet, naar Giverens Waaben og hine Figurer havde været paa samme Tid. Det synes rimeligt, at ved de første Bestillinger af Døbefade har den bibelske Forestilling været Kunstneren opgivet og enten Professorens Forklaring af Munkeskriften: Maria virgo casta ave, eller Hr. Pastor Wüchs: in nomine castæ virginis sanctæ, matris Jesu Christi er den rigtige, saa har disse Figurer sikkert ligeledes været opgivne for at omgive Afbildningen af Maria's Bedbudelse. Kunstneren, som ikke kjendte disse Karakterers Betydning, har da senere betjent sig af dem til Omskrift om enhver ham opgiven Afbildning i Flæng, og saaledes ere de altsaa blevene anbragte omkring Afbildningerne af Syndefaldet, af Kanaaens Speldere, som paa nogle Døbefade findes. Af samme Aarsag har han da heller ikke taget i Betænkning at anbringe disse Karakterer paa Randen af de Døbefade, paa hvis Bund Ciceros Hoved findes udpukket. Men ligesom disse Karakterers Anbringelse tæt omkring den bibelske Forestilling gjør det upaatvivleligt, at de ere satte paa een og samme Tid, og vidner om Værkets oprindelige religiøse Bestemmelse, saa giver derimod deres Anbringelse i Randen Formodning om, at de ere en senere Tilførsel, og bekræfter Professorens Formodning, at disse Værker ikke oprindeligt have været bestemte til Kirkebrug. Ved hln andægtige Munkenscription ere de formodentlig ligesom blevene indviede til deres kirkelige Bestemmelse.

ind, og toge de deri værende Penge, lægger man den Skjærv, man vil unde de Fattige, i Tavlen. Beløbet optegnes strax, og for samme aflægge Forstanderne Regnskab ved ethvert Kvartals-Møde. I min Embeds-Tid har desuagtet Blokken været undersøgt af uvedkommende vanhellige Hænder; men da den eller de Uvedkommende fandt sig stufede i deres Haab, efterlobe de af Harme den tomme Skuffe paa Kirkegulvet, som Vidne om deres hæderlige Narvarelse.

Paa hver Side af Kirken findes 33 Stole, hvoraf 6 paa Fruentimmer- og 5 paa Mandfolkesiden ere forsynede med Dørre. De 2de øverste paa hver Side ere formodentlig for Boltinggaard og Lammehauge, da nogle Baabener findes malede paa dem, og de tillige ere forsynede med Laas. Forresten finder jeg ingen Stolestader bestemte for enkelt Bye eller Gaard, men enhver tager Mads hvor han bedst kan faae den, og er nødt til at gjøre det; thi Kirken er med Hensyn til Folkemængden forliden, og kan ofte neppe rumme Tilhørerne. (d)

Omtrent midt i Kirken paa søndre Side staaer paa en rund Steenmuur Prædikestolen af Træ, malet med Perlefarve og forgyldte Sirkler. I dens Halvunding har den fire Afdelinger med ophøiet forgyldt Billedhuggerarbejde. Den ene forestiller Jesu Angst i Urtegaarden, den anden hans Hudstrygelse, den tredie hans Tornekroning og den fjerde da han bar sit Kors. Man fortæller, at Prædikestolen skal være nedfalden med Sognepræsten Laurs Gorm, som skal være død 1632, og derpaa en anden opsat af Steen. Denne stod endnu ved mit Embedes Tiltrædelse 1807, men var da meget brostfaldig; hvis Narjag Kirkens daværende Eier, Hr. Birkerdommer Holm, lod den nedtage, og igjen opsatte den nuværende, hvilken tilforn har staaet i et nu nedlagt Kapel paa Bjellebroe, og af S. T. Hr. Kammerherre og Greve Holck Winterfeldt uwillig blev ham overladt. Ovenpaa er den beklædt med den forrige Prædikestols Dække af rødt Fløiel med ægte Guld-Tresser, skjenket af Overkammerherre General Eickstedt. Paa Muren er hængt et firedobbelst Timeglas, hvoraf det ene udløber i et Kvarteer, det andet i en halv Time, det tredie i tre Kvarteer og det fjerde i en Time, og er endnu meget nøiagtigt.

lige over for Prædikestolen er en luft Stool for Herkabet til Boltinggaard, hvortil Opgangen er uden for Kirken paa den nordre Side. Den hviler paa fire Stolper som hæver den over Stolene neden under. Inden i samme findes et skjønt Malerie forestillende Jesus paa Korset. Udenpaa er en Mængde Vaabner malede med Overskrift over hver især. Overst findes Raas's og Kuhlas Vaabener og deres Navnetræk; formodentlig have disse ladet Stolen bygge, og sluttelig er det deres Stamtavle, som findes paa samme.

Noget neden for Prædikestolen er Indgangen til Kirken, og strax inden for samme et stort Pulpetur, som rækker over Stolene paa begge Sider og strækker sig lige ned til Kirkens venstre Ende, hvor Opgangen er. Dette Pulpetur har et Udbygge, hvorpaa staaer et lille Orgel, skjenket til Kirken af General Henrich Bielfe Raas og Frue Anne Wind von der Kuhla efter en Fundats af 27 Febr. 1754 *). Efter Fundatsens lydende har det kostet 120 Rdlr., og Organisten, som tillige skal være Skoleholder i Ringe, er tillagt i aarlig Løn 20 Rbd. Paa den Fjæl, som dækker Windlaget findes indvendig skrevet med rødt Kridt: „Anno 1740 kom dette Værk til at staae i denne Kirke, og jeg var den første Organist, som spillede paa det her den 3die Søndag efter Paaſte, D. B. Petresch.“

Deels af Ælde, deels af Mangel paa Tilsyn og betimelig Reparation er det nu-næsten ubrugeligt, og behøver enten en bekostelig Hoved-Reparation eller maae i Følge Fundatsen af Boltinggaards Eier ombyttes med et Nyt. (c)

Forhen maae det have været heel vanskeligt at faae en duelig Organist og Skolelærer forenet i een Person. Ogsaa finder jeg en Organist tillige ansat som Skolelærer, der tilforn havde været Trompeter. Han og Kone skal ogsaa have deelt Embedet saaledes imellem sig, at han pasfede Orgelet og hun Skolen. Nu derimod, da Seminaristen under sit 3-aarige Ophold paa Seminariet ogsaa lærer Orgelspil, griber man aldrig feil af Organisten, naar man har Skolelæreren. Fuld.

*) See Hofmans Fund. VI Tom. pag. 23.

fommenhed maae man vist nok sjelden vente. Naar det Meget og Mangehaande hvori Seminaristen skal undervises for igjen at lære det fra sig, skal, som sig bør, læres tilgavns i saa kort Tid, er det begribeligt, at kun en saare liden Tid kan levnes til Orgelspil, som det mindre nødvendige, da ikke i enhver Landsby-Kirke findes Orgel og det er allerede meget naar en Choral kan spilles taaleligt; men er man da saa lyffelig at træffe paa et Menneſke, som vil gjøre Gyldest paa sin Post, saa har han dog faaet saa meget af de første Grunde, at han let kunde faae Leilighed til at blive bedre. Præludier til Psalmerne undværer man, naar man ikke kan faae dem, nøies i al Fald med en Accord; men naar Orgelet forlanges ved Brudevielser, og Brudeparret skal vises den tilbørlige Ære, da er det heelt lysteligt at høre dette indføres i Kirken med en daarlignende spillet Valts og føres ud af Kirken med en lystig Hopſa.

Af Organister ved Ringe Kirke, finder jeg, foruden forbenævnte Petresch:

2) Niels Trolb, død den 8de Mai 1772.

3) Hans Christoffer Schøtler, død den 9de Octbr. 1806.

4) Gotlieb Anthøn; tog sin Dimission som Organist og Skolelærer 1812.

5) Rasmus Christensen, nuværende Organist og Skolelærer ved Voltinggaards Skole.

Deels for at faae en Plads til dette Orgel, deels for at bøde paa det indskrænkede Rum i Kirken, er rimeligviis det før ommeldte Pulpetur blevet opført; men til sidste Hensigt er det mere til Skade end Gavn. Iffan Tilhørerne paa de forreste Bænke kunne see og høre Taleren. Orgelet hindrer de øvrige. De bageste Bænke ere desaaarsag ikke allene til ingen Nytte; men Pulpeturet hindrer desuden Tilhørerne i Stolene neden under samme fra at see og høre; det betager Kirken megen lysning og gjør det besværligt for Præsten at tale.

Oven over Indgangen til Kirken er en Steentavle indmuret med følgende Indskrift:

Denne Kirke og Guds Hus, Ringe Kirke kaldet, er af hans Excellence Hr. General Henrich Bielke Kaas, Ridder af Elephanten, Herre til Boltinggaard og Rynkebyegaard, som Patron til denne Kirke, med sin høiadelige Frue, Frue Anne Vind von Kuhla, Anno 1736 bleven gjort en fuldkommen Reparation paa, saavel uden som inden Kirken, og Taarnet med nyt Blye overtækt, og nyt Tømmerværk, tilligemed Begravelsen, Orgelværk og Pulpetur oprettet, med samt Uhret og Slagklokken udi Taarnet. Det til Alteret og dets Zirater tillagt, findes udi Stifts Kisten antegnet, ligesom og Hospitalet til 6 Lemmer af Boltinggaards Gods, og Skolen til Godsets Børn allene oprettet. Derefter Anno 1760 indvendig med Stole, Pulpetur og Vinduer og nye Gulve lagt og andet meere forbedret, saavelsom Ryslinge Kirke Hr. Generalen tilhørende, som ligeledes Aar 1757 med sin høiadelige Frue, Frue Regitza Sophie Baronesse af Gyldenchrone istandsat. Alt til Guds og Huusets Ære, og andre deres Efterkommere, som Patron af Kirken til Opmuntring og Vedligeholdelse til alle Tider *).

Begravelser i Kirken.

Lige neden for Alteret er en muret Begravelse under Jorden, hvor der skal staae nogle Liig af Dhr. Schinchlers og Pogrels Familier. Oven over samme ligger en stor Sten hvorpaa Sl. Hr. Jørgen Schinckel i fuld Harnisk og hans Sl. Frue Margarethe Walfendorph i fuld Corpus med de Tidens Klædedragt ere ud-

*) Hans Excellence har ladet Tavlen indmure for høit oppe. Hans Efterkommere og Patroner af Kirken have sikkert ikke alle kunnet læse denne Opmuntring.

hugne tilligemed deres Baabener, og 16 Ahner rundt omkring paa Siderne af Stenen. Neden paa Stenen staaer denne Inscription:

Her ligger begravet ærlig og velbyrdige Mand: Jørgen Skinkel til Samme-
hauge, og døde her i samme Gaard Anno MDLX den 25 Martij med sin kjære
Hustru velbyrdig og gudsfrygtig Frue Margaretha Balkendorph til Glorup, som hen-
sov i Herren Gud give dennem og os alle en salig Opstandelse.

Strax efter Stenen er Nedgangen til denne Begravelse ved 2de Lemme.

Lidet neden for denne Begravelse ere 2de Begravelses-Kapeller, der ene paa
den nordre Side i en Udbygning, den anden paa den søndre Side i Taarnbygning-
en. For hver især er en stor smukt udarbejdet Jernport med det Aarstal 1776.
Begge ere anordnede og bekostede af Overkammerherre Eickstedt.

I det nordre Begravelses-Kapel findes 2de oprettede Vrestavler.

Den 1ste med Paafrift:

Her ligger begravet ærlig og velbyrdige Mand Henrik Lott til Boktinggaard, Befal-
lingsmand paa Dronningsborg, døde Aar 16 i sit Alder Aar med sin kjære
Frue Fr. Lisbeth Hvidfeldt til Hagested, døde 1638 i hendes Alders 22 Aar. Frue Mette
Rosencrantz af Rosenholm døde 1647 i hendes Alders 39 Aar, og Frue Berete Friis af
Orbecklunde, døde 16 i hendes Alders . . Aar og alle her forvente en aarsfuld
Opstandelse.

Den 2den

har en stor sort blank Sten, hvorpaa intet findes uden disse Ord for oven i een Linie:

Min Sjæl doe de Retfærdiges Død og mit Eudeligt worde som deres. Num. 23.

og een Linie neden under med disse Ord:

Den Retfærdiges Huskommelse bliver i Betsignelse. Prov. 1.

I en Trekant oven for Tavlen findes i een Linie:

Død hvor er din Braad, Helbede hvor er din Seier.

Og i en Dval derunder:

Was lebt das stirbt
Durch Adams Mott
Was stirbt das lebet
Durch Christi todt.

Neden under Tavlen er en mindre Steen med denne Inscription:

Herunder hviler ærlig og velbyrdig Mand Christian Lott til Voltinggaard hos sin kjære Fader og Moder E. W. Peter Lott og Frue Birgitte Skram og kaldede Gud ham paa Voltinggaard Anno 1617 den 29 August udi sit Alders 49 Aar; hans efterladte Hustru ærl. og velb. Frue Sophia Belov haver hannem til en lovlig Amindelse ladet opsætte dette Epitaphium, hvorunder hun og haaber at hvile.

Men begge deres Liig maae være nedsatte i Begravelsen neden under, hvor den El. Frues Kiste endnu staaer og hvor tillige findes den Plade, som har været paa den El. Herres Kiste.

I Kapellet staae følgende Kister med Paaskrifter:

Paa den ene: Herunder hviler ærlig og velb. og nu El. hos Gud Frue Margrete Hedevis v. Buchvaldt, velb. Henrich Gyldestjernes til Voltinggaard, som var ærlig og velb. Mand Jochum von Buchvaldt til Langesøe og ærl. og velb. Frue, Fr. Margrete Winzen deres Datter, er født paa Langesøe Aar 1642 d. 22 Apr. og kaldede Gud hende paa Voltinggaard Aar 1672 d. 13 Octbr. udi hendes Alders 30 Aar 5 Maaneder og 3 Uger. Sjelen er hos og Legemet venter med alle troe Christne en glædelig Opstandelse paa Dommens Dag.

Paa den 2den: Herunder hviler den høyaadle og Velb. nu El. hos Gud Henrich Gyldestjerne til Voltinggaard fordom hans Kongl. Majest. Cancellieraad, som var ærl. og velb. Mand Niels Gyldestjerne til Iffverthnis og ærl. og velb. Frue, Fr. Margrethe Straale til Torpegaard, deres Søn som er født paa Nellesøe i Bierslev Sogn Aar 1634 den 28 Febr. og kaldede Gud hannem paa Voltinggaard Anno 1696 d. 15 Nov. Hans Alder var 62 Aar 8 Maaneder 2

Uger 2 Dage. Sjelen er hos Gud, Legemet venter med alle tro Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse paa Dommens Dag.

Paa den 3die: Herunder hviler den høyaðle og Velb. Frue, Frue Anne Helvig v. der Kuhla El. Cancellie Raad Henrich Gyldefjernes til Voltinggaard, som var høyaðle og Velb. Arndt v. der Kuhla, Kongl. Mayst. Gouverneur paa Cronborg Slot og Amtmand over Friderichsborg og Abrahamstrups Amt og høyaðle og Velb. Frue, Fr. Anne Bind til Løytved og Laarpegaard deres Datter, er født paa Cronborg Slot Aar 1652 d. 12 Octb. og ved en salig Død henhalsdet Aar 1709 d. 5 Juni i hendes Alders 56 Aar 7 Maanedes 5 Uger 1 Dag. Sjelen er hos Gud Legemet venter paa den store Samlingsdag en glædelig og ærefuld Opstandelse.

Paa den 4de: Her hviler Høyaðle og Velb. Hans Christopher Raas som var Kongl. Mayst. Ritmester ved Curassiererne, han var født 1695 d. 9 Febr., og 1723 d. 12 Febr. blev hans Liv ham afftaalet ved en Morder Haand, efterat han havde levet i denne Verden med Berømmelse i 28 Aar og 3 Dage og vel fortjent denne Gravskrift:

 Hvad got man sige kan, hvad Dyder kan opregnes
 Hos nogen ærlig Mand, det kan i Sandhed tegnes
 Om denne ædle Raas, hvis Navn skal evig staae
 Saalænge Dyd er til, skal ei hans Roes forgaas.

I Begravelsen findes den El. Herres 3de Fajner. Paa de 2de er Taftet ganske afraadnet og den blotte Stang tilbage; men efter en Optegnelse af El. Hr. Hans Lachendorph af 15de April 1755 skal der paa den ene ikke have været nogen Inscription; paa den anden allene det Aarstal 1723 tilligemed hans Naaben. Paa den 3die eller hans Sørgesane, er Taftet ikke ganske bedærvet og derpaa læses med forgyldte Bogstaver:

Paa den ene Side.

Herunder følger Høyædle og Velb. Herre Hr. Hans Christopher Raas fød i Trundhjem Aar 1695. Høyædle og Velb. H^{er} Hans Raasis Herre til Hastrup i Jylland og Stiftsamtmand over Trundhjems Stift i Norge og Høyædle og Velb. Frue, Fr. Sophia Amalia Wieselke deres Høyelskede Søn, som døde ved det ulykkelige Skud i Stubbekjøbing paa Falsk d. 12 Febr. 1723 i sit Alders 28 Aar efterat han havde tjent hans Majst. til Dannemark i 6 Aar for Cornet, Lieutenant og sidst for Ritmester ved det 2det Tyenske Regiment Cavallerie.

Paa den anden Side.

Saa hvil da Broder her udi din Grav med Tre
 Skjönt Ormene nu skal dit Legeme fortære
 Skal dine tørre Been i fulde Blomster staae,
 Og udaf vores Sind dit Minde aldrig gaae *).

Paa den 5te: Den i Live Høyædle og Velb. Frøken Sophia Amalia Christline de Place fød i Christianssand i Norge d. 15 Decbr. 1730 døde udi Nestved udi Salland d. 24 January 1752. Hendes Fader var Høyædle og Velbaarne Hr. Claudius de Place bestalter Drifter og Chef over det andet Oplandske Regiment. Hendes Moder var Høyædle og Velb. Fr. Fr. Beate Hedevig Raas.

En Dydens Effere som aldrig dig forgjætter
 O! Sal. Sjel for dig et Uerminde sætter,
 For Efterkommere at vide og forstaae;
 At du var dydefuld, skjøndt Aarene var faa.

*) Om dette Mord fortælles: at en Dragon skal være leiet til at fuldføre det. Ved at undersøge Stedet hvor det var begaaet, skal man i en Tornebusk have fundet et afrevet Stykke af en Dragon Kappe, som hemmelig sendtes til Regimentet, hvis Chef da skal have lade blæse Alarum; og da Regimentet var samlet med fuld Oppalning, undersøgdes enhver Dragons Kappe, og fandtes da den hvori det afrevne Stykke næagtigt påseede. Efter denne Opdagelse skal Gjerningsmanden strax have gaaet til Veljendelse og forklaret Sagens sande Sammenhæng.

Hvorfor din Brudgom og dig hastig vilke hente
Der vidste saare vel at intet var at vente
I Verden her for dig, selv værdig var din Dyd
Han ene være vil dit Hjertes Deel og Fryd.
Til Lykke, Lykke da med evig Fryd og Glæde
Fuldkommen Gl. Siæl vi vil ei mere græde,
For vi din Dmgang her saa tidlig savne maae
Vi har og Livets Haab Guds Arvedeel at faae.

Paa den 6te: Her er nedlagt til en hæderfuld Opstandelse det dødelige af den Høyædle og Velbaarne Frue Beatha Helvig Raas fød i Trundhjem d. 21 Maj Anno 1692 af Høyadellige Forældre. Faderen Hans Raas var Stiftsbefalingsmand over Trundhjems Stift. Moderen Sophia Amalia Bielke var Rigens Admiral Bielkes Datter. Hendes Sal. Herre hvormed hun kom i Ægteskab 1729 var Høyædle og Høyvelbaarne Herre Julius *) de Place H. R. Mayst. bestalter Obrister og Chef over det andet Dplandske Regiment som døde 1757. Udi hvilket Ægteskab Gud velsignede dem med Eet Barn, Frøken Sophia Amalia Christine de Place, der ugift ligeledes for rom Tid siden i Herren er hensovet. Efterat dette kjerlige Ægtebaand var opløst forblev denne Sal. Frue udi en gudelig og hellig Enkestand indtil hun udi Nyborg i Fhyen sagde og salig hensov den 9de Junj 1768.

Paa den 7de: Herunder hvile de jordiske Levninger af den i Live men nu salige Frue Regitze Sophie Raas fød Baronesse von Gyldeencrone som 2de Gange var gift. Første Gang med Sal. Hr. Ritmester von Ahlefeldt Herre til Nordskov, gift 2den Gang med nu Sal. hans Excellence Hr. Heinrich Bielke Raas Ridder af Elephanten og General af Cavalleriet, Herre til Voltinggaard. Hun var fød d. . . . 1710 og død d. 18 Decb. 1792.

*) Paa Pladen No. 5 kaldes han Claudius. Hvilket det rigtige er, har jeg ikke kunnet komme til Kundskab om.

Paa den anførte Fortegnelse af 1755 kan disse 2de Rister som yngre naturligviis ikke findes, derimod finder jeg anført en anden med denne Inscription:

Herunder hviler ærl. og velb. og nu Sl. Frue Margaretha Straale Sl. Niels Gyldestiernes til Hverhøis som var ærl. og velb. Mand Laurig Straale til Laarup Gaard, og ærl. og velb. Frue Mette Wille til Lammehave, deres Datter er fød paa Laarup Gaard Anno 1595 d. 13 Junj og kaldede Gud hende paa Nalle Mose d. 26 Martij Anno 1675 udi hendes Alders 80 Aar ringere 2 Maaneder 3 Uger 2 Dage. Gud give hende med alle Guds udvalde en glædelig og ærefuld Opstandelse paa den yderste Dommedag.

I Aaret 1807 da Kirken var under Reparation faldt denne Riste sammen, og blev da befestet en anden af Træ og nedsat i den hvalvede Begravelse neden under denne. Men paa meerbemeldte Optegnelse finder jeg i dette Kapel anført 2de andre Rister med følgende Inscriptioner:

Paa den ene: Herunder hviler ærl. og velb. Fr. Birgitte Skram Hr. Peder Skram til Wrub og Frue, Elsebe Krabis Datter Peder Lottes Moder, som efter et gudeligt og dydeligt Levnets Fremdragelse døde paa Bergenhuus 1590 forventende med alle troe Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse.

Paa den 2den: Herunder hviler ædle og velb. og nu Sl. Niels Gyldestierne som var ærlig og velb. Mand Hans Gyldestiernes til Voltinggaard og ærl. og velb. Frue Margarethe Hedevis von Buchwaldt, deres Søn, er fød paa Voltinggaard 1671 d. 4 Sept. og kaldede Gud hannem sammesteds d. 24 Oct. samme Aar udi hans Alders 7 Uger og 2 Dage. Gud give hannem med alle Guds Børn en glædelig Opstandelse paa Dommens Dag.

Disse 2de Rister finder jeg hverken i Begravelsen over eller under Jorden.

Kun finder jeg den førstes Plade liggende løs paa en anden af de i den aabne Begravelse staaende Rister.

Lige under dette Kapel er den omtalte gevelbte Begravelse under Jorden, hvori skal findes de forbenævnte Rister af Christian Tott og hans Frue Sophie Below som efter bemeldte Fortegnelse af 1755 skal have følgende Inscriptioner: De anføres paa Fortegnelsen saaledes:

I den anden Begravelse som er en fløn gevelbt Begravelse under Jorden lige under den første findes en Riste med denne Inscription:

Herunder hviler ærlig og velb. Frue Fr. Sophia Below til Taarup Gaard El. Christian Tottes efterladte Fruerke, som var ærl. og velb. Mand Henrich Below til Spøttrup og Frue Elisabeth Skram til Hasdorff deres Datter, og blev født paa Spøttrup Aar 1590 den 27 April, og kaldede Gud hende paa Voltinggaard d. 22de Juli 1650. Sjelen er hos Gud som den gav, og Legemet hviler i sit Sovestue indtil Christus paa den yderste Dødsdag vil opvække hende med alle sine udvalgte ind udi sin himmelske Faders Glæde.

Desuden fandtes oven paa denne El. Frues Riste en løs Plade med følgende Inscription:

Herunder hviler ærlig og velb. Christian Tott til Voltinggaard, Befalingsmand paa Skibhuus fød paa Urup 1568 d. 16 Jan. oprunden af de ædle Tottes og Skrammer, ædlere af en uhyklet Christendom, retsindig Oprigtighed, Sanddrøghed og Skikkelighed udi sit Ægteskab med ærl. og velb. Fr. Fr. Sophia Below Henrichs Datter, velsignet med ærlig og velb. Henrich Tott Fr. Birgitte Tott Jomfrue og Anne Tott og efter en mæisommelig Pilegrimsfærd inden og udenlands i Fred og Krig sluttede sit Liv saligen paa Voltinggaard 1617 i Haabet til et bedre og evigt Liv.

I en stor Kiste af Kampe-Steen ligger Hs. Excellences Hr. General Heinrich Bieffe Raases første Frue Anne Wind von der Kuhla, hvorpaa en liden Plade med følgende Inscription:

Stat Vandringsmand ved dette Hval
 Hvi vil Du hertfra iile,
 Du nder vist nok Dyden selv
 I dette Muld at hviile
 Men vil Du vilde af hvad Rod
 Hun spiret som her gjemmes
 Frue Anna Wind af Kuhla Blod
 I Tiden ei forglemmes;
 Hvis Gudsfrøgt og Ketsindighed
 Et evigt Navn fortjente
 Gaf Vandringsmand i samme Fjed
 Et saadant Navn at hente.

Om denne Høvelbaarne salig Frue findes i Kinge Kirkebog antegnet:

Den 7 Apr. 1744 blev Høvelbaarne El. Frue Generalinde Raas Fr. Anna Wind von der Kuhla Hendes Liig nedsat i den underste gevelbte Begravelse i den Steen-Kiste som der staaer og findes, hvilken den El. Frue mange Aar havde ladet bekoste før sin Død. Hun døde den 26 Marts som var Skjertorsdag Kl. 10 Formiddag efter 3 Ugers Svagheb æt. 60 ann. 1 mens.

Hr. Generalens 2den Kone Regiza Sophia Gylbenchrone, er anført blandt Liigene i den aabne Begravelse; men Generalens eget Liig staaer i den hvalbebe Begravelse ved Siden af hans første Kone Anne Wind v. d. Kuhla, i en Kiste af

Sandsteen. Paa samme findes ingen Inscription; men i Kirkens Ministerialbog findes anført:

1773 9 Juli begravet El. Hr. General Raas ved 90 Aar, en redelig Patriot der havde været i adskillige Batailler, han havde en sød, sagte og salig Død.

Den søndre Begravelse i Taarnbygningen er indrettet og bekostet af Overkammerherre Eickstedt for sig og Familie. Den er opbyggt af graat Marmor i en regelmæssig Firkant ligesom Taarnet. Gulvet er lagt af firkantede Fliser og loftet er en hvid gibset Hvalving med forgyldte Støtter, hvilende paa fire store Marmor Søiler af den joniske Orden. Oven over Jernporten inden i Begravelsen findes en Runddeel, hvori med forgyldte Bogstaver er indhuggen følgende Antegnelse:

For at forebygge at dette Monument ei tilføies nogen Fornærmelse, enten ved en eller anden Forandring som i Tiden kunne foretages *) tjener følgende til vig Iagttagelse: 1. at det efter en kongelig confirmeret Fundatz af 24 Mai 1775 **) til Boltinggaards Begravelses Sted, ei tilstædes Fleere at nedsættes i denne Begravelse end General Hans Henrich Eickstedt og Frue Generalinde ***) fød Krackevitz med deres ved Døden allerede afgangne Søn Capitaine Henrich Christopher Valentin Eickstedt. 2. At ovenmeldte Frue Generalinde, har som en kjerlig Ægtefælle og øm Moder selv forlangt Sted mellem hendes værdige Gemal og høytelskede Søn. Da Indretningen over hendes Liigkiste efter hendes egen udtrykkelige Villie saaledes er foranstaltet.

*) Af en Cancellie Skrivelse af 7de Oct. 1820 til Biskoppen over Sjæns Stift, seer man dog at det skal være andraget for nogle af dette Collegii Medlemmer at det skulle være paatænkt at sælge ved Auction dette Sarcophag; i hvilken Anledning Cancelliet beder sig underrettet om Ryggets Sandhed og Sagens Sammenhæng.

**) Fundatsen findes ikke ved Præstekaldet.

***) Fornavnet har jeg ikke kunnet lase.

Midt i Begravelsen hænger en smuk stærkt forgyldt Messing Iysekroner med 6 Arme.

I Begravelsen findes 3 Marmor Kister med forgyldte Girater.

Paa den søndre Side under Vinduet een hvorudi Sl. Generalinden som døde i Kiofstock og blev her indført og hensat. Over samme staaer i Vinduet en smuk Urne; men ingen Inscription.

Paa den østre Side den anden. Oven over Kisten er i Væggen en trekantet Plade af graat Marmor. Paa denne en mindre firkantet Tavle af sort Marmor. Oven over Tavlen ere nogle militair Attributter af Marmor og under Tavlen ligeledes af Marmor den afdødes Portræt i rund Marmor-Ramme holdt af 2de sørgende Engle som mod Jorden slukker en brændende Fakkel.

Paa den sorte Marmor Tavle staaer følgende Inscription:

I
en blomstrende Alder
og
paa Ærens Bane
overraskede Døden skjøndt ikke uberedt
den
ilive
højædle og velbaarne Herre
Hr. Henrich Christopher Vallentin Eichstedt
Capitaine ved det sjællandske gevorbne Dragon Regiment
Født den 12te Junj 1749 og død den 12te Martj 1776 *).
som
Dyders Elsker og Religionens Tilbeder
var han Himmelen kjær

*) Begravelsen er først indrettet 1776 altsaa er han ogsaa andensteds fra her indført og hensat.

Til
 Belønning for sin Retskaffenhed
 Blev han i sin Alders Et og Tyvende Aar
 Ophøyet over det jordigske
 I ham
 savner Kongen og Landet en duelig Borger.
 hans Forældre deres højeste jordigske Glæde
 Videnskaberne en ivrig Dyrker
 hans Stand et af sine værdigste Lemmer
 hans Familie sin Prydelse
 og
 Jorden en dydig Beboer.

Lige over for denne Kiste staaer den 3die hvorudi Hr. Overkammerherren selv hviler. Dekorationerne over samme ere i alle Henseender ligesom over Sønnens og begges Portraiter skal være meget lignende; men paa Overkammerherrens Tavle findes ingen Inscription *). Jeg anfører derfor Kirkebogens Efterretning:

At Hs. Excellence Hr. Overkammerherre og General Eichstedt er død 13 August 1801, 89 Aar gammel og hensat i Begravelsen den 20 Aug. f. A. Paa samme Sted findes tillige anført at Sal. Generalinden er død den 24 Aug. 1800 og hensat i Begravelsen d. 27 Octb. f. A. Hendes Alder er ikke anmærket.

Oppe under Hvalvingen er over enhver Kiste anbragt den Afdødes Naaben **).

*) Efter Fortælling skal Hr. Overkammerherren — mueligt i den anførte Fundats af 1775 — have bestemt at ved Stiftets Slutning skulle af Voets Massa Bonorum udtages 200 Rdr. som skulle perpetueres i Voltinggaard og forrentes til Begravelsens Vedligeholdelse. Da Stiftet endnu ikke er sluttet nærer man endnu Haab om at de saa Brøstfældigheder, Mangel af Tilsyn og Vedligeholdelse i saa mange Aar have forarsaget, skulle blive afhjulpne, om end ikke Voet skulle være istand til at betoste en Inscription over hans Kiste. (f)

**) Kunstnerens Navn findes ingensteds i Begravelsen anmærket, men Hr. Prof. Dajon har mundtlig fortalt mig at Arbeidet er af Wiedeveldt.

Her bør jeg ikke lade uanmærket, at jeg i den titmældte Optegnelse af 1755 finder anført:

Endnu inden i Kirken lige under Taarnet er et oprettet Epitaphium med denne Inscription;

Herunder hviler hæderlige og vellærde Mand El. Hr. Laurig Gorm, barnfødt udi Syllsted Præstegaard og forðum Sognepræst her paa Stedet som døde d. 14 Maj 1632 udi sit Alders 44 Aar med sin første Sal. Hustru Inger Nielsdatter, som døde 1629 d. 20 Martij udi sit Alders 37 Aar saa og eet af hans fjere Børn Sal. Inger Laurigdatter som døde d. 27 Martij 1632 udi sit Alders 26t Aar. Gud give dennem paa den yderste Dag en glædelig Opstandelse. Og haver hans fjere efterladte Hustru Anna Mulle Nielsdatter saavelsom hans fjere Søn Niels L. Gorm Borger og Handelsmand i Odense ladet dette Epitaphium bekoste til en evig Amindeelse.

Under samme Taarn ligger begravet El. Hr. Jørgen Lundt som var Sognepræst herved Stedet i 19 Aar og forhen havde været Medtjener i Ordet til Steenløse og Fangel Menigheder 7 Aar. Paa hans Grav ligger en udhuggen Steen med denne Inscription: Herunder hviler den i Livet velær. og høylærde og nu hos Gud salige Hr. Jørgen Lundt Sognepræst for Ringe Menighed som døde d. 1ste Septbr. 1752 og allene forlangde at intet uden denne hans Begjering maatte skrives paa hans Liigsteen: Lader mine Been hvile i Fred, Han var 52 Aar gammel og døde just sin Fødselsdag *).

*) Saavidt Optegnelsen. Hvad hans Been angaaer vil jeg troe hans Begjering er bleven opfyldt; men Stenen over hans Grav som toskede hans Begjering for Efterkommerne er tilligemed det ovennævnte Epitaphium ikke meer. Formodentlig ere begge Dele borttagne da Hr. Overkammerherren lod Begravelsen indrette for sin Familie.

Midt i Gangen findes en Steen med denne Paaftift:

Herunder hviler ærlige og gudfrygtige Mand Rasmus Pedersen, som var fød af ærlige og ægte Forældre 1680 udi Steenstrup Bye og Sogn, var udi Ægteskab 32 Aar og boede udi Boltinggaards Skov og udi samme deres Ægteskab avlede 3 Børn, hvilke med deres salig Moder saligen ere hensove. Denne Rasmus Pedersen tjente mange Aar Herskabet paa Boltinggaard christelig trofast og retsindig indtil han salig døde i Ringe Sogn. Gud unde ham med alle Christne en glædelig Opstandelse.

I Fruentimmer Stolene findes en anden lille Steen som har denne Paaftift:

Under denne Steen hviler ærlig Qvinde Lucca Espens som boede i Boldskov og døde den 2 NoVEB 158... Hvis Sjel \dagger Δ Gud hafve.

I Waabenhuset er i Muren en Steen indsat, som har denne Paaftift:

Under denne Steen hviler Knud Degns døde Been, til Gud vil de skal op igjen, og Maren Andersdatter min Kjere, vi leve vist hos Gud vor Herre 1658 Michel Haagerup Degn og Maren Knudsdatter begjerer og her at hvile. De lode disse Ord her stiiile. 1690 døde hun 1706 døde han.

Begravelsesstedet for Lammehauge Gaardens Tiere er nu indrettet uden for Kirken mellem Taarnet og Waabenhuset; indhegnet med et Jerngitter og beplantet med Buxbom som et Iystqvarteer. Derudi hvile:

- 1) Hr. General Adjutant Korbj's første Sal. Frue Fr. Anne Kirstine Korbj fød Carlsen, som døde 14 Decbr. 1799 i sit 43 Aar.
- 2) Deres Datter Eleonora, Elisabeth, Catarina, Dortehea, Gotholdine, med hvem hun døde i Warfelfeng — død 17 Decbr. 1799, 4 Dage gammel.

- 3) S. T. Hr. General Adjutant Herman Friderich von Korbiz som døde den 23 Juli 1808 i sit 59 Aar.
- 4) Hr. Generaladjutantens anden Sal. Frue, Frue Johanne Maria, anden Gang i Ægteskab med S. T. Hr. Overkrigskommissair Sommerup til Lammehauge, død 25 August 1815 i sit Alders 45 Aar.

K i r k e n s I n v e n t a r i u m.

Udi Taarnet ere 2de Klokker. Den største har en stjern og meget stærk lyd. Paa den mindre staae disse Ord i en Linie omkring.

Verbum Domini manet in æternum — Gerhardus Mervelt me fecit 1588.

Oven over Klokkerne er et Jern Seierværk, som viiser til den østre og søndre Side, saa at samme kan sees fra Landeveien. Det staaer Qvarteer paa den lille og fuld Slag paa den store Klokke. Værket er forfærdiget af Niels Christiansen Smed i Sødinge, befestet af General H. B. Kaas og opsat i Taarnet 1744 *).

For dette Seierværk er en Fundats af 1ste Maj 1745 — kongelig confirmeret 4de Junj samme Aar. I Følge hvilken:

- 1) Kirkens Ciere forpligtes til paa egen Beføstning og uden noget Bøderlag strax at anskaffe et andet ligesaagode Seierværk med Skive og Wiiser og andet Tilbehør, naar dette ikke ved Reparation længere kan holdes i Gæng.
- 2) Degnen skal være pligtig at reenholde Værket Aar for Aar, samt besørge smaae Reparationer — af den hannem tillagde aarlige Kjendelse; men overstiger Reparationen 10 Rdlr. skal Beføstningen udredes af Kirkens Patron.
- 3) 100 Rdlr. perpetueres i Ringe Kirke, hvoraf Degnen aarlig skal nyde 5 Rdr. hver Termin: femten Mark Danffe **)

*) Qvarteerværket er senere tilsat.

**) Fundatsen findes i Hoffmans Samlinger Tom. VI. pag. 20 - 22.

Til Alteret findes

foruden det før omtalte guldræsfede Omhæng og den lasede Alterbug: (g)

- a. 2 store Sølv Lysestager vægtig 288 lod reent Sølv, med Navnene Henrich Bielte Raas og Anna Wind von der Kuhla tilligemed deres Vaaben og det Aarstal 1744 *).
- b. 2 Malm Lysestager;
- c. Kalk og Dist af Sølv baade ind og udvendig stærkt forgyldt. Paa en Kugle midt paa Foden ere, i nogen Afstand fra hinanden, 6 firkantede Knapper hver med et af disse Bogstaver *I H E S V S*. Paa Foden er et Crucifix og paa den modsatte Side - dette staae 2de Vaabener, formodentlig Windings og Hanes. Oven over disse: Bogstaverne *P. I. W.* og *S. H. HD.* og neden under: 1668. Under Foden i dens yderste Rand staaer: *Denne. Kalck Oc: Disch. Haffver. Peder. Winding. Licentiat. U: I: og. Hans. Kiere. Hustru. Susanna. Hane. Foræret. Til. Reinge. Kircke - Guds. Børn. Til. Salig. Brug* **)

Paa Disten findes samme Vaabner og Bogstaver.

- d. en Sølv Glaske til Wiin og en litto Æske til Oblater begge indvendig forgyldte. Glasken har et lidet Laag til at strue fast til Halsen istedet for Prop; hvilket Laag, med en dobbelt Sølvløkke er fæstet ved 2de Hoveder af ophøiet Arbeide paa Glasstens 2de Sider. Paa Glasken findes ingen Inscription men

*) De sættes kun paa Alteret de 3 store Høitidsdage og ved andre festlige Leiligheder; til andre Tider bruges Malmstagerne.

**) I Folge Fundatsen 27 Febr. 1754 anført i Hofmans Samlinger Tom. VI. pag. 23 skal denne Kalk og Dist være givet af Raas og Kuhla. El. Fruen var død før Fundatsen bleve skrevet, og Hr. Generalsens høie Alder kan undskyldes, at han ikke har bemærket disse smaae Bogstaver under Kalkens Fod.

paa Væsen Gyldestjernes og Kuhlas Waabener med Bogstaverne foroven *H. G. S.* (Henrich Gyldestjerne) og *A. H. V. D. K.* (Anne Helvig von der Kuhla) og neden under 1692. Begge disse skal i Følge Fundatsen veie 80 Lbd. *)

- e. Messetogagelen som er af samme Slags røde Fløiel, hvormed Alteret og Prædikestolen er beklædt, har rundt omkring brede ægte Guldteser og paa Rygstykket et med ægte Guld og Sølv broderet stort Crucifix. Rimeligt er denne tilligemed Alterklædet og Dækket paa Prædikestolen stjenket Kirken paa een og samme Tid af Overkammerherre Eickstedt.
- f. Til Syges Betjening har bemeldte hans Excellence Hr. Overkammerherren i Aaret 1799 stjenket til Kirken en mindre Kalk og Dyst af Sølv indvendig forgyldt; tilligemed en Sølv Flaske til Vin, som passer i Kalken. Oven paa Flasken er ved Skruer anbragt en lille Sølv Buddik til Kirkebrødene. Alt er indfattet i et Lædersoutteral. Paa Kalken findes Hs. Excellences Waaben og: *givet til Ringe Meenighed 1799.*
- g. 4 Stk. Tavler til at angive Psalmerne. Disse ere formalede med forgyldte Lister og løse Tal - Zifre til at indskyde i samme. De ere bekostede i Aaret 1807 af S. T. Hr. Generaladjutant H. F. v. Körbiß til Lammehauge.
- h. En i rødt Fløiel indbunden sølv-beslagen Alterbog. Paa hver Side har den en oval Sølv-Plade. Den eene med de Ord som læses Apoc. XIV v. 6. 7. Paa den anden læses Ordene Ps. CXIII v. 23. og A² Salt^{is} Hum. MDCCXXXIX. Denne maa altsaa være given af General Raas.

*) Waaben og Overkriften synes her at gøre det tvivlsomt, at Raas og Kuhla som formeldte Fundats melder skulle være Giverne. Suum Cuique.

i. En, ligeledes i rødt Fløiel indbunden sølvbeslagen Psalmebog fra 1784 af det Slags, som den Tid brugtes i Kjøbstæderne. Ogsaa denne har paa hver Side en oval Sølv = Plade. Paa den ene staaer *H. H. v. E.* i Træk; paa den anden Anno 1787. Denne er altsaa given af Overkammerherre Eickstedt.

Med Indfjerselen til Kirkegaarden ere 2de Bygninger, een paa hver Side af Kirkeporten.

Den ene bestemt til Skole for Boltinggaards Godses Børn og til Vaaningshuus for Skolelæreren og Organisten.

Den anden indrettet til Hospital for 6 Lemmer af Boltinggaards Gods.

Hver af disse Bygninger har en med Steengjerde indhegnet liden Hauge ud til Landeveien.

Over Indgangen til Skolen er indmuret en Steen med følgende Inscripction:

Denne Skole for Boltinggaards Godses Børn er udi Guds Naun Aar 1704 først bleven oprettet af da værende Boltinggaards Eyere Frue Anne Helvig von der Kuhla og i Aaret 1737 ved Kongens Confirmation af Hr. Henrich Bielke Kaas Ridder af Dannebrog, General Major og Obrister over et Curaser Regiment med sin høyelskelige Frue, Frue Anne Vind von der Kuhla til Boltinggaard bleven forbedret, og mere Indkomst tillagt.

Vaaningshuset med Forstuen er 6 Fag og Skolestuen 3 Fag *).

Over Indgangen til Hospitalet er ligeledes en indmuret Steen, hvorpaa staaer følgende.

*) Skolestuen er ved Cancellie Resolution af 30 Apr. 1822 bestemt til Udvidelse af Skolelærers indskrænkede Vaaning, naar der bliver søiet Anstalt for en anden Skolestues Opførelse. Det videre Fornødne skal anføres under Skolevæsenet.

Dette Hospital er udi Guds Naam af Boltinggaards Eyere Hr. Henrich Bielke Kaas Ridder af Dannebrog General Major og Obrister over et Curaser Regiment og hans høyelskelige Frue, Frue Anne Vind v. d. Kuhla til Boltinggaard bleven funderet og af Kongen confirmeret i Aaret 1737.

Skolen er altsaa bleven bygget af El. Cancellieraad Gylbenstjernes Enkefrue Anne Helvig v. d. Kuhla og forbedret af General Kaas og Frue Anna Vind v. d. Kuhla en Broderdatter af den Forstnævnte. Men Hospitalet skulder allene disse sidste sin Tilværelse. Hospitalet bestaaer af 12 Sag Huus hvoraf 2de Sag til Lørv og Brændehuus.

For disse 2de Stiftelser er en egen Fundats, hvoraf Originalen skal være i Boltinggaards Eiers Forvaring, en Gjenpart i Stifts-Risten og en skal forblive hos Sognepræsten i Ringe. Denne sidste er indført foran i Regnskabs Protokollen *).

Med denne Fundats finder jeg fornødent til Oplysning at bemærke:

a) I Følge Fundatsens 5te Post skal Skolelæreren foruden sin Løn i Penge, nyde aarlig af Boltinggaards Skov 6 Læs Brændevæed. I min Embedstid har derimod Skolelæreren aarlig faaet 12 Læs; og jeg veed ikke rettere end at S. T. Hr. Birkedommer Holm, da han folgte Boltinggaard til Juel, i det udstædte Skjæde forpligtede Kjøberen til aarlig at udrede til Organisten og Skolelæreren 16 Læs Brænde, hvoraf de 4 Læs modtages af den som træder Vælgen, hvilket ogsaa er det Eneste han, mig vitterligt, har for sin Umage.

b) Den 7de Post i Fundatsen tillægger de 6 Hospitalslemmer aarlig 24 Rdlr.

*) Fundatsen findes ordlydende indført i Hofmans Samlinger Tom. VI. pag. 12 - 20.

I den i den 9de Post nævnte Protokol finder jeg derimod stedse anført som uddeelt 30 Rdlr. For denne Forandring gjøres der strax i Protokollen denne Forklaring: „Da Hs. Excellence El. Hr. General von Raas hidindtil har ladet uddele til Hospitalet 30 Rdlr. altsaa 5 Rdlr. paa hver Portion, hvortil man veed ingen anden Rede, end hvad man formoder at Hans Excellence El. Hr. Generalen har anseet 4 Rdlr. at være for lidet til hver Part og derfor af de 10 Rdlr. Rente som skal svares til Begravelsens Vedligeholdelse forøget hver med 1 Rdlr. som er 6 Rdlr. hvorfra og gaaer 2 Rdlr. til Sognepræsten i Ringe og betales 1 Rdlr. til Sadelmageren ved Voltinggaard for Liigfisternes Reenholdelse, ialt 9 Rdlr., da det øvrige aarlige Overflud af 1 Rdlr. kan være nok til Begravelsens indvendige Spækning og Ralkning, naar behøves, allerhøjest siden Kirkens Eier ved Sundatsen er tilforpligtet for egen Regning at besørge det udvendige; Saa vil Hans Excellence Hr. Geheimestatsminister og General von Sickingen ogsaa for sin Levetid ligesom hans El. Onkel dermed saaledes lade continuere.“ —

- c) Efter Sundatsens 18de Post, skulle aarlig Rede aflægges for de forbemeldte 10 Rdlr. Renters Anvendelse til Begravelsens Vedligeholdelse og i den nævnte Protokol indføres, og hvad der overskjød, naar de aarlige Afgifter vare fradragne, skulle, naar det opløb i Tiden til 100 Rdlr. eller derover, under lige Vilkaar som de 480 Rdlr. perpetueres i Voltinggaard og Voltinggaards Eier derfor være pligtig at forbedre Hospitalet med Bygning og forøge det med Lemmer og uden Dispute ogsaa tildele disse Ildbrændsel ligemed de Andre. (h)

Efter den foranstøttede Forklaring, kunne da ingen Rede aflægges og findes heller ikke aflagt. Lemmernes Antal er heller ikke blevet forøget og kan paa denne Maade heller aldrig blive det; hvilket maa være Voltinggaards Eiere saameget be-

sto Fjerere, som Skoven derved bliver befriet for at udrede mere end det engang bestemte Brænde; en Skaansel den saa meget mere trænger til, som den, paa den senere Tid tilladte Udskykning af Skoven har gjort og fremdeles vil gjøre Indskrænkning nødvendig.

d) I bemeldte Protokol findes tillige under 1ste November 1773 anført.

„Ligesom Hs. Excellence Hr. General v. Raas hidtil har givet Lemmerne i Hospitalet et Slagteqvæg, saa har de og i dette Efteraar faaet et godt Qvæg fra Voltinggaard til lige Delling, tilstaaer

H. Nielsen. H. Lachendorph.“

Denne betydelige, skjøndt ikke funderebe Gave finder jeg fremdeles aarlig ydet indtil Hr. Overkammerherre og General Eickstedts Død. Den tilkommende Stamhuus-Besidder Hr. Major Hvittfeldt traadte ikke i Sl. Generalens Fodspor; af Stamhusets Kjøbere kunde det da mindre ventes.

e) I Følge Fundatsens 13 Post skulle de afdøde Hospitalslemmer bekostes begravne af deres Efterladenskaber og, i Tilfælde disse skulle overstige Begravelsesomkostningerne, Overfluddet da deles lige mellem de øvrige Lemmer. Denne Bestemmelse har Generalen selv forandret derhen at Overfluddet modtages af Hærskabet og ifkun Renterne uddeeldes til Lemmerne. For disse Renters-rigtige Uddeling findes indrettet en lille Protokol under denne Titel: „Bog Angaaendes Hospitallet i Ringe og di derudi afdøde Deres efterladte som efter Forordningen og Loven pag. 359 art. 13 Er udgaaet og Her udi altid skal andteignes naar nogen afdør og hvad af dem er ladet tilbage, at blive i Hospitallet Dets Nette og Efterblivende Lemmer

anvendig Vor af Een Bog er og bliver hos Hørfkabet paa *Boltinggaard* og een hos Præsten ubi *Ringe*. — *Boltinggaard*. d: *Anno 1751* — *Kaas*. —

Efter denne Bogs Udvisende er opsamlet 78 Kbd. 2 Mk. som er modtaget af *Boltinggaard* og hvoraf Renten til hvert Aars Decb. Termin under Navn af Zulerente uddeles til Lemmerne med 3 Kbd. 4 Mk. 2 Sk. Siden 1786 har denne Kapital ingen Tilvæxt faaet. Da Hospitals Lemmerne nu tillige nyde Understøttelse af Fattigvæsenet, kan den, som en Følge af Anordningerne, heller ikke i Fremtiden forøges.

Paa Byens Gade, som fører ned til *Boltinggaard*, ligger Sognets anden Skole. Den er opbyggt af S. T. Hr. Etatsraad Hansen, dengang Eier af *Boltinggaard* og for hans Regning. Den har en rummelig og anordningsmæssig Skolestue; men kun 2de smaae Værelser uden Kjøkken til Skolelærerens Bequemmelighed. Dens Bestemmelse var at afløse den forhen omtalte affældige *Boltinggaards* Skole, som desuden ansaaes for liden for Gudssets tiltagende Ungdom. Imidlertid forlod Hr. Etatsraaden Sognet, inden dette gif i Opfyldelse, og Bygningen forblev da hans Eiendom. Ved Skolevæsenets Organisation i Aaret 1808 fandt Skolecommissionen den ved Degneboligen for Strøegodssets Ungdom værende Skole meget forliden og aldeles utjenlig til dette Brug. Den tilskrev desaaarsag Hr. Etatsraaden om denne Skolebygning, som han derpaa godhedsfuld overdrog Sognet ved følgende Skrivelse:

Pro Memoria.

Ligesom jeg engang har stjenket den nye opbygte Skole i *Ringe* til Skolebrug for Sognet, saaledes tilstaaer jeg herved ingen videre Lod, Deel eller Rettighed at have til ermeldte Skole; Men samme er overladt til Skolecommissionens og Directionens Godtbefindende, paa hvilken som helst Maade de tjenligst eragter.

Bramstrup d. 4 Dec. 1808.

H a n s e n.
e

J Henhold hertil har da Commissionen hidtil og indtil videre betjent sig af denne Skole for Strøegodsets Ungdom. (h)

Naasalbende synes det ved første Næfaste, at 2de Skoler for hele Sognets Ungdom ligge i een Bye; men naar betænkes, at Ringe ligger midt i Sognet, og de øvrige Byer — Boldstrup undtagen, som nu er bestemt at henlægges til andet Skoledistrict — omtrent i $\frac{1}{2}$ Meils Afstand fra samme; saa er denne Bye den bekvemmeste. Derimod er Stedet i Byen, hvor den er bygget, ikke vel valgt.

P r æ s t e g a a r d e n

ligger Sydvest for Kirken under en Bakke. Den er en meget god teglhængt Bygning med rummelig Gaardsrum og Ladehuse, har en smuk Hauge, som Naturen meget har bidraget til at forskønne. Fra et Sted i Haugen haves en Fjøn Udsigt til den lidt uden for Præstegaarden værende See og de samme omgivende Bakker og Krattkov. Bag Haugen tæt ved Landeveien tilhører Præstegaarden en Indhegning, hvori et større og en mindre Dam. Herfra har i min Formands Tid Vandet, ved Render været ledet ned i Præstegaardens Bryggerhuus, og saaledes ikke allene forsynet den med godt Vand, men paa en særdeles bekvem Maade, da Vandet formedelt Dammets meget høiere Beliggenhed havde sig i et i Bryggerhuset anbragt Pompestræ, der ved en Hane afgav det fornødne Vand. Min Formand, Hr. Jørgen Lundt-Lachendorph, som maa have anseet Beføstningen paa disse Vandrenders Vedligeholdelse for stor for denne ubetalelige Bequemmelighed, lod dem afstjære, og i deres Sted grave i Gaarden en Brønd, som, skjøndt meget dyb, nu i flere Aar intet Vand har givet. At lægge Renderne paa nye vilde i disse besværlige Tider være altfor beføsteligt, især da jeg har maattet anvende betydeligt paa Gaardens Istandsættelse, Haugens Udvidelse og Markernes Indhegning. Med største Besværlighed maatte derfor Vandet børes fra benævnte Dam, som før uden ringeste Umage var ved Haanden.

1820 lod jeg Dammene rydde; og da intet Dynd mere var til Hinder, aabnede Vandet sig i Vinteren 1822 atter Wei til Kenderne og udløb næsten til Bunden; Til Lykke banede det sig Wei uden omkring Præstegaarden og faldt tilsidst i Søen. Men dets Løb viste mig da tillige, hvor Kenderne laae. Jeg søgte og fandt dem, lod i Dammen anbringe en Pumpe, erstattede, saavidt jeg kunde naae, de forraadnede Kender med Kallesteen efter en Beskrivelse af Begtrup over det engelske Agerbrug, anbragde en Komme af Bøgeplanter bag ved Bryggerhuset, hvor det nedladte Vand kan optages, og kan saaledes nu, saalænge Dammet har Vand, med mindre Møie faae det Fornødue.

Wed Præstegaarden er af mig anlagt en ikke ubetydelig Humlehaug.

Præstegaardens Jorder ere omtrent 50 Tdr. Land geometrisk Maal, hvoraf en Udlod paa 9 Tdr. Land er Sandjord. I dens Marker ligger en Præstegaarden tilhørende liden Gjerdselskov.

Dens Hartkorn er tilforn anført.

Tvende Gange har Præstegaarden været afbrændt: i Hr. Niels Poulsens Tid Aar 1636 og anden Gang i Hr. Jørgen Lunds Tid Aar 1751, hvilket Aarstal staaer paa en Bjælke over Porten.

Før sidste Brand skal Baaningshuset have ligget, hvor Ladebygningen nu er, og denne hvor Baaningshuset nu ligger.

Strax neben for Præstegaarden ligger Degneboligen, med en smuk lille, af nuværende Kirkesanger Rasmussen forstjønnet, Hauge. Tilforn havde den Gaarden foran sig; men da den 1821 blev nedbrudt og af nye opbyggt, blev den lagt hen ved Indfjerselen til Præstegaarden og har nu en næsten i en Firkant indstttet Gaard bag ved sig. 1823 blev Ladebygningen af ny opbyggt og hele Boeligen er nu i en meget god Stand.

Den til Degneboligens Ladebygning sammenbygte, forhen benævnte lille Skolestue benyttes for nærværende Tid til Bolig for en af Enkerne paa Degnekaldet.

Kirkesanger saavelsom Organist Skolen have hver sin reglementerede Skolelod.

Paa Landeveien fra Odense til Svendborg, som gaaer forbi Byens østre Ende er en privilegeret Kroe. Den ældste Bevilling paa dette Krohold finder jeg udstædt af Sl. Kong Friederich d. 4de af Dato 4 Febr 1699 til Oberst Friederich von Ahlefeldt, dog medder Bevillingen tillige, at der i denne Gaard, som Obersten nu havde tilkjøbt sig, tilforn haver været Krohold og Værtshuus for Reisende.

Nærværende Eier har kjøbt Kroen fra Voltinggaard, og dens Privilegium er af Kong Friederich d. 6te allernaadigst paa nye confirmeret. (i)

Dens Tilliggende er omtrent 5 Eder. Hartforn og kaldes i fornævnte Bevilling en halv Gaard. Dens Veligheden maa være saare fordeelagtig, da Landeveiene fra de fire Kjøbstæder: Odense, Nyborg, Svendborg og Faaborg just der krydse hinanden.

Den neden for Præstegaarden liggende lille Sø: Kinge Sø kaldet, har tilforn i Omkreds været meer end dobbelt saa stor, og groer hvert Aar meer og meer efter. Den er saa fyldt med Mudder, at der om Sommeren, hvor der endog er dybest, ikke er over en Alen Vand. Om samme finder jeg antegnet, at den tilforn har havt Overflodighed af Gjedder, Karuser, Aborrer, Aal, Suder og Skaller. For Tiden fiskes deri ikkun Gjedder, Karuser, Suder og Skaller. De fiskes ved Satteruser i legetiden, da Søens ujævne og muddrede Grund ikke tillader at trække.

Fiskerettigheden i denne Sø beroer for det meste paa gammel Vedtægt, og er derfor ikkun for enkelt Mand indbringende. Vel har Præstegaarden, som enhver anden Gaard i Byen, sine saakaldte Fiskemaal; men jeg for min Deel har ikke fundet Regning ved at benytte dem, og i dets Sted sat Karuser, Gjedder og Suder i Præstegaardens smaae Damme, som forhaabentlig om saa Aar vil afgive det Fornødne. (k)

2. S ø d i n g e

ligger omtrent $\frac{1}{2}$ Miil N. O. fra Ringe tæt ved Landeveien, som fører til Nyborg. Navnet har den af en Søe, som tilforn var imellem denne Bye og Lammehauge, men nu er eftergroet saaledes, at Enden ved Sødinge benytttes til Tørveffjær, og igjennem den Deel ved Lammehauge, som endnu bærer Navn af Søen, ledes om Vinteren fra Michelsdag, da Stieboret sættes, til Maidag, da det træktes, Vandet ned til Lammehauge Mølle; om Sommeren derimod benytttes den til Høeflet. Tørvemosen kaldes end efter Søen: Brededams Mose. Byens Hartkorn Ager og Eng er 101 Tdr. 1 Skp. 3 Byen har tilforn været 16 fulde Gaarde og 9 Huse. For Tiden ere 26 Steder med een og flere Tønder Hartkorn, 21 Steder med Hartkorn fra 7 Skp. til 1 Alb. 3de ere aldeles jordløse.

Tilforn eiedes hele Byen af Voltinggaard, Lammehauge og Tøistrup. Naar undtages en Gaard, som Etatsraad Hansen beholdt tilbage fra Voltinggaards Gods, og senere skal have kjøbt til Cancellieraad Rasmussen i Jylland — Hovedparcelen af en heel Gaard og 4 Fæstehuse, som tilhøre Lammehauge, og 6 Fæstehuse under Tøistrup, og Præstegaardens Voelssted med 1 Td. 7 Skp. Hartkorn, saa ere nu alle de øvrige Beboere Selveiere. (1)

Foruden Brededams Mose, har Byen endnu tvende andre Tørvemoser, en strax uden for Byen ned imod Ringe, en anden endnu længere ned imod Ringe, ved en Gaard Blue kaldet.

Efter et gammelt Sagn skal i gamle Dage her have været en Gaard, som skal være sjunket og i dens Sted opkommet en lille Søe, som nu ogsaa for det meste er groet igjen og benytttes til Tørveffjær, som her er af fortrinlig Godhed.

Noget vesten for Sødinge, omtrent midtvejs imellem denne og Rynkebye, ligger Herregaarden:

L a m m e h a u g e,

en meget smuk og vel vedligeholdt Gaard med en smuk Hauge og en nylig an-

lagt lille Iystkov tæt ved samme. For største Delen omringes Gaarden af en den tilhørende Skov.

Om denne heilige Eiendom og sammes Besiddere finder jeg en Beretning fra 1755 meddeelt af Hr. General-Major Beenfeldt, som jeg tillader mig her at affkrive.

„Lammehauge Gaard, hvoraf Borge- og Ladegaarden meesten af nye er opbyggt af Højædle og velbaarne Hr. General-Major Hermann Friderich Beenfeldt og hans sidste nu Sl. Frue Ide Dorthæa Baronesse af Gyldecrone — er altsammen Bindingsværk, men en smuk Gaard, der er omfjydt med Grave, har en liden Græs-Mølle og ligger snart omringet med Skov, skal være en af de ældste Gaarde her i Landet, og har været beboet i nogle Hundrede Aar af Dhr. Schinklers Familie.

De gamle og forrige Eiere circa 1560 har været Dhr. Schinkler. I deres Tid skal den ved Arv og Sødskens-Skifte være bleven deelt i tvende Parter og i samme Arv og Skifte være bleven adskilt, og i den ene Lykke kaldet Kirke-Lykken opbyggt en Gaard ved Navn nye Lammehauge og Lykkerne deelt samme Aar 1560 *).

Altsaa var der nogen Tid

Gammel Lammehauge

Nye Lammehauge

som er bleven ved Dhr. Schinklers Familie til 1632. Den sidste har været Lars Schinkel, som solgde det 1632 til Claus Uck . . han solgde det igjen til Feldherren Hr. Hans Schack 1662 og han solgde det igjen samme Aar til Peter Brockenhuus, som igjen solgde det 1663 til

som er bleven ved Dhr. Schinklers Familie til 1679. Den sidste af Dhr. Schinklers Familie paa ny Lammehauge har været Morten Schinkel, som solgde det Anno 1679

til

Peder Winding.

*) Hofman i Samling. Tom. VI. pag. 10 angiver Eierne saaledes: 1419 Niels Schinkel Ridder og Aflom. 1502 Otto Schinkel. 1553 Jørgen Schinkel, efter ham blev Gaarden deelt ved Arv i 2 Parter.

Altsaa kom begge Lammehauger tilfammen igjen under een Eier, efter at de havde været adskilte i 119 Aar.

Han lod nye Lammehauge afbryde, lagde flere Bønder til gammel Lammehauge, og gjorde det Anno 1683 en kort Tid frie.

Efter hans Død fik Jacob Gotfried Becker, Apotheker i Odense, tilligemed Enken Lammehave. Han folgte det 1696 til Hr. Generallieutenant Løvenhjelm, og han folgte det igjen 1697 til Oberst Henning Mathias von Pogrel, som var en Fader af den jessige Eiers Høyædle og Velb. Hr. General Major Beenfeldts første nu Sal. Frue Maria Elisabeth Pogrel.

Efter Oberst Pogrels Død blev Gaarden solgt til Capitain Georg Wisshelm von Pogrel paa offentlig Auction 1702.

Efter hans og Frues Død er den ved Testamente, confirmeret 1725, kommet til Høyædle og Velbaarne Hr. General Major Beenfeldt, der nu (1755) eier den. Men den beboes af Hr. Capitaine Johan Christopher von Rörbich, der har en Datter af bemeldte Hr. General-Majoren ved hans første Sal. Frue Maria Elisabeth Pogrell.

Af Antiquiteter findes ingen, dog skal for en 40 Aar siden være funden en Grundmuur i Lysthaugen, hvor der siges skal i de papistiske Tider have staaet et Capel, dog herom er intet andet Beviis.

Saavidt Hr. General Majorens Beretning af 1775.

Efter Hr. General-Majorens Død er da Gaarden ved Arv kommen til S. T. Hr. Capitain, siden Oberst-Lieutenant Johan Christopher v. Rörbich.

Han døde Aar 1789 og hans Frue Eleonora Elisabeth fød Beenfeldt døde 1796, efter hvis Død Gaarden er kommen til Sønnen S. T. Hr. General-Adjutant Herman Friderich v. Rörbich, hvis første Frue døde i Barselseng.

Aar 1808 døde Hr. General-Adjutanten, og hans efterlevende sidste Frue gifte

tede sig i Aaret 1810 med S. T. Hr. Lieutenant, nu Overfrigscommisfair von Tommerup, som derved blev Gaardens Besidder.

Gaarden blev næsten af nye opbyggt af Sal. General-Adjutant von Körbik og er af dens nuværende Eier S. T. Hr. Overfrigscommisfair v. Tommerup meget forbedret og forskjønned; ligesom den lille Iystkov ved ham er anlagt.

Hr. Overfrigscommisfaiiren, som vilde indføre et forbedret Agerbrug paa Gaarden ved Vexeldrift og Staldforing, men til denne Hensigt hindredes af det bestemte Hovræts-Arbejde, overlod Bønderne deres Gaarde, og driver Gaarden nu selv allene paa den for dens stærke Jorder meest hensigtsmæssige Maade.

Nuværende Eier har ligeledes erhvervet Bevilling paa den lille Græsmøllens Udvidelse til Grubbe, Sigte- og Stampeværk. For at bøde paa Vandmangelen paa den Tid, der maa males med Vand, og ikke standse Malingen i den Tid Vandet er afledet, indrettes den til en Trædemølle ved Hestekraft. Store Beføstninger ere allerede anvendte, og Værket ventes om kort Tid færdigt. (m)

3. R y n k e b y e.

ligger omtrent $\frac{1}{4}$ Mil N. N. V. fra Ringe. Igjennem samme gaaer Veien til Odense. Dens Hartkorn Ager og Eng er 98 Tdr. = Skpr. 3 Tdr. —

Her har tilforn været 15 fulde Gaarde 2 Boelssteder og 14 Huse. De ere nu alle Selveiere, undtagen 5 Fæstehuse til Lammehauge og 9 til Rynkebyegaard. For Tiden ere 23 Steder med Hartkorn fra 1 til 7 Tdr. og 19 med Hartkorn mindre end een Tonde.

Af 2de Gaarde i Rynkebye er Landgildet lagt til Præstefalbet. Gaardene ere vel folgte til Beboerne, men under Forbeholdenhed af Landgildets aarlige Erlæggelse til Præsten som sædvanlig, hvisaarsag Kjøberne fik Lettelse i Kjøbesummen. Den ene af disse Gaarde er senere udstykket saaledes, at Hovedparcellen nu ikkun har 2 Td. = Skp. 2 Alb. Hartkorn, som ene maa bære denne Byrde.

Her i Byen er et Fattighuus for 6 Lemmer, med en liden Raalhauge. Ved en Kongelig confirmeret Fundats af 27 Marti 1799 *) har S. T. Hr. Overkammerherre Eickstedt opbyggt dette Fattighuus og i Fundatsens § 5 gjort følgende Bestemmelse:

„I Kynkebye har Giveren opbyggt **) et Huus til 3 Fattige. Saalænge som disse leve, som nu ere indtagne deri, skal de af denne Gave aarligen nyde hvad de hidtil af ham har havt, hver af dem foruden frie Værelser 2 Rbd. Penge, 6 Skp. Meel og 4 Skpr. Malt, eller Penge derfor, efter hvert Aars gangbare Landepriser. Naar nogen af dem døer skal Pladsen ikke igjen besættes, men Huset, naar den sidste uddør, af de til Godsernes Overlevering allene anbefalede Commisfarier: Conferentsraad Gleischer og Controulleur Gedding, overdrages til Boltinggaards daværende Eier, paa hvilke Conditioner de med ham kan blive enige om, hvorved de især have at hensee til, at de kan affordere nogen aarlig Tilvært til denne heri bestemte Fattige = Gave, hvilket da skal indføres i den Protokol som strax herefter benævnes 1c.“

Forinden den Sidste af de heri benævne var uddød, folgte Hr. Major Hvitfeldt Gaard og Gods til Etatsraad Hansen som ved Gavebrev af 11 Decbr. 1806, Kongelig confirmeret d. 1 Febr. 1811, har stjenket Huset til Sognet.

Gavebrevet lyder saaledes: ***).

Undertegnede Hans Jørgen Hansen til Boltinggaard, Kynkebyegaard og Bramstrup, Kongelig Majestæts Justitsraad p. p. Gjør hermed vitterligt: At, saavist det er, at intet kan være meere velgjørende for Hans Majestæts Riger og Lande end den seeneſte Indretning med de Fattiges Forsørgelse paa Landet, saa vil dog Erfa-

*) See Fogtmans Reskriptsamling 6te Deel 10de Bind pag. 130 seqq. Kbhavn. 1802.

**) Husets Elde synes at vidne om at det ikke er opbyggt af Overkammerherren.

**) Originalen findes i Præste-Arkivet; men da det ikke er trykt, og ingen Afskriver deraf hen-
k lagt paa offentlige Steder, tillader jeg mig at indføre det her.

ring viise i Fremtiden, at denne velgjørende Foranstaltning, uden stor Besværlighed ei vil kunne bestaae, med mindre Fattighuse tilveiebringes, hvor huusvilde Familier kan nyde Huusly enten paa kort eller lang Tid. For at kunde viise et ubetydeligt Bidrag til Nytte for det Almindelige i dette Tilfælde, har jeg for at nyde min Skjerv til hiin saa hypperlige Indretnings Fremme, besluttet at skjenke og give et mig tilhørende Huus i Rynkebye Bye, udi Ringe Sogn beliggende af Rynkebyegaards Gods under Svendborg Amt i Fyen til et Fattighuus for heele Sognet, hvilket Huus (som er beliggende mellem Lammehauge, Gaardmand Jens Christensens Gaard, og et mig tilhørende Huus som beboes af Mads Brandt) med dertil hørende Hauge og Gaardsplads, nærværende Tid beboes af fire fattige Familier nemlig Maren Mortens og Datter Anne Mortens — Peter Hansen og Kone Maren, gl. Margrete Nielses og Kirsten Jochumsdatter, som hidtil har boet frit og uden Betaling derudi og fremdeles saalange de lever skal være berettiget til dette Beneficium; men naar de efterhaanden ved Døden afgaaer, skal bemeldte Huus med Hauge og Gaardsplads, uden Undtagelse fra Dato af tilhøre Fattigvæsenet i Ringe Sogn, som en det tilhørende Eiendom, til fri Disposition og Raadighed til Afbenyttelse paa hvilkensomhelst Maade Fattigcommissionen i meerbemeldte Sogn, bedst veed, vil og kan, til Huusly for de Nødlidende af samme Sogn, imod at Fattigkassen vedligeholder samme; hvorfore jeg herved med dette mit Gavebrev, frasiger mig og mine Arvinger, al videre Lod, Deel, Ret eller Rettighed til eller udi fornævnte Huus, Hauge og Gaardsplads, eller noget af hvad dertil med Rette henhører. Dets til Bekræftelse haver jeg dette mit Gavebrev egenhændig underskrevet og forseglet.

Bramstrup d. 11 Decbr. 1806.

H a n s e n.

(L S.)

Læst inden Sunds Gudme Herredsting, Torsdagen d. 19 Decbr. 1811. Ratenburg.

Saa og protocolleret Fol. 104 og efter Sunds Gudme Herreds Pante- og Skjøde Protokols Formeld attesteres, at ingen tinglæst Gjæld her fra Hr. Etatsraad Hansen findes udstædt til Hæftelse paa det i dette Gavebrev ommeldte Huus.

P. B a g e r.

I Følge ovenstaaende modtog Fattig-Commissionen Huset, og lod samme, som var meget forfaldent, indrette til Bolig for 6 Almisselemmer.

I 3 Markers Afstand Vesten for Byen ligger

R y n k e b y e g a a r d

en ufrie Læbegaard med 20 Ldr. 6 Skp. 3 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn paa et Areal, som efter Begtrups Beskrivelse pag. 867 har 192 Ldr. Land. At den har sit Navn af Byen hvorved den ligger er uden for al Tvivl; og at dens Hartkorn tilforn har været frit er sandsynligt; thi i Sal. Hr. Christian Totts Tid, som eiede denne Gaard tilligemed Voltinggaard, skal den have været Hovedgaarden; men denne Sal. Herre — saa siger en gammel Beretning — skal have afbrudt Borgergaarden, som bestod af Grundmuur, og af Stenene igjen ladet opbygge baade Taarnet ved Kinge Kirke Aar 1614 *) og det grundmurede Huus ved Voltinggaard og tillige lagt Venderne fra Rynkebyegaard til Voltinggaard.

Af hvem Gaarden er bygt vides ikke. Læbegaarden er Bindingsværk, men Lærsteladen er grundmuret og meget høi, dog ikke saa høi at den, som en gammel Beretning siger, kan sees nogle Mile borte.

Tilforn har til Gaarden været overflødig Skov af unge og for det meste Bøgetræer.

*) Hofmanns Fund. Tom. VI. pag. 10.

De forrige Eiere:

1588. Mogens Vilbe Erichsen og Frue Anne Hvitsfeldt = Steen Wille; siden er den kommen til Lotternes Familie.

Efter Hr. Cancellieraad Christian Lotts Død er den kommen til Nordskovs Eier, for hvem den laae særdeles beqvemt ved Enden af Nordskovs Skov.

Fra Nordskov er den i Hr. Obrist v. Ahlefeldts Tid kjøbt af en Mand Erich Jensen, som i nogle Aar beboede den og ved egne Følk drev Avlingen.

Efter hans Død er den tilbagekjøbt af General Henrich Bjelke Raas og saaledes igjen forenet med Voltinggaard. Denne Herre skal, efter tidtmeldte gamle Beretning, ikke allene have lagt det forrige Bøndergods dertil igjen, men endog langt flere og i mange Maader forbedret den og sat den, tilligemed Godset, i en god Stand.

Da Hr. Generalen oprettede Stamhuset Voltinggaard har denne formodentlig deri været indbegreben og saaledes gaaet over til Overkammerherre og General Eickstedt, og efter ham til Major v. Hvitsfeldt; men allerede i hans Tid var, paa 9 Huse nær, Godset igjen under Voltinggaard.

Efter erhvervet Kongelig Tilladelse folgte Hr. Majoren Stamhuset til Hr. Etatsraad Hansen, og denne folgte igjen Rynkebyegaard med Forbeholdenhed af Husene til da værende Forvalter paa Voltinggaard Rasmus Rasmussen, som efter et Par Aars Besiddelse igjen folgte det til Hr. Major v. Bruun, der tillige afskjøbte Hr. Etatsraaden Husene og atter lagde dem til Rynkebyegaard.

Veinesalbende er det hvad Gaarden under hans Besiddelse har vundet. Den betydelige og overflødige Skov, som tilforn er omtalt, svandt under Hr. Major Hvitsfeldts korte Besiddelse saa meget at den end ikke kunne yde Gaarden den fornødne Brændsel. Rødderne af de mange bortsolgte og omhuggede Træer har hat labet opryddt og gjort Jordsmondet til Ploieland. Den leynede lille Skov er ind-

hegnet og fredet og lyst-Gange i samme anlagte. Flere Tusinde Træer af alle Slags har han plantet, og rundt om i samme sees nu en utroelig Mængde velvorne Grantræer. Haugen, som af Hr. Rasmussen blev udvidet, blev af Majoren forskjønnnet, en stor Mængde fine Frugttræer plantede og et stort Stykke dertil indtaget. Markerne bleve indhegnede for det meste med levende Gjerder. Flere Jagt-Huus bleve tilbygte Baaningshuset og paa Bærelsernes indvendige For skjønnelse meget anvendt. Adskillige Udhuse til Gaardens Bequemmelighed lod han opføre, hvoriblandt et Brygger- og Bagerhuus, en Smede, et rummeligt Vognhuus med Kornloft over, og overalt kan man kjende denne Gaardens dristige Eier, som vidste at foreene det Nyttige med det Behagelige.

Saaledes forskjønnnet og forbedret solgte Hr. Majoren Gaarden til nuværende Eier Hr. Proprietair Schurman.

Paa Gaarden kan holdes omtrent 60 Stk. Malkesøer. Konge- og Kirketiende er af Etatsraad Hansen i Skjødet til Rasmussen overdraget Gaarden mod 1 Rdr. aarlig af hver Tønde Hartkorn enkelt Tiende og med Præsten traf Majoren privat Afford paa Besiddelses- og Embedstid om 2 Skpr. Rug, 1 Skp. Byg og 2 Skpr. Havre af en Tønde Hartkorn, betalt efter hvert Aars Kapitelstart.

Indtil Hr. Etatsraaden kjøbte Gaarden var her ifkun en lille Forpagter-Baaning. Han lod det Baaningshuus, som nu staaer, flytte et andetsteds fra og der opføre, og med det Hr. Major Bruun siden har tilbygt, er det nu en støn og bequem Bopæl.

At her i ældre Tider skulde have staaet et Kapel, finder jeg intet Spor til; men at Borgergaarden tilforn maa have været en betydelig Bygning, kjennes deraf, at Ringe Kirkeetaarn og det grundmurede Huus paa Vøltinggaard af dens Steen kunne opføres. Mueligt er det, at det Kapel, som formodes at have været her, har været i selve Hovedbygningen og dets Afbrydelse foranlediget Taarnets Døbnagælle.

Hvor den første Hauge nu er, har Borgergaarden tilforn ligget, og det er endnu tydelig kjendt hvad end levende fortælle, at samme ved meget høie Volde har været beskyttet.

Den sidste Jorpagter paa Gaarden, en endnu levende Gaardmand i Rynkebye, har nedploiet af Voldene og ofte været hindret ved Brokker og Steen.

Mærkeligt er det, at noget fra Gaarden paa en Høi, som nu er beplantet med Gran, findes fjendelige Spor af en Befæstning. Uagtet Pladsen ikke er stor, kan jeg dog ikke overtale mig til at troe at det har været en Lystfæstning. At den skulde have været omgivet med Grave, vil man bestemt modsigge; men paaftaaer derimod at det har været Møllevand, som er lebet omkring der. Ogsaa kaldes endnu den næved liggende Mark: Møller-Løkken, og en nærliggende Dam: Møller-Dammen. Man har gamle Sagn om smaa befæstede Røverborge; skulde det ikke have været en saadan? Dette mærkelige Sted fortjente en Sagkyndigs nærmere Undersøgelse. Efter Fortællinger at slutte, har Rynkebyegaard i den svenske Krig været et Opholdssted for fjendtlige Tropper. En af Gaardens Marker, Blaamands-Løkken kaldet, skal have faaet sit Navn deraf, at en Svensk, i den paa en listig Maade skal være bleven stød. Men til den Tid maa den formodede Fæstning allerede ikke mere have været fjendelig; thi ellers havde vist Sagnet ogsaa levnet os noget betangaaende.

4. B o l t e s t o v

er en lille Bye $\frac{1}{8}$ Mill Westen for Ringe. Dens Hartforn er 21 Tdr. 6 Skpr. 3 Fdfr. 1 Alb. Denne Bye har den Fordeel, at den har mere Jord til Hartfornet end nogen af Sognets andre Byer. En fuld Gaard har ifkun lidet over 4 Tdr. Hartforn, og dog sikkert ligesaa meget Jord som en anden Gaard i Sagnet med 6 Tdr. Efter danske Atlas Tom. VI. pag. 706 skulde her være 5 Gaarde og et Huus. I hele min Embedstid har Byen uden mindste Forandring bestaaet af 2 Gaarde

med lidt over 4 Edr. Hartkorn, en med $3\frac{1}{2}$ Ed. To Gaarde med lidt over 2 Edr., en med 1 Ed. 2 Skpr. og 5 Steder med Hartkorn under een Tønde. Af disse ere 2de Huse, nemlig en Smed og en Træskomand, udflyttede. Alle Beboerne ere Selveiere.

5. B o l t i n g e

ogfaa en lille Bye $\frac{1}{4}$ Miil V. S. V. fra Ringe med 27 Edr. 6 Skpr. 2 Jdfr. 2 Alb. Hartkorn. Den ligger tæt ved Landeveien, som fører til Faaborg. De 4 Gaarde og 3 Huse, som Atlas Daniæ l. c. ommelder, ere saaledes forandrede at her nu egentlig ifkun er een Huusmand. Beboerne ere nu ialt 13 Familier med større eller mindre Hartkorn, men som — den ene Huusmand undtagen — alle holde Heste. De egentlige Gaardmænd ere alle Selveiere og de forrige Huusmænd en Blanding af Selveiere og Fæstere, da de foruden deres Fæste-Huuslodder have tilkjøbt sig Parceller fra Gaardmændene, hvorved de ere istand til at dyrke deres Jord med egne Heste og Ploug. En Gaard med 9 Edr. Hartkorn, som tilforn tilhørte Gjellebroe og derfra blev solgt til Fæsteren, blev efter dennes Død deelt imellem hans 2de Sønner og 2de Døttre, og den ene Søn bortsolgte atter endeel af sin Jord, som ogsaa bebyggedes, saa at nu denne ene Gaard er deelt til 5 Familier, hvilke alle drive deres Jord med egne Heste og Ploug.

Tæt ved Byen, i Boltinggaards forreste Løkke, har tilforn ligget nogle Gaarde, som har havt Navn af gamle Boltinge. Disse ere nedbrudte, og paa Grunden kan endnu kjendes hvor de have staaet. Om disse fordoms Tilværelse saavelsom at deres Hartkorn har været contribuerende, vidner desuden Hofmann, i hvis Sundatser Tom. VI. pag. 24 findes anført, at Præsten i Tiende Weberlag for gamle Boltinge Gaarders Nebbrydelse nyder aarlig 4 Edr. Rug og 4 Edr. Byg af Bol-

tinggaard. Rigtigere havde det nok været udtrykt at Præsten skulde nyde dem; thi min Formand og jeg have intet nydt.

Mine uforgribelige Tanker besangaaende skal siden anføres. Kun tør jeg her bemærke, at Hofmann upaatvivlelig har havt Hjemmel for sin Beretning *).

Rimeligviis er det nuværende Voltinge blevet til af det gamle Voltinge. Som det skjønnes saavel af Beretningerne om Rynkebyegaard som Voltinggaard, har denne sidste været en ikke meget betydelig Sædegaard. Da man siden flyttede Hæresædet fra Rynkebyegaard til Voltinggaard, har man formodentlig ogsaa været betænkt paa at udvide den. Til denne Hensigt laae gamle Voltinge særdeles bekvemt lige uden for Gaarden. Den er da bleven afbrudt og saameget af dens Jord, som man til Hensigten fandt tjenligt, henlagt under Hovedgaarden. De øvrige 4 Gaarde, som ogsaa maatte afbrydes men hvis Jorder ikke vare for Gaarden saa bekvemt beliggende, ere da blevene henflyttede paa Jorderne selv og udgjøre saaledes det nu værende Voltinge.

Læt ved denne lille formindskede Bye ligger:

V o l t i n g g a a r d

dens Hartkorn er tilførn anført. Navnet Læe den af forbenævnte Bye.

Efter danske Atlas pag. 545 skal Bygningen være sat af Peter Thott, som eiede den 1588.

Den grundmurede Bygning er derimod opført af Christian Thott, som meldt af Rynkebyegaards Borgergaard, rimeligviis paa samme Tid som Ringe Kirkeetaarn.

*) Af en P. M. som er indført foran i Fundatsernes 5 Tome, synes det klart at Beretningen er hentet fra Stifts-Risten. Hidtil har det ikke lykkedes mig at faae tilstrækkelig Oplysning herom.

Med store Jern=Bogstaver staae ogsaa paa denne Bygning Begyndelses=Bogstaverne af hans og hans Frues Sophia Belovs Navne. Over Dørrene paa den gamle Bygning staae derimod *H. G. S.* (Henrich Gyldestjerne) *A. H. v. d. K.* (Anne Helvig von der Kuhla) tilligemed deres Waabener.

Gaardens Bygninger vidne om Velde. Efter danske Atlas er Bygningen maadelig. Nu er den, paa en grundmuret Bygning nær, faldesærdig. Beretningen af 1755 har om Bøttinggaard følgende:

„Gaarden er mestendeels omringet af Grave, har en meget deilig stor Hauge, der er at admirere baade for det smukke lyst=Quarteer, saavel som og formedelst de lange og brede Alleer, store Hække og mangfoldige rare Frugttræer, som der findes, med lysthuus, Drangeriehuus, og andet meer; hvilkken Hauge Hs Excellence har ladet anlægge omtrent for en 18 Aar siden, da samme Plads tilforn blev brugt til en Kalve=Hauge.“

„Strax uden for Gaarden og Haugen er en meget god Kilde, som for en 5 à 6 Aar siden er funden og strax efter den jekige Høyvelbaarne Frue Generalinde Regisa Sophia Baronesse af Gyldecrone hendes Omhu og Ordre er rensat, istandsat og siden holdt i god Stand.“

„Strax ved Gaarden er en stor og herlig Skov baade af gamle og unge Træer og mod Nordvest lidet fra Gaarden en Fjøn Vandmølle.“

Lystquarteren findes ikke meer. Lyst- og Drangerie=Husene ere forfældne. De nuværende Frugttræer ere lavstammede og skal være plantede af Hr. Etatsraad Hanssen. Kilden er der vel endnu, men i en høist forfalden Tilstand. Glas=Ruderne i Vinduerne ere for største Delen ombyttede med Træ=Udfyldning, og Udelægges Bederskyggelighed kjendes overalt.

Den første Eier danske Atlas omtaler, er:

1) Peter Thott, 1588. 2) Christian Thott og Frue Sophia Belov, som tilligemed den eiede Rynkebyegaard og lagde Bønderne fra denne til hiin, som forhen benævnes som en complet Sæbegaard. 3) Henrich Thott, som solgte Gaarden til

4) Henrich Gyldestjerne, først Hovedgaarden allene, siden samlede han det derfra adskilte Bøndergods. 5) Erich Banner, Capitain ved Fodgarden, blev stød i Skaane 1710. 6) Henrich Bjelke Raas arvede Gaarden med sin Frue Anne Wind von der Kuhla, en Broderbatter af Henrich Gyldestjernes Frue Anne Helvig von der Kuhla. Under ham blev Gaard og Gods oprettet til et Stamhuus. 7) Efter deres Død kom Overkammerherre og General Elckstedt i Besiddelse af samme. Under ham blev Gaard og Gods i sin forrige Stand. Gaarden blev ikke allene i sig selv, meget mere synes det som lidet eller intet er anvendt paa dens Vedligeholdelse. Ogsaa vil man vide, at Skoven skal have lidt noget ved hans runde Gavnildhed mod Godssets Bønder.

Hans Eftermand var Major Hvidtfeldt, som begyndte med at bortsælge en stor Deel af Skoven ved Kynkebyegaard, og, efter en kort Besiddelse, endte med at han med Kongelig Tilladelse fik Stamhuset ophævet, imod at 10,000 Rdlr. blev indstaaende som Fideicommiss i Voltinggaard indtil Aaret 1825. Efter denne Tilladelse folgte han Gaard og Gods til Etatsraad Hansen, som under sin korte Besiddelse erhvervede Rentekammerets Tilladelse til Gaardens Udstyknings i Parceller og frasolgte Kynkebyegaard og endel af Godsset. Voltinggaard og det overblevne Gods folgte han, med Forbeholdenhed for sin Livstid af 20 Gavnne Bøgegebrænde aarlig af Voltinggaards Skov, til:

Birkedommer Holm og Proprietair Wamberg.

Efterat disse en kort Tid havde eiet den i Samling, udkøbte Hr. Birkedommer Holm Proprietair Wamberg, og blev saaledes ene Eier af Gaarden. Han bertsolgte Godsset paa nogle faa Huse nær, og derpaa afhændede Gaarden med disse til:

Proprietair Juul. Eiendommenes Værd steg nu i samme Grad Pengevæsenet forværredes, og saaledes bleve i kort Tid havde 70 Parceller af Skoven forbeelagtig afhændede. Med det forandrede Pengevæsen faldt atter Eiendommene i Priis, og Hr. Proprietair Juul forlod Voltinggaard, efterat det Gersdorffske Fidei-

commisſes Beſtyrere havde ladet ſig ſamme udlægge til Eiendomſfor en Fideicommiſſet tilhørende, i Gaarden indeſtaaende Kapital.

Ligeledes lode det af Major Lemvig til Rønninge-Søegaard ſtiftede Legats Beſtyrere for en Legatet tilhørende Kapital udlægge ſig een af Gaardens Løkker, Høveløkken kaldet, ſom til Sikkerhed var pantsat. Af det indkommende for denne Løkkes Salg er, eller ſkal oprettes et legat under Navn af det Lemvigſke legat, under Stifts-Vorſhedens Beſtyrelſe. Legatets Beſtemmelse kjender jeg ikke.

Hr. Proprietair Juel forſkjønnede Haugen meget, deels forbedrede, deels af ny opbygte Ladehuſene, lod en Forpagter-Waaning opføre i Gaarden, og gav den ved diſſe Forbedringer en regelmæssig Form. Paa Markernes Indhegning og Hegnets Beplantning anvendte han meget, og vedligeholdte den gamle Hovedbygning ſaa godt ſom muligt; men Kinge Kirke miſtede under ham ſit ſkjønne og varige Blyetag og maatte modtage det mindre varige Tegl. Og hvad Udhuſe og Hauge vandt, har de under nærværende Beſtyrelſe atter ikke allene tabt, men naar Forpagterboligen undtages, er det øvrige neppe i beboelig Stand. Sic transit gloria mundi!

Danſke Atlas angiver 5 Huſe i Voltinggaards Enemærker. For Tiden tæller jeg 34 og jævnlig reiſes flere.

Til Voltinggaards overblevne Herligheder høre:

1) Kinge Kirkes Tiende og Sognets Konge-Tiende, hvilken ſidſte er perpetueret i Voltinggaard mod en vis aarlig Penge-Udgift til Tyens Biſpeſtoel og 70 Rdlrs. Indfæſtning til hver tiltrædende Biſp.

2) En meget god Fæſte-Bandmølle ikke langt fra Gaarden, hvis Værk paa de ſenere Aar betydelig er forbedret og et Grubbeværk opført. Kun Bandet er ikke altid tilſtrækkeligt til Værkets Drift. (n)

Hvad Byrder, der hvile paa Gaarden til Fattig- og Skolevæſenet, ere i Fundaſten anførte.

M æ r k e l i g h e d e r.

I ældre Tider skal efter Sagnet være ved Niskjelderens, som ikke var langt fra Møllen, fundet nogle, efter Udseende Guldstykker.

Bag ved Skoven, i en lille Høi, skal være fundet en Potte med Børnebeen, hvoraaf Høien endnu bærer Navnet: Børnehøien.

Gjennem Voltinggaardskov kan man kjøre til den noget derfra liggende Bye

6. V o l d s t r u p

$\frac{3}{4}$ Mil fra Ringe i S. S. V. Her ere 7 fulde, 2 halve Gaarde, og 10 Huse paa Hartkorn Ager og Eng 42 Tdr. 4 Skpr. 2 Tdr. 1 Alb. Huusmændene ere alle Fæstere under Voltinggaard, Egekov og Fjellebroe. 3 Gaardmænd ere Selveiere, de øvrige Fæstere under Egekov. Det Lidet, som fra Selveiergaardene er udstykket, er kjøbt af Beboere uden for Sognet i Dværndrup, Rudme og Egekov, og af disse lagde til deres egen Jord. Et Huus og 2 halve og en heel Gaard ere udstyttede.

Paafaldende er det, at man for at komme til denne fra Kirken saa langt bortliggende Bye, maa kjøre gjennem fremmed Sognegrund, enten ad Svendborg-Weien over Nyslinge eller ad Faaborg-Weien over Herringe Sognegrund. Iffun ved Voltinggaard støder Voldstrup Grund sammen med denne, men her er ingen almindelig Wei og det endda iffun for Fodgængere, som ikke lade sig hindre af et mødende Gjerde.

M æ r k e l i g h e d e r.

En Gaardmand i Byen lod 1822 Steenbroen i sin Gaard opbryde for at omlægge, og fandt ved denne Leilighed $1\frac{1}{2}$ Alen dybt i Jorden en stor Teg med

Rod og Top, paa hvilken det tydeligt kunne skjønnes, at de største Grene vare afsaugede. Den var saa frisk, at Manden benyttede den til Leed=Stolper, uagtet den sikkert har lagt der over Hundrede Aar. Den var omtrent af 4 Læs Størrelse og har sansynlig været henlagt til Gylbing da Gaarden blev bygget, da Stedet er meget siddt og vaadt. Ved Gaarden tæt derved er desuden en ypperlig Kilde, som kunde til hele Byen afgive det fornødne Vand.

7. K j e l l e r u p

en lille Bye $\frac{1}{2}$ Mil S. for Ringe, hvis Hartkorn er 27 Tdr. 4 Skpr. 2 Tdr. 1 Alb. Egnen omkring denne Bye er formedelst afvejlende Bakker med større og mindre Skove ret skjøn. I danske Atlas kaldes denne Bye Kallerup, uden Tvivl en Trykfeil, da jeg i et Sognevidne af 1493 allerede finder Byen benævnet Kjellerup. Byen bestaaer af 5 Gaarde og 3 Huse, og skjøndt alle ere Selveiere, er dog ikkun een Gaard udparcelleret, paa hvis Grund 2de Steder, hver paa omtrent en Td. Hartkorn, ere opbygde. Den øvrige Gaarden frasolgte Jord er kjøbt af en Huusmand i Byen, som har lagt den til sin Huuslod.

M æ r k e l i g h e d.

Hovedparcellisten af forbenævnte Gaard har ved Pløining for faa Aar siden stødt paa en Steengrund, lignende en steensat lille Brønd. Foruden en Leerpotte fandt han den forresten fyldt med Kul. Uden videre Undersøgelse kastede han Stedet til Igjen og kunde ingen videre Forklaring afgive.

Ikke langt herfra ligger:

8. B r a n g s t r u p .

$\frac{1}{2}$ Mil S. O. for Kinge, ikke langt fra Landeveien, som fører til Svendborg. Dens Hartkorn er 55 Tdr. 1 Skp. 1 Fdfr. Under dette Hartkorn indbefattes tillige 3de Gaarde, som ligge i en Dal, Halvveien mellem Kinge og Brangstrup Bye, hvoraf den ene kaldes Kjellerupgaard, men alle 3 tilsammen føre Navn af Lombiere eller, som jeg i gamle Dokumenter finder dem benævne, Liungbierge. Her er Egnen romantisk skøn. En Gangsti fører over Marken fra Kinge til disse skønne Gaarde, forbi hvilke en Aae, som har sit Udspring fra Kjellerup Søe, løber igjennem afvejlende Skovpartier og Sletter. Aaen, som løber herfra over Landeveien, tager Veien forbi Kjellerup ad Bøltinggaard og tildeels forsyner den derved liggende Mølle med Vand.

Læt uden for Gaardene omflydes et lille Skovpartie af Aaen, i hvis Vand de ranke Elle speile sig og frembyde i stille Soelstins Veir et fortryllende Syn. Følger man fremdeles Gangstien op imod Brangstrup Bye, da ledes man gjennem Agre, Enge og Skovkrat, som deels vører paa lavere deels paa høiere Steder, og saaledes afvejler Skov og Agerland med hinanden, indtil man fra Gangstien atter føres ud paa den nøgne Landevei. Disse 3 Gaarde iberegne har Brangstrup 9 fulde Gaarde, et Boelssted og 5 Huse, men ikke een Gaard er bleven ubeskaaret. Byen tæller nu foruden Indsiddere 25 Familier.

Evende Gaarde af Brangstrup og een af Lombiere have ved Udskiftningen faaet i deres Lod noget Jord af Lørup Grund. Allerede i ældre Tider har der været tvistet om, til hvilket Sogn, enten Kinge eller Ryslinge, der skulde ydes Tiende af disse Jorder, og er desangaaende Aar 1438 fældet følgende Dom:

Universis et singulis, quorum interest vel interesse poterit in futurum. — Paulus Nicl. Sacerdos, Episcopi Ottoniensis Officialis in Spiritualibus Spiritualis, Salutem in Domino. Conquestns est nobis Lator presentium Vir discretus, Dominus Johannes Clausen, Sacerdos creatus Curiae Rætting, quod quidam Parochiani Parochiae Røslinge, videlicet Lethorp

inhabitantes, prædium quoddam et terras, Colgjerde, Faarëbiërg, Biërnekiil et Tornebiërg dictas, cum cæteris hinc inde circumjacentibus, infra patentes et veros parochiæ suæ limites situm aut sitas colentes, ac communia pecora sua in prædictæ Parochiæ suæ Ræthing pascuis omni dimidio anno pascentes, Decimas &c. Sacerdoti et curiæ debitas ad longa retroacta tempora retinuerant, et adhuc animo retinent contumaci, aut quæ de jure solvere debuerant, exsolverint ad sui beneplacitum et voluntatem in ipsius Curie Ræthing prænominatæ et Sacerdotis non modum damnum, præjudicium et gravamen, de et super quibus sibi justitiam fieri instantius postulavit. Nos igitur, injuncto urgente officio, viam sibi juris et justitiæ præcludere non valentes nec volentes, pro cognitione causæ habenda, et discussione facienda, modo, quo potuimus, processimus meliori, ac, citatis partibus, quarum intererat, per testes distinctos, idoneos, et fide dignos, nulli partium suspectos, ad hoc separaliter assumptos, citatos, juratos, et, ut juris ordo exposcit, examinatos, invenimus, prædium illud prædictum et terras infra antiquos præfatæ Parochiæ Ræthing limites situm aut sitas, ac etiam Sacerdotibus et Curie Ræthing sæpe dictæ fuisse antiquitus decimales, nec aliquibus Ecclesiasticis jure, judicio aut judice ipsis avolutas, avulsas aut ablatas, nec alteri Curie seu Parochiæ ratione parochialis possessionis, Ecclesiastica ordinatione additum vel additas quorumlibet existisse. Invenimus etiam prædicti oppidi Lethorp incolas pecora sua ad dimidietatem anni videlicet per æstatem, quum opus pascuæ maxime habent, in antedictæ Parochiæ Ræthing pascuis sine omni recompensatione pascere annuatim. Iurisperitorum assumpto consilio, Parte adversa nihil fide dignum et ingenuum probare valente, licet quamplures ad probandum contrarium si possent, coram nobis præfiximus competentes, ipsius prædii cæterarumque terrarum circumjacentium decimas cum dimidietate decimarum animalium Sacerdoti et Curie Ræthing per (sum-

mam juramenti definitionem) adjudicavimus de cætero persolvendas, huic causæ ex utraqv. parte silentium perpetuum imponentes. Quapropter omnibus et singulis, prædictum oppidum Løthorop inhabitantibus præcipiendo sub Excommunicationis pœna mandamus, quod decimas hujusmodi tam prædiales quam animalium Curie et Sacerdoti prænominato in posterum solvere non evitant, prout pœnam promissam duxerint evitandam. Datum Ottonicæ Anno Domini 1438. Teria sexta undecim Millium virginum martyrum. Officitatus sub Sigillo in testimonium præmissorum.

Paa den Afskrift af ovenstaaende Dom, som ligger for mig, finder jeg anført følgende Nota:

Denne Dom haver en Landsdommer efter Reformationen, som boede paa Krumstrup og nok har eiet Ryslinge Kirke Svækket og tildømt Ryslinge Kirke og Præst forskrevne tiender hvorved han selv kunne *profiteri* tillige. Efter Regjeringens *Form* da blev det og derved til denne Dag. Enhver seer hvor redelig denne Dommer har været. Kopien af Dommen er i Ryslinge Præstegaard og Originalen i Stifts-Risten.

Forinden foranstaaende Dom faldt ved Biskoppens Official *Poul Nielsen* i Svendborg, var i denne Sag afgivet følgende Kjendelse:

Alle Mænd dette Brev see og høre, Helse vi *Pop* Præst og Forstander til *St. Hans Closter i Ottense*. *Poul Nielsen* Præst og Biskoppens Official. i *Svendborg*. *Pop Basse af Nielstrop*, *Jens Michelsen* Landsdommer i *Gyen* og *Otto Smegede* af *Vaaben* og *Henniche Tygensen* Borgemeister i *Odense*, ævindeligt for Gud. Rundgjøre vi dem alle Mænd Nærværende og Komme skulle, os Nærværende at have været, seet og hørt et Aar efter Guds Byrd 1437 *St. Pouls* Dag seneste Skiftet var for Hellige Jaber og Hr. Biskop *Nafne* i *Odense*. og for os og for mange flere gode Mænd, Hr. *Hans* Præst i *Rædinge* og Sognepræst i den samme Stæd paa den ene Side, *Jens Simonsen* i *Ryslinge* og Sognemænd i den samme Stæd paa den anden Side, om deele og Trætte, som imel-

lem dem var, om Tiende af nogen Jorder, der ligger til 2de Gaarde i *Brangstrup* som *Mathis Skråder* og *David Umen* boe og *Liungbierge* Gaard, til hvilken af de 2de Kirker af de fornævnte Gaarder skulle tiendes, da efter begges deres beviisning, tiltale og Gjensvar, fandt for^{nte} Hellige Fader Biskop *Nafne*, som han og andre gode Mænd, der hos var, ret og skjel tykte være, for ret, at Rædinge Kirke og Præst skulle nyde alt tiende af forn^{te} jorder, som de hertil dags have gjort, saalænge de af *Ryslinge* Kirke bedre Beviisning forekomme. *In cuius rei testimonium Sigilla nostra sunt appensa. Dat. anno et die, quibus supra.* Aaret efter fældte da Biskoppens Official *Poul Nielsen* i *Svendborg* for anførte Dom.

I Gudme Herreds Provstebog findes, denne Sag vedkommende, anført:

„Om *Ræinge* Sognemænd som efter en landstings Dom 1541 af den Jord de haffve paa *Ryslinge* Grund skulle tiende til *Rysling* Kirke och Præst.“

Denne landstings Dom maae da være den samme, som forbenævnte Landsdommer, der eiede *Krumstrup*, har affagt.

Af foransførte skjønnes da, at *Ringe* Kirke og Præst have upaaanket nydt Tiender over 100 Aar af de omtvistede Jorder, da forbenævnte Landsdommer svækkede og underkjendte den, og saaledes blev det da og uforandret saalænge Tienden hævedes i Kærven, da *Ryslinge* Kirke og Præst nød Tienden af den Jord, disse Gaarde havde paa *Lorup* Grund.

Men da Tienden af *Ringe* Sogn ifølge Kongelig Indbydelse blev i Aaret 1800 bestemt at erlægges i Penge efter Hartkornet, tilbageholdt de vedkommende *Brangstrup* og *Lombiere* Mænd noget af den afforderede Pengebetaling paa Grund af at de af nogle af deres Jorder svarede Tiende til *Ryslinge* Sogn. Efterat der længe var corresponderet med vedkommende Præster, Amtstuer, Amtmand og det Kongelige danske Cancellie, faldt endelig 1803 følgende Resolution:

Promemoria!

Hr. Kammerherre og Deres Høiærværdighed har med deres Erklæring af 1ste

d. M. hertil indsendt en Ansøgning fra Sognepræsten for Kinge Menighed i Thyen, Hr. Jørgen Lundt Lachendorph, hvori denne besværges sig over at de 3de Gaardmænd af Brangstrup Byé, Kinge Sogn, Peter Christophersen, Peter Jørgensen og Jesper Hansen have tilbageholdt alle 3de i alt 1 Rdlr. 1 Sk. af den Afgift de i Følge den under 20 Juni 1800 allernaadigst confirmerede Tiendeforening med bemeldte Kinge Sogn for Præstetienden sidst afvigte Aar af deres Hartkorn skulle svare, under Foregivende at de svarede denne Afgift til Præsten for Nyslinge Sogn af nogle Jorder de fra dette Sogn havde i Brug m. v.

Da Cancelliet er enigt i hvad Hr. Kammerherren og Deres Hørværdighed i forbemeldte deres Erklæring have yttret, saa skulle man tjenstlig anmode dem om behageligen at ville tilkjendegive Vedkommende det Fornødne i Overensstemmelse hermed.

Det Kongl. danske Cancellie d. 28de Mai 1803.

Moltke.

Colbiørnsen. Reiersen. Jæddersen. Cold. Knudsen. Bülow. Monrad.

L a s s e n.

Til Stiftamtmanden og Biskoppen over Thyens Stift.

Ved herved tjenstlig at meddele Deres Hørværdighed forestaaende ligelybende Gjenpart, undlade vi ikke tillige at formelde, at vor Erklæring, som af det Kongelige danske Cancellie sees bifaldet, udi den af Sognepræsten Hr. Lachendorph i Kinge indgivne Klage til Cancelliet gif derpaa ud:

At: den Idee, herefter at hæve Tienden in natura af Brangstrup Byé, hvilken Hr. Lachendorph har fremsat, er ganske stridende imod den, paa Grund af

Indbydelsen allernaadigst confirmerede Tiendeforening for Ringe Sogn. I midlertid! da den af Klageren fremlagde Attest fra Nyeborg Amtstue, synes at sætte det uden for al Tvivl, at de 3de Gaardmænd i Brangstrup, Peter Jørgensen, Jesper Hansen og Peter Christophersen staae hver under Ringe Sogn for Hartkorn Ager og Eng 6 Edr. 3 Fdr. 1 $\frac{1}{2}$ Alb. og at følgelig Klageren Hr. Lachendorph efter den confirmerede Tiendeforening har med Føie hos enhver af disse 3 Beboere i Penge fordret 6 Rdlr. 11 $\frac{1}{2}$ s., men Herredsprovstens i Sagens afgivne Betænkning tillige forklarer at ovennævnte 3de Mænd have hver især nogen Jord i Drift af Lørup Mark under Nyslinge Sogn, hvoraaf de til Nyslinge Sogn ere tiendepligtige, og hvilken Tiende-Rettighed, Foreningen, der mellem Ringe Sogn er truffen, ligesaa lidet kan betage Sognepræsten i Nyslinge som den ei heller kan berettigge Nderne at decourtere Ringe Sognekald det, hvilket de efter Accord for drivende Jorder af Lørup Mark have at svare til Nyslinge Sognekald.

Saa formener Stiftet at al videre billig Klage fra Sognepræsten Hr. Lachendorphs Side derved lettest ville forekommes, naar det maatte behage det Kongelige Danske Cancellie gennem vedkommende Amtmand at lade disse 3de Ndere tilholde: uvægerligen til Ringe Sognekald for Aaret 1802 og herefter at erlægge den ved allernaadigst confirmeret Tiendeforening (der desuden til Vedkommendes Sikkerhed er tinglæst) accorderede Penge-Afgift pr. Tønde Hartkorn som under Ringe Sogn er tiendeydende, og ikkun for den af Ringe Sognepræst fordrede Afgift i Penge i dette ene Tilfælde at kunne berettiges til nogen aarlig Decourt, naar de see dem istand til at bevise, at af deres tiendeydende Hartkorn i alt 18 Edr. 2 Skp. 2 Fdr. 2 $\frac{1}{2}$ Alb. maatte noget under Nyslinge Sogn være matriculeret og at de følgelig under Ringe Sogn staae for mindre Hartkorn end for de paa Amtstue Attesten anførte 6 Edr. 3 Fdr. 1 $\frac{1}{2}$ Alb. for hver af de 3 ommeldte Gaarde.

Odense d. 2den Juni 1803.

Paa egne og Hr. Biskoppens Vegne
G e r s d o r f f.

Høivelbaarne

Hr. Kammerherre og Amtmand Schumacher.

Forestaaende, som er ligeløbende med hvad Dags Dato er herfra til Amtmanden S. T. Hr. Kammerherre v. Schumacher affendt, unblader jeg ikke til deres Velærværdigheds behagelige Efterretning og videre Bekjendtgjørelse for Sognepræsten Hr. Lachendorph i Ringe herved tjenstlig at meddele.

Cdence 2den Juni 1803.

I Biskoppens Graværelse

B o t t e r.

S. T.

Hr. Provst Conradt.

Da de befalede Beviisligheder ikke kan tilveiebringes, saa have disse 3de Gaarde siden den Tid ydet Liende til Ringe Sogn af deres Hartkorn i Følge Liendeforeningen og til Ryslinge Sogn en Pengeafgiwt efter indbyrdes Overenskomst i Liende=Refusion af de Jorder, som ligge paa Lørup Grund.

Det ved første Niekast Paafaldende i at det kunne ansees billigt, at af een og samme Jord ydedes Liende til 2de forskjellige Sogne, falder bort, hvis min Formodning er rigtig, at der tilforn intet Hartkorn har været paa den Jord, som ligger paa Lørup Grund, men at Brangstrup Byes Hartkorn ved Udskiftningen urigtigen er bleven fordeelt ogsaa paa disse Jorder. Og denne Formodning har mere end Rimelighed for sig; thi ei at tale om, at det allerede af Ovenstaaende er klart, at disse Gaardes fulde Hartkorn, hvoraf Liende ydes, er contribuerende under Ringe Sogn, at Præsten i Ringe, ligesom han hidtil har svaret Landstatten af samme, endnu erlægger Renterne af det omtvistede Hartkorn til Rigsbanken for den i samme prioriterede Sum, og altsaa maa være berettiget til at oppebære den Liende, hvoraf han udreder de paahvilende Skatter og Byrder; saa har een af disse Gaardes Eier, Jesper Hansen, mueligt i den Tanke at blive sin Byrde quit, bortsolgt fra sin Gaard netop den Jord, som ligger paa Lørup Grund, til en af Lørup Byes

Beboere og ved Opmaalningen af Gaardens Jord til Bevillings Erhvervelse paa Udskyfningen er Gaardens Hartforn reparteret ogsaa paa denne Jord. Desuagtet svarer denne Nyslinge Sognemand sine Skatter af denne Jord med Brangstrup Byemand, og hverken han eller nogen af de andre Gaardmænd svarer til Nyslinge Sogn nogen anden Tyingde, enten til Skole eller Gattigvasen af denne Jord eller fordres til noget Pligtarbejde, eller udreder nogen Afgifter af dette Hartforn, uden allene til Ringe Sogn, hvilket de vel neppe havde blevet frie for, naar Hartfornet havde været contribuerende under Nyslinge Sogn.

Mærkeligt er det, at denne Tvistsens Rilde som for næsten 400 Aar siden udsprang, ikke endnu efter saa lang Tids Forløb saaledes er bleven tilstoppet, at den ikke skulde finde end en Aabning og begynde at rinde paa nye. Da Matriculerings-Arbejdet i Aaret 1817 revideredes af Landinspektør og Capitain Rørbye, tiltrak dette Hartforn sig ogsaa hans Opmærksomhed. Begge de paagjældende Præsters Erklæringer indhøntes. Den ene beviste sin Ret til Tienden af Grunden, den anden til Tienden af Hartfornet, alt i Overeensstemmelse med det Kongelige danske Cancellies foranstøttede Resolution. Ved Nyslinge Sogns Konge-Tiendes Ansættelse til Korn for et Par Aar siden af den anordnede Tiende-Commission, blev, saavidt jeg veed, disse Jorder ansatte til en vis aarlig Afgift i Korn. Om Jordens Bonité eller noget vist Hartforn er lagt til Grund for Ansættelsen er mig ubekjendt. At begge Sognes Tiendetager hver paa sin Maade ere tiendeberettigede kan neppe være nogen Tvivl underkastet; men da den jevnlig yttrede Misforstaaelse fra Byernes Side sandsynlig engang vil foranledige en nyere Undersøgelse, holdt jeg det fornødent at skaffe saa meget Lys i Sagen som mueligt til Veiledelse i Fremtiden, om endog dette skulde have forarsaget en unødvendig og maaſkee kjedende Vidtøftighed.

M æ r k e l i g h e d e r .

I ældre Tider skal, efter Sagnet, en Gaard have lagt i Byens saakaldte Knud-Høje Mark, om hvis Skjebne ingen nu levende kan give anden Underret.

ning end den blotte Formodning, at den ved en eller anden Leilighed maa være nedlagt og dens Jorder underlagte en eller flere Gaarde.

Landeveien til Svendborg gaaer igjennem denne Byes Marker. Paa den yderste Ende ved et Sted kaldet Grovens Banke har den saa stor en Jordybning, at man for nogle Aar siden fandt det fornødent at afgrave noget af Bassen for at gjøre Kjørselen mindre farlig. Ved fra dette Sted at betragte Egnen til begge Sider af Veien sees paa den østre Side en meget dyb Dal, som strækker sig saa langt Diet kan naae, gaaer over Landeveien over paa den vestre Side og ender noget fra ved en der liggende Gaard. Det er uden for al Tvivl, at denne dybe Dal engang har været fyldt med Vand. Engbund er der overalt og paa sine Steder skjæres endnu Tørv; men efter dens Dybde og Udseende er jeg tilbøielig til at troe, at det har været en fordums Canal og været beseilet. Jo længere den kommer mod Enden des mindre dyb bliver den og hvor den ender har den Udseende af en lille Havn. Den staaer i Forbindelse med Dalen ved Lørup Mølle, og kunde derfra let komme i Forbindelse med Aaen ved Bindinge, hvortil man veed i ældre Tider har været Indseiling fra Beltet ved Holdkøbenhavn. Paa Steentryk-Kartet over Byen sees, at Indløbet fra Beltet ved Holdkøbenhavn ender blot een Mill øster for Ringe, hvilket bekræfter min Formodning.

Denne Afdeling troer jeg rettest at kunne slutte med en Fortegnelse over Præsterne i Ringe siden 1437, saaledes som jeg har fundet dem blandt Kaldets Papirer.

Præster for Reformationen.

1) 1437 er Hans Clausen nylig kommet til dette Kald, og har saavidt man kan slutte, levet her i 32 Aar.

2) 1469 blev Hr. Hans Thomassen Sognepræst til Ringe, var her i 20 Aar,

fom saa 1489 til Aunslef, som sees af hans eget aslagte. Vidne i Nyborg i en Strid om et Mensfalted i Gæsinge paa Taaasing, som har lagt til Ringe Præstefald.

3) Hr. Claus Rhyner kom saa efter og levede kun kort, thi 1493. var Hr. Jep Løg alt Sognepræst her paa Stedet.

4) Hr. Jep Madsen Løg, Sognepræst til Ræinge og Herringe har skjædet Guds bort til Faaborg Kloster, underskreven af Peder Madsen, almindelig Official i Odense (maaskee hans Broder). Brevet er i Odense Hospitals Gjemme. Han oplob sit Kald for Alderdoms Skyld til Hr. Iver Pedersen med Bisp Jens Andersens Samtykke.

5) Hr. Iver Pedersen, Præst til Ræinge og Herringe fik Collas af Bisp Jens Andersen dat. Horsens 1505 d. St. Catharinæ, lydende, at han efter Kong Hanses præsentatz og Bispernes egen Ret, som havde jus patronatus til Herringe Kirke, blev ret kaldet.

Efter Reformationen.

6) 1556. Hr. Thor Simonsen Præst til Ræinge og Herringe. 1565 var han nylig død, hvad Død viides ei vist. Men samme Aar bestikkede Jacob Walchendorph til Glorup offentlig paa Ringe Bartel Degn i Ræinge for en Morder, der burde miste sin Hals for samme Præstes Mord. Skal findes i Stifts-Risten. (o)

7) Hr. Niels Adamsen kom efter Hr. Thor. Han var her i 16 Aar. Aar 1581 blev han dømt fra sit Kald for en Gule, som paa hans Stald blev funden og andre kjendte sig ved. Han med 100 Slettedaler hafte optinget med Laurs Brochenhuus til Egekov lænsmand paa Nyborg Slot. Dommen blev affagt af Poul Hansen Proust og Præst i Ryslinge. M. Hans lang Læsemester i Odense. Hr. Hans Hage Præst ibid med Bispens Consens.

Herved findes denne

Nota. Af Medbynk over denne Sal. Mand vil jeg give mine Betænkninger tilkjende: Enhver skal erfare af dette Steds Leilighed, at Fæl-Hopper og Klodte maa have i Græs andre Steder og meest i Qværndrup. Saa har det og altid nok været. Naar nu en ung Klodt sendes paa Græs om Foraaret, kan man jo neppe kjende den igjen naar den kommer tilmer tilbage uden den er brændt (som heraf maae nok læres). Nu kunde jo Mandens Folk let tage Feil og Præsten med, siden hans var borte som hørte ham egentlig til. Siden er den Bonde kommen som nok maa have været en af Egeskovs Bønder og kjendt sig ved Folen. Præsten havde gjort vel om han havde ladet Manden tage den. Men at han bød sin Fiende Lauris Brochenhuus Penge for at dæmpe Sagen gjorde Manden sin Ulykke. hic valet: hosti reconciliatio ne credas. Imidlertid tog Manden sin Død derover.

8) Hr. Hans Laurigen Fyonensis var Hører i 5te Lectie i Odense Skole, kom her og fik sin Formand's Hr. Nielses Enke. Haste sin Broder Hr. Jørgen til Capellan hos sig. Hvor længe han levede her vides ikke.

9) Hr. Lauris Gorm var født i Sølsted Præstegaard. Han var 2 Gange gift 1) med Sal. Jørgen Nielsdatter og siden med Anne Muhle. Han døde Anno 1632 i sit Alders 44 Aar. Med ham skal Prædikestolen være nedfalden efter Fortælling, og siden denne af Steen sat op igjen. Hans Søn Niels Gorm var Raadmand og Handelsmand i Odense.

10) Hr. Niels Pedersen kom efter ham. Denne gode Sal. Mand har og havt sine store Modgange. Anno 1636, i fjerde Aar efterat han var kommet hertil, brændte Præstegaarden tilligemed Degneboliget, som da har staaet her ned ved vor Gyde, inde som Haven nu er, for ham og hans Hustru Margrethe Mouris Datter af Hornøe Præstegaard. Samme Aar bygde han de 3 Længder igjen og Stuehuset som nyelig hugget og kjøbt i Faaborg satte han 1638, som Aarstallet og deres Navne over Forstue-Døren udviser. Den anden Hustru fik han fra Corseer. Per παραπαδοσις haver jeg, at hendes Forældre skal have af Gudhed løyet sig syge, for at faae dem over til sig. Konen reisste allene, og da hun fandt dem vel, vilde hun af længsel efter Manden, som hun hjerteligt elskte, ikke bide, og da de havde

opholdt hende over Tiden, at Smakken var udgaaet, maatte de skaffe hende en Vaad for at oproe Smakken, men som de roede i Veien for Skibet, blev hun seilet i Sank. Præsten om Natten derefter saae hendes Gestalt for Sengen, og hørte at Klæderne dryppe og pjadskede, blev altereret og troede hun var druknet, og vakte Folkene op med stor Bedrøvelse, som alt var begyndt, førend Dødet kom. Dagen efter at hun var saaledes død. Den tredje Hustru fik han fra Middelfart. Han blev begravet 1656 d. 18 July.

11) Mag. Hans Leth, Rector Scholæ i Soer blev ordineret af Doct. Lars Jacobsen 1656 d. 3 Sept. æt. 31. Han fik først sin Formands Enke. 1668 blev han Kongens Hofprædikant og Confessionarius og Doctor Theologiæ. Han døde Hafniae 1688 d. 23 August. Han var her næsten i 12 Aar. Udi hans Tid var den bedrøvelige svenske Krig. Han blev engang jammerlig piint af de Svenske. Men Michel Haagerup Degn, som havde tjent her i Præstegaarden for Skoemester, kom løbendes, efterat han havde gjort et Skud i Taarnet og skrækkede de Svenske, at de forlod ham. Efter Bataillen den 14 Novb. 1659 ved Nyborg, da Landet blev plyndret af de fremmede Auxiliar-Troupper, maatte han med Degnen og sine løbe i Skoven, var der i fire Uger, da han kom hjem, var alting spolieret, og Hestemøget laae op imod Vinduerne i Stuerne. Han eiede kun en Ko, som han kjøbte og maatte pløye selv 3^{die}. Han har ladet plante den gl. Abild-Have, som nu i min Tid falder meer og meer mod Tøsten. Da han kom bort, blev Herringe separeret herfra ved Cort Henrich Merker af gammel Slægt, som da eiede Sjellebro og vilde have sin egen Præst 1668. Han takket af den 20 April.

12) Hr. Knud Jacobsen, indsat Dom. i Trin. 1668. Hans 1ste Hustru heed Anna. Hun døde uden Børn og blev begravet d. 12 Febr. 1689 æt. 56. Han giftede sig igjen d. 18 Sept. med en ung Pige, Helvig Hansdatter, en Præstebatter fra Næraae, som var opfødt paa Voltinggaard af Sal. Frue Anne Helvig von der

Kuhla. Med hende levede han iffens et Aars Tid. Hun giftede sig med en Foged Axel Jensen, holdt Bryllup d. 16 August 1691 og drog til Orelund. Hr. Knud døde d. 4de August 1690 æt. 56 og var Præst i 22 Aar.

13) Hr. Henning Andersen Broholm, fød i Broholm i Brylle Sogn. Hans Fader Anders Broholm var Herredspoged i Odense Herred. Han blev indsat d. 11 January 1691. Han fik en Kjøbmands Datter i Odense, hede Hiere Jespersen, ved Navn Jde Margrethe, som endnu lever i Steenstrup *). Der var en anden, kaldet for ham, som blev rejiceret af Biskop Ringo, han tog sin Død derover, derfor stod Kalbet ledigt fra 4 Aug. til 11 Januarj. I hans Tid kom et ont Weir, som omslog det halve af Læden, som er opbyggt med Spærværk uden aase. Han haver til Præstegaarden mageskift Banken, som Træerne staae paa imod en Høved eller Agre paa Esche-toft i Naemarken, med Gjellebroe Bønde, med hans Herstabs Landsdommer Iyrdorphs og Kirkepatronens Tillæbelse, hvorom Tingsvidne findes. Samme Mageskift var heel fordeelagtigt; thi den Ager som Præstegaarden fik, gaaer fra Landeveien til Huusmandens Carls toft her nedden for, hvoraf endeel ligger til Haven som Frugttræerne staaer paa, den anden Deel til Kalvehaven som nu er. (p) Tilforn havde Præsterne haft Indfjørsel forbi Kirkegaards Muuren og Kirkeparken i Præstegaarden. Hvilken for adskillig Uleiligheds Skyld blev da aflagt. Kalvehaven, som jeg siden har indrettet, kunne ellers ikke have været til nogen Nytte, naar den halve Bredde deraf havde været borte. Han har og plantet alle de store Træer, Pære-, Æble-, Kirsebær-, Effe- og Weitræer der nu findes. Han var her i 23½ Aar, og døde den 24 Juli 1714.

14) Hr. Henrich Jensen Faber blev indsat Dom. 19 p. Trin. 1714. Han var født i Glislef Præstegaard, havde været Hører i Soer Skole. Han fik Sal.

*) NB, 1745 da dette blev skrevet.

Hr. Hennings Datter. Han døde den 11. Januarj 1733, i sit Alders 49 Aar. Han har altsaa været Præst i Kalbet i 19 Aar.

15) Hr. Jørgen Lundt var født i Odense af Regimentsfeldtjær Jørgen Lundt; var først Capellan pro persona for Steenløse og Fangel Menigheder i 8 Aar, kom her 1733 omtrent i August Maaned. Han var gift 2 Gange. 1) med Kjøbmand Sal. Morten Madsens Datter i Odense, Anne Mortensdatter Püll, med hvilken han havde 2 Sønner og 2 Døttre. Hun døde og blev begravet i Fangel Kirke efter 6 Aars Ægteskab, og 2) med sin Formands Sal. Hr. Henrich Fabers Enke hvis Bryllup stod her i Ringe d. 29 Octbr. 1733. Efter Fortællinger er Præstegaarden i hans Tid afbrændt og af ham opbyggt som efter et Aarstal der findes over Indkjørselen i Porten er skrevet 1751. Strax efter Præstegaardens Opbyggelse er han død d. 1 Sept. 1752 og har altsaa været Præst her i 18 Aar. Han ligger begravet i Ringe Kirke.

16) Hans Eftermand var Hr. Hans Lachendorph født i Byen Lakkendrup, hvorefter han tog sit Navn. Han var gift med Elisabeth Ellskov. I hans Ægteskab havde han 3 Sønner hvoraf den ene ved Navn Catharus døde ferend Forældrene, de 2de overlevede ham. Af disse valgte den ene den militære Vane, tog sin Afsted med Majors Karakter og boer saavidt vides for Tiden i Ribe, den anden blev Gaderens Eftermand i Embedet. Han bortsolgte med Kongelig Tilladelse en, Kalbet tilhørende, Mensalgaard for 1,250 Rdlr., hvilke bleve modtagne i Kongens Kasse og for samme udstædt Obligation under 4de Febr. 1786 hvoraf Renterne høves paa Nyeborg Amtstue. Læt ved Præstegaarden byggede han et smukt Enkesæde for sin Hustru, hvilket hun og som Enke beboede, men blev efter hendes Død bortsolgt af Arvingerne. Omtrent 9 Aar før sin Død havde han sin Søn

Hr. J. L. Lachendorph til Personel Capellan. Hr. Hans Lachendorph døde d. 20de January 1800 og ligger begravet i Kirken ligesom Skriftestolen. Hans Enke døde d. 7 Maj 1802. Han i sit Alders 84 og hun i sit Alders 61 Aar. Han har altsaa af alle de her anførte Præster været længst i Embedet, næsten 50 Aar. I hans Embeds Tid bleve Kinge Byes og Præstegaards Jorder udfæstede af Fælledskabet, men naar Wei-Hegnet undtages, fandt hverken under ham eller hans Søn og Eftermand nogen Afdeling og Hegn Sted mellem de Præstegaarden tildeelte Jor- der. Ogsaa vil man vide, at han lod sig til Præstegaarden udlægge en Udblod, Bre- gentved kaldet, som foruden at den bestod for største Delen af meget ringe Sand- jord tillige ved sin Fraliggenhed gjør Dykningen besværlig; blot fordi derved saldt mere Jord i Præstegaardens Part, stolende paa at den sætte Jord, ved den Mæng- de Gjødning, som aarlig saldt efter Forbruget af hele Sognets Tiende, kunde for- bedres. Han naaede ikke at see den forbedret. Tienden in natura er falden bort; og Præstegaarden har nu en Jordlod af omtrent 9 Tdr. Land, som ikke kan betale Dykningsomkostningerne.

17) Hr. Jørgen Lundt Lachendorph var som Personel Capellan sin Fader abjungeret og succederede ham. Allerede som Personel Capellan giftede han sig med en Datter af Kjømand Phillipsen i Odense med hvem han beboede Enkesæ- det indtil Faderens Død, da han Aar 1800 tiltraadte Kaldet som Sognepræst. Deres Ægteskab var uden Børn. Han døde den 7 Marti 1807 i sit Alders 50 Aar og ligger begravet paa Kirkegaarden. Hans Enke eiede og beboede efter hans Død et Huus i Kinge, men døde paa en Reise i Kjøbenhavn i Aaret 1810. Ved hans Embeds Tiltrædelse blev det meste af Kaldets Tiende overdraget Yderne mod aarlig Afgift ved en Forening, som fik Kongelig Confirmation. Han var den sidste Præst, som af Voltinggaards Tiende blev kaldet, da Oberkammerherre Eickstedt i sin Tid overdrog Kaldsbrettigheden til Kinge og Kyslinge Kirker til Kongen, hvorpaa Etatsraad Hanssen senere skal have udstædt Skjædet.

18) Hans Eftermand, Hans Leerbech, blev saaledes kaldet af Kongen til Sognepræst for Ringe Menighed, d. 1ste Mai 1807. Han var født i Roeskilde, d. 24 Decbr. 1774, af Forældrene Kjøbmand Erich Leerbech og Sara Schiøtz. Han dimitteredes fra Roeskilde Skole 1792, tog den theologiske Attestats 1795, og blev ansat til Sognepræst for Nordstrømsøens Præstegjeld paa Færøerne 1800. I sit Ægteskab med Johanne Frideriche Vergman, avlede han under sit Ophold paa Færøerne 3, og i Ringe 4 Børn, alle Døttre, af hvilke den Ældste døde i sit 19de Aar.

Nota. Forestaaende Beretninger, Præsterne angaaende, ere efter Rimelighed samlede af Hr. Jørgen Lundt, indtil Hr. Henrich Jensen Faber, da jeg finder dem skrevne med Hr. Jørgen Lundts Haand. For ham selv og hans Eftermand Hr. Hans Lachendorph fandt jeg nogle løse Sedler, hvorefter det meste disse angaaende er sammenskrevet, og det øvrige efter trosværdige Mænds Udsagn. Om min Formand Hr. Jørgen Lundt Lachendorph har jeg Efterretninger fra hans Enke, for saavidt jeg ikke kunde kjende dem selv.

Anden Afdeling.

Ringe Sogns oeconomicke Beskrivelse.

Den gamle Markinddeling.

R i n g e

Byes Torde vare inddeelte i 4 Marker.

- 1) Øster Marken, som indeholde følgende Jordskifter: *a.* Tornbierge, *b.* Lombierge Part, *c.* lille Krog Ager, *d.* Stachet Dauremaal, *e.* Lange Krog Aggerskift, *f.* Eschetoft, *g.* Leergravs Ager Skift, *h.* Mureses Krog, *i.* Bleele Schiftes Agre, *k.* Sachet Dybendal, *l.* Sønden for Langen Dybendal, *m.* Longs Skiftes Agre, *n.* Budste Ager Skifte, *o.* See Krogs Ager Skift, *p.* Gaalings Høys Agre, *q.* en Kallehauge, Præsten tilhørende, *r.* Mureses Krogs Agre, *s.* Lange Dauremaals Agre, *t.* Gye Agges Skift, *u.* Mølle Høys Skift, *v.* Næe Skifte, *x.* Trolldoms Skifte.
- 2) Søe Marken. *a.* Rugbierg Skift, *b.* Over Kierke Bjerre Agrene, *c.* Holme Høys Ager Skift, *d.* Ris Holms Ager Skift, *e.* Lamme Høys Ager Skift, *f.* Gaase Ager Skift, *g.* Torsten Stentes Agre.

f. Sødninge Veiskifte, g. Baar Kiels Ager Skift, h. Ved Boye Hovedets leed, i. Byehovedets Berg eller Rumlæd, k. Præsten en Løste.

3) Bren Tveds Mark.

a. Beber Skift b. Tidsel Bantens Ager Skift c. Bren Tveds Bierg d. Beck's Skifte e. Brenne Tveds Bierg f. Grise Mose g. Bregne-
Holms Agger Skift.

4) Hære Marken.

a. Inden det gamle leed, b. Primes's Kiær's Skift, c. Trolldoms Skift, d. Kallehave Skift, e. Neden Veien mod Lunden, f. Longen Skift, g. Præste Holmen, h. Hære Skift, i. Mølle Maalene, k. Kiærke Skovs Skift, l. Stakket Steen Aggre.

Dette er uddraget af et gammelt udsørligt Dokument, som fandtes ved Præsteskaldet, under Titel: „Kinge Præstegaards Grund — rigtig udstreven af en Udstift af Landmaalings Forretning over Kinge og Sødninge Bye — skreven ved P. Schoustrup udi Landmaalings Arkivet d. 13 Sept. 1740 af H. Lachendrop, Anno 1754 som skal forblive i Kinge Præstegaard for alle Efterkommere.

Men da dette Dokument ikke kan have almeen Interesse, saa meget mindre som hver enkelt Lødsæier-Part i ethvert Skifte ved Udstiftningen nu er forandret, har jeg ikke villet anføre mere deraf, end Navnene paa Jordstifterne, som for største Delen endnu vides og i daglig Tale bruges; endstjøndt jeg troer, dette havde været den bedste Maade at bevare dette Dokument, som jeg selv har erfaret ikke kunne være uden Nytte; thi 2de Gange er jeg ved det bleven forstaaet for Krænkelse og Udgifter for at hævde Præsteskaldets Rettigheder. Under Forevenning af at den Indhegning, Kallehauge kaldet, engang i Tiden skulde have været anvendt til Exerceerplads, og saaledes nu af vedkommende Præst urigtig var indtaget til Præstegaardens Jorder, vare Mogle, som undte mig godt, af den Formening, at denne bedre kunne anvendes til offentligt Brug — saa vidt jeg veed, til en botanisk Høges Anlæg, til Brug for Sognets Skoleungdom. Et Stykke af denne

Indhegning, som Præsten havde indtaget til Hauge, skulde da være givet tilbage, da Anlægget i modsat Fald, formodentlig 2de Fiske damme der optog det største Rum, vanskelig vilde kunne rumme den Mængde fremmede og rare Planter, man til Sognets Bedste agtede at indsætte. Den forventede Modstand fra Præstens Side forsinkede formodentlig Forsættets Udførelse, og med Tiden svandt Lysten dertil, uden at man dog opgav Haabet om, i det mindste at indskrænke Præsten i sin Besiddelsesret. Man fandt nemlig, at Byens Sikkerhed udfordrede, at til de omtalte Fiske damme maatte til enhver Tid have frie og ubehindret Afgang, uagtet Kingle Søe, af mere end 2 Ldr. Lands Størrelse, afgav det fornødne Vand, saavel i paakommende ulykkelig Ildsvaade, som til Kreaturerne daglige Vanding. Desaaarsag skulde Præsten lovmæssig tvinges til at udlægge den ene Halvpart af Dammene til Landeveien og — Gud veed hvorledes — sætte et Hegn tværs over Vandet. Denne Gang gik man videre, og en ordentlig Forretning blev afholdt i Præstegaarden af Branddirektorens Fuldmægtig, Sognesfogeden og dennes Medhjælper. Man spurgte, svarede, og som sig hør og bør, protokollerede, og det omtalte Dokument endte for den Gang Sagen, hvorefter jeg erfarede, at daværende Sognesfoged, som tillige var kongelig privilegeret Gæstgiver i Byen, havde fundet det omtvistede Sted særdeles bekvemt, for deri at vande de Reisendes Heste, naar saadant kunde skee uden den Umage at aabne det Leed, Præsten havde ladet anbringe, for at enhver i Tilfælde af Mangmangel, kunde betjene sig af Dammene. (q)

S o d i n g e

Byes Jorder vare deelte i 2 Marker, Øster=Mark eller lille Mark, og Vester=Mark eller store Mark, foruden Hebejord og et Bønge. Hebejorden var altid Græsning.

Underlebes forholdet det sig nu. Siden Udskiftningengen er Hebejorden, ved Afledsgrøfter, gjort dyrkbar, og flere Huse ere derpaa opførte, hvorved det gøres

lettere ved Gjødning at forbedre den. Dog gives endnu enkelte Steder, som vise Jordens forrige sørgelige Tilstand.

R y n k e b y e

havde sine Jorder i 2de Marker, kaldede Store Mark og lille Mark, foruden Hederne og 2de saakaldte Roehauger, hvoraf hverviis den ene laae til Jælleden den anden dyrkedes. Hedejorden faldt ved Udskiftningen for det meste i Huusmændenes Lod, men deres Huse bleve ogsaa udflyttede paa Jorden. 3 Roehaugerne var endee Underskov, som endnu fredes til Gjerdsel.

B o l t e s k o v

havde 3de Marker foruden 3 Roehauger: 1) den ene drevtes steds og kaldtes derfor den aarlige; 2) den anden benævnedes enten Jælleden, hvis den var udlagt, eller benævnedes efter Jordstifterne, naar den dyrkedes, 3) Roehaugerne, som blot græssedes, førte Navn af den Øverste, Mellemste og Nederste. Byens Navn vidner om, at den har haft Skov; men den blev af Herskabet forbrugt, før Bønderne bleve Selveiere. Kun den fornødne Gjerdselskov er tilbage; dog har Gaardmand Anders Thomsen nu en kjøn lille Opfredning af Øverskov, saavel Bøge som Ege og Elm, i bedste Væxt. — Et Særsyn i vore Dage!

B o l t i n g e

Byes Jorder ere indbeelte i 3 Marker: 1) Blomstøvs Marken, 2) den store Lund, 3) den lille Lund. Markernes Benævnelse viser, at Byen har været vel forsynet med Skov. Ved mit Embeds Tilstrædelse frembød endnu afvejlende Mark og Skov et meget behageligt Syn. Efterhaanden som Fæsterne bleve Selveiere, svandt denne Behagelighed mere og mere.

V o l d s t r u p

Bye havde 5 Markafdelinger: 1) Stengelse Marken, 2) Smals Marken, 3) den lille Mark, 4) Mølle-mose = Marken, hvoraf noget altid laae udhyrket, 5) Engene, som alt var Moser og Enge. Mølle-mose = Marken er nu alt dyrktbar, men Engene bruges endnu ikkun til Tørvestjær og Høestet, Ved Udfikstningen fik nuværende Jæster Niels Pedersens Gaard, Mølle = Mosemarken. Engene fik Jørgen Larsens og Rasmus Jensens Gaarder.

B r a n g s t r u p

Bye, hvorunder de 3de Gaarde Lombiere henhøre, havde i Fælledskab 4 Marker: 1) Rubbe Marken, 2) den lille Mark, 3) Knudhøye Marken, 4) Eismarken. Af disse bleve de 2de besaaede, de to laae til Fælled.

I Aaret 1740 har boet en Mand paa en af de 3de Lombiere Gaarde, Kjellerupgaard kaldet, ved Navn Lykke Poulsen. Den Tid skal Gaarden have staaet for 13 Edr. Hartkorn, og eiet endeel Jord paa Kinge Byes Grund — hvilket sees af det under Kinge Bye anførte Dokument. — Under denne Besiddelse skal Gaarden — ved hvilken Heilighed vides ikke — være bleven nedsat fra 13 Edr. til 4 Edr. 5 Skpr. Hartkorn, uden at den mistede noget af sit Tilliggende. Paa Kinge Marker eier Gaarden nu Intet. Ved Udfikstningen er det blevet afgivet til Skojord for Brangstrup, Kjellerup og Voldstrup Byer, og Gaarden skal derfor have faaet Weberlag paa Brangstrup Byes Marker, paa omtrent 2 Edr. Land nær, som fra Kinge Byes Marker blev afgivet til Brangstrup Bye. Ved Udfikstningen blev alle Gaardene gjort lige, og efterat have afgivet Jord til Huusmændene, ansatte for 5 Edr. 7 Skp. 2 Gdfr. Hartkorn.

K j e l l e r u p

Byes Marker vare 4: 1) Høylene. 2) Skovmarken var næsten begroet med store Træer. Efter Skif og Brug ere disse nu efterhaanden ryddede. Ikke et Træ

er tilbage. Bøgene bleve givne Bønderne til Udviltsning, og Egene til Bygnings-Tømmer. 3) Mellemmarken. Disse 3 bleve afvejlende dyrkede og udlagte. 4) Knud Høje Marken blev stedsø dyrket, da den ikke for Skov kunde anvendes til Græsning. Paa begge Sider af Veien, som fører til Boldstrup, afgiver endnu enkelte Partier af denne Skov et skønt Syn.

U d f i s t n i n g .

Før Udfistningen vare, saavidt jeg har kunnet erfare, ingen Selveierbønder i Ringe Sogn. Det eiedes: Ringe af Voltinggaard, Fjellebroe og Lammehauge. Sødinge af Lammehauge, Voltinggaard og Tønstруп. Rynkeby af Lammehauge, Voltinggaard og Fjellebroe. Voltestov af Fjellebroe allene. Voltinge af Voltinggaard og Fjellebroe. Boldstrup af Voltinggaard og Egekov. Kjellerup af Voltinggaard allene, Brangstrup af Voltinggaard og Fjellebroe. Disse Eiere besørge Udfistningen paa Bøndernes egen Bekostning. De enkelte som bleve udflyttede, fik Understøttelse af deres respektive Herstaber.

R i n g e

Byes Udfistning foretoges Aar 1795 ved Landinspektør Lohse, der her, som flere Steder, heel maadelig udførte sin Dont. Jevnlige opkomme Tvistigheder om Mit og Dit med Hensyn til Tørvemaalene og Søe-Rettigheden, da disse ikke bleve medtagne under Udfistningen, men hver Mand skulde nytte og bruge fremdeles disse som han hidtil havde brugt dem. Som en Følge heraf haver en Mand Tørvestjer paa en anden Mands Eiendom, den han endog kan sælge til udensogets boende, og derved forarsage Eieren, i Henseende til Markfreden, megen Skade. Ved Søen vare de enkelte Græspletter, samtlige eiede, fastede i Slæng. Disse bleve afmærkede ved Pæle, som flere Gange ere borttraadene eller borthuggede, og den

Ene derved kommet for nær ind paa den Anden. Det tjenstfærdige Nygte lægger endog til, at da han var færdig med Udkøftningen, havde han endnu nogle Tønder Land tilovers, som han ikke vidste Rum til, og desaaarsag overlod det til en Mand af Byen for gode Ord og nogle Skjepper Boghvedegryn. Selv Udkøftningskortet kunde ikke staae Prove. Da Landinspektør Buchhave paa Matriculeringsens Begne, eftermaalede Jorderne, blev det uagtet sin smukke Illumination kasseret, og et nyt optaget. Den Jord, som blev tildeelt Huusmændene, blev ansat for Hartkorn for de Voltinggaards til 4 Skp. 1 Fdkr., og for de Lammehauge til 2 Skp. 2 Fdkr. 2 Alb. Som en Synderlighed maa det ogsaa bemærkes, at jeg har seet Fæstebreve for Voltinggaards Huusmænd, hvori Jord er dem tillagt, uden at dets Hartkorn er angivet. Dette har bragt Fæsteren paa den Formening, at som han ingen Skatter betalte til Herstabet, saa maatte han ogsaa være befriet for at erlægge Bidrag til Fattig- og Skolevæsenet; og da Bonden sjelden lader sig overtyde, før høieste Resolution giver Overbeviisning i Hænde, har dette flere Gange foranlediget Modsigelser og unyttige Skrivelser, for at bringe dem til deres Pligters Opfyldelse. Fra Kinge Bye fandt i Anledning af Udkøftningen ingen Udflytning Sted. Den var ogsaa her mindre end andensteds fornøden, da Byen ligger midt i sine Jorder. Kun enkelt Huusmand fik vel langt til sin Lod.

S o d i n g e

blev udkøftet Aaret efter Kinge, af meerbemeldte Hr. Lohse. Ogsaa her findes 2 Huusmænd Tøysrup tilhørende, som have Jord uden Hartkorn, og som desaaarsag have gjort samme Indvendinger, som ved Kinge Bye ere benævnte. Ved Udkøftningen bleve een af de Lammehauge Gaarde udflyttede, næsten ned til Kinge, ved en Søe Glue kaldet, og fik Navnet Rørbigdhøhl. Huusmændene fik 2 Skpr. til $2\frac{1}{2}$ Skp. Hartkorn.

K y n t e b y e

blev udfikstet 1795 ved Lars Larsen i Lunde, under Landinspektør Rasmussens Til-
syn. En Gaard af Lammehauge Gods blev udflyttet til en af de saakaldte Roe-
hauger, og fik Navnet Eleonoraborg: en anden Gaard af Gjellebroe Gods, som
Knud Pedersen havde i Fæste, blev udflyttet paa Heden. Forresten bleve 5 Huse
af Voltinggaards Gods udflyttede paa Hedejorden, og lagte langs med Landeveien.
De Voltinggaards Huse, 9 i Tallet, fik ved Udfikstningen 2 Skpr. 2 Fdkr. $1\frac{1}{8}$
Alb. undtagen een, som fik 3 Skpr. 3 Fdkr. $2\frac{1}{8}$ Alb. Af de Lammehauge 5 Huse
udflyttedes paa deres Lodder 2 Huse. Samtlige fik hver 3 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{1}{2}$ Alb.
Udparcelleringen har senere skabt flere smaae Steder, strøede hist og her paa deres
Lodder. Nuværende Knud Oluffsens Gaard eiedes af Lammehauge, og Peder Knud-
sens Gaard af Voltinggaard, men bleve i Anledning af Udfikstningen ombyttede,
saa at Voltinggaard eiede den hele nederste Ende af Byen, og Lammehauge den
øverste, hvorefter Beboerne deelte sig i 2de Afdelinger, der hver for sig have deres
egen Oldermænd og Laug.

V o l t e f o v

blev udfikstet af Lohse Aar 1796. I Byen var ikkun et jordløst Huus, men 5
HuusmændsLodder blev afslagte, hver paa 2 Skpr. Hartkorn. Heraf fik det ene
foruden sin Huuslod endnu 2 af de andre Lodder, og Smeden fik de øvrige tvende.
Da Byen paa engang blev solgt til Gæsterne, blev strax en Gaard udflyttet foru-
den Hovedparcellen til et Boelssted og et Huus, en anden Gaard blev deelt til 2de.
Det Øvrige blev ubeskaaret, og har saaledes hidtil forblevet.

V o l t i n g e

blev ligeledes af Lohse udfikstet 1797. Den største Gaard eiede Gjellebroe, som fik

9 Tdr. Hartkorn; de Voltinggaards Gaarde fik lidet over 5 Tdr., og Huusmændene omtrent 3 Skpr. Herfra skeete ingen Udflytning.

W o l d s t r u p

blev omtrent 1800 udfikstet ved Landinspektur Berg. Alle Gaardene beholdt deres gamle Hartkorn, kun med Fradrag af det Huusmændene fik, nemlig fra $1\frac{1}{2}$ til $2\frac{1}{2}$ Skp. Hartkorn. Før Udfikstningen var et Huus — nu beboet af Hans Rasmusen — med Jord, de øvrige fik det først da. — En Synderlighed finder jeg her: at en Huusmand under Egekovs Gods, Lars Nielsen, som staaer for 1 Skp. 1 Tdr. og 1 Alb. Hartkorn, skal efter Gaardmand Peter Fuglesangs Udsagn, fra hvis Gaard hans Jord er taget, svare Skatter og alle Commune-Udgifter af ligesaa meget Hartkorn, som det hans Huus er ansat for. Aarsagen hertil har man ikke begribelig kunnet forklare mig. Ved Udfikstningen bleve 2de Gaarde og et Huus udflyttede. Alle de øvrige ligge endnu i Byen.

K j e l l e r u p

blev udfikstet omtrent 1797, ved Gaardmand Lars Larsen i Lunde, under Landinspektur Rasmusens Tilsyn. Et Huus blev udflyttet fra Byen til Voltinggaards Skov. Gaa Ar derefter afbrændte een af Gaardene, og blev ved samme Leilighed udflyttet.

Brangstrup med Lombiere

blev samme Ar som Ringe udfikstet ved Lohse. Ingen Udflytning fandt Sted. Huusmændene fik deres Jord længst borte, og kunne altsaa vanskeligere end Gaardmanden med Heste og Vogn besørge deres Jords Drift.

Saaledes var nu alt bragt i Orden, og Enhver nyttede nu paa bedste Maade sin Jord. Efter General Eichstedts Død kom Stamhuset Volkinggaard til Major Hvitsfeldt, som efter faa Aars Besiddelse erhvervede Tilladelse til Stamhusets Salg. Kjøberen, S. T. Hr. Etatsraad Hansen til Brangstrup, bortsolgte snart endeel af Gaardene til Fæsterne, og den følgende Eier, Hr. Birkebonner Holm afhændede Resten, og nu begyndte

U d p a r c e l l e r i n g e n .

Fæsterne, som nu skulde betale deres forhen forrettede Hovning med Renter, søgte nemlig faa meget mueligt at formindske disse, ved at bortselge de fra Gaarden længst bortliggende Jorder, og siden har man vedblevet Udparcelleringen vel meget i det Smaa. Jeg finder nemlig en Gaard med 6 Tdr. Hartkorn, som foruden Hovedparcellen med 2 Tdr., har 10 mindre Parceller fra 1 Td. 7 Skpr. til 1 Alb. Hartkorn. Det er begribeligt, at denne Udstykning maatte bidrage til Folkesmængdens Formerelse, men neppe er til Gavn enten for Sognet eller Eierne; thi antaget endog for sandt, at den mindre Lod bedre kan dyrkes og omhyggeligen posses end den større, saa gjælder dog dette ifkun halvt, saalænge Huusmanden maa betjene sig af Gaardmanden til sin lille Lods Dykning, da han som oftest maa vie til det bliver denne beleiligt, og saaledes sjelden faaer sin Jord besaaet i rette Tid. Og antaget endog, at en omhyggeligere Pasning giver en foreget Production, saa staaer dog denne endnu sjældnere i Forhold til Familiens Størrelse, som af den skal ernæres. Erfaring har stadfæstet dette, og desaaarsag foranlediyet de senere Indskrænkninger i Udstykningsvæsenet, og jeg tager neppe Feil, at man inden ret længe vil nødsages til, igjen at samle endeel af det adspredte, idetmindste saa meget deraf, som kan ansees tilstrækkeligt til en Families Underholdning. Men kan dette skee uden Byrde for Fattigvæsenet?

Hvad Udparcelleringen har virket i min 16aarige Embedstid, skjønnes bedst af nedenstaaende Tabel, som viser Familiernes Antal 1807 og 1823.

1 8 0 7.		1 8 2 3.	
Byerne.	Familiernes Antal.	Familiernes Antal	Forskjellen.
Ringe	26	34	8
Sødinge . . .	35	47	12
Rynkebye . . .	37	54	17
Volteflov . .	11	11	"
Voltinge . . .	9	13	4
Woldstrup . .	18	18	"
Rjellerup . . .	8	10	2
Brangstrup . .	16	27	11
Voltinggaard og Enemærker	11	40	29
Lammehauge og Enemærker	5	7	2
			85

Note. Denne Liste er uddraget af Ekstraakt-Mandtallet for 1807, og den ved Cancellie-Skrivelse af 13 Sept. 1814 befalede Mandtals Liste for 1823.

Heraf skjønnes, at Familiernes Antal er forøget med det Halve af hvad det var for 16 Aar siden. At ingen Udstyknings har fundet Sted i Woldstrup og Volteflov, dertil maa Grunden søges deri, at hele Woldstrup By, paa 3 Gaarde nær, ere endnu Fæstere, og hvad Volteflov angaaer, som alle ere Selveiere, da have disse deels kjøbt for Krigen, paa en Tid da en Eiendoms Kjøbesum stod i et rigtigt Forhold til Eiendommens Værd, deels har denne By et uforholdsmæssigt stort Areal til Hartkornet, og som en Følge heraf produceres mere med færre Ud-

gifter. Hidtil have Eierne desaarfag ikke seet sig nødsagebe til at afhænde noget af Eiendommen, og om Omstændighederne nu kunde nøde en og anden dertil, saa afholdes de herfra ved Eiendommens nuværende ubetydelige Værdie. Derimod har Voltinggaard paa sine Enemærker afgivet dens største Forøgelse, og vil sandsynlig i Fremtiden end mere forsøge den; thi ved Voltinggaards approberede Udstyknings blev den affat i 125 Parceller, fra 5 Ekpr. til 2 Fdkr. Hartkorn. Heraf ere ifkun 53 beboede, deels enkelte, deels flere samlede, 22 ere bortsolgte uden at være bebyggede, men ville sandsynlig efterhaanden, som Eierne have gjort den attraaede Brug af den paa Eiendommen staaende Skov, ogsaa blive bortsolgte til Bebyggelse; 50 eies endnu deels af Odense Communitet, deels af Proprietær Jørgensen paa Dyrehauge-Gaarden, og vente rimeligviis ifkun paa en for Afhandelen passende Tid, og vil altsaa med Tiden fremstaae en ikke ubetydelig Colonie, som neppe vil frembyde saa behageligt et Syn som før den skønne Skov, hvis Formindskelse her, som flere Steder, inden føie Tid vil føles.

A g e r o y r k n i n g.

Den friere Raadighed, som Udskiftningen skjenkede Jordbrugeren; maatte naturligviis virke velgjørende paa Agerbruget. De almindeligste Kornsorter, som dyrkedes, bleve vel nu som da: Rug, Byg og Havre; men den bedre og mere omhyggelige Behandling maatte nødvendig afgive en forøget Production, og Kløvedyrkningen bidrage til Foderets og Gjødffens Formerelse. Den almindelige Dyrkningsorden blev og er tildeels, paa nogle saa Undtagelser nær, som Jordsmonnets Betskaffenhed eller indløbne Omstændigheder kunne foranledige, 4 Aars Drift efter 4 Aars Hvile. Jorden fælledes da første Aar til Havre, 2det Aar gjødedes til Rug, 3die Aar fælledes om Esteraaret eller Foraaret, og besaaedes med Byg, og 4de Aar udlagdes med Havre og Kløver. Boghvede saaes kun i sandede Jorder, som da giver første Halm, hvorefter Rug, og udlægges med Havre. Vælgrugter vil de

fleste Steder kun lidet lykkes, og desaaarsag saaes sjældent mere, end til egen Fornødenhed. Paa den senere Tid har næsten de fleste, af Erfaring overtydede om Nytten af at brække, indført heel Brak, og de Saa, som endnu ikke have begyndt hermed, holdes allene tilbage af Frygt for Foder- og Græsmangel, men overalt sporer man i de senere Aaringer en omhyggeligere og hensigtsmæssigere Dyrkningsmaade. Ogsaa de høie Priser, Kapsen et Par Aar stod i, opmuntrede nogle Enkelte til at benytte ogsaa denne Sæd; men ikkun paa Lammehauge finder dens Dyrkning Sted endnu. Kartofler, som hidtil ikkun lagdes i Haugerne, have nogle begyndt at lægge i større Mængde i Markerne, efterat de have lært at kjende dem som et nærende Foder for Kreaturene, især for Køerne, som derefter gave overflødige Mælk, end naar de paa Stalden foeredes med det tørre Foder, og jeg tvivler ikke paa, at deres Dyrkning vil blive meer og meer almindelig. Hør saaer næsten enhver, men sjelden meer end til Fornødenhed. Hampens Dyrkning er derimod sjældnere.

Staldforing har ikke været anvendt uden paa Lammehauge, som til den Hensigt beplantede store Strækninger med Raatrabi, og besaaede adskilligt med Vikker og Havre, som tidligere aflaaet, mindre udmattede Jorden, og gav Leilighed til Jordens tidligere og hensigtsmæssigere Bearbejdning til den paafølgende Sæd. Overalt har Overkrigsscommissair Sommerup, Eier af Lammehauge, med megen Beføstning ved Indkjøbet af de nyere Agerdykningsredskaber, Mergling, Brak &c. betydelig forøget Gaardens Produktion, og foregaaet Bonden med et følgerærdigt Exempel, hvis ikke den for Landmanden saa saare trykkende Tid, hindrede ham i at træde i hans Fodspoer. Dog havde neppe Brak og Jordens øvrige bedre Behandling, idetmindste ikke saasnart, blevet saa almindelig, dersom Bonden ikke der havde seet den æiensynlige Nytte det medbragte.

S e g n e t

er overalt Jordvolde med paasat Riisgjerde; men ikke ere de istand til at modstaae

de muntre Lam, som saa let bane sig Wei over dem, og saaledes aabne Kreaturene, især i Vores Liden, Afgang til anden Mands Eiendom. Overalt er Markfreden ikke at rose, og den seneste Forordning om Hegn og Fred har ikke gjort den bedre; tvertimod kunne flere Exempler og Erfaringer let friste til 'at troe, at de høie Optagelsespenge kunne have loffet en og anden til, at gjøre sig en just ikke ganske lovlig Fordeel paa sin Naboes Bekostning. Jeg for min Deel skal nok vogte mig for at tage Optagelsespenge for Kreaturer, som maatte komme ind paa mine Enemærker; thi intet er lettere end at tage et Wederlag, langt søeligere end den Skade de have forarsaget, saalange det aldeles ikke maa tages i Betragtning, enten man vedligeholder sit Hegn eller ikke; og det er nok til at sælde Vedkommende, at man finder deres Creature paa anden Mands Eiendom. Maaden, paa hvilken de ere komne der, vil altid blive vanskeligt, om ikke umueligt at opdage og — bevise.

H a u g e d y r k n i n g.

Enhver har ved sin Gaard eller Huus en større eller mindre Indhegning, hvori i Almindelighed findes et eller flere Vble. og Pæretræer, hvis Størrelse og simple Frugt vidner om deres Velde. Under disse plantes Grønkaal og Hvidkaal. Foruden disse er lidt Gulerødder, Rødbeder og Kartofler næsten de eneste Haveplanter, som dyrkes. Raalrøet saaes paa Møddingen, som tjener til Mistbænk. Man jævner et Stykke ovenpaa og belægger det med Jord, som indhegnes med et lille Rilsgerde, inden hvilket Røet saaes. Iffun hos Enkelte findes et ordentligere Haugeanlæg, med flere Sorter Haugeplanter; men endnu sjeldnere findes et lille Blomsterqvarteer, indhegnet med Buxom eller Lavendeler, beplantet med simple Blomster: Salvie, Krusemynte, Ambra, Tulipaner og Pinksellier. Kommens Dyrkning i Hagerne er paa den senere Tid bleven mere almindelig. Hvor Gange findes, ere disse affatte med Stikkelsbær og Ribs, ellers findes enkelte Torneplante de højt og her i Gærderne. De Fleste, som dertil have Leilighed, have ogsaa flere

eller færre Humlestænger, sjelden meer, men oftest knap til Fornødenhed, kun en Mand i Voldstrup og nogle i Voltestov have anlagt Humle i Skovene; begge omtalte Gaardmænd have ogsaa i Skoven plantet nogle Frugttræer, men disse blive, især i strænge Vintre, haardt medtagne af Harer. Det fortjener at bemærkes, at den omtalte Gaardmand Anders Thomassens Sønner i Voltestov heldigen afgive sig med Træers Podning, og dertil erhverve sig Pødeviste af de finere Træfrugter.

F o l k e m æ n g d e n .

Har Udskiftningen virket velgjørende paa Agerbrugets Fremme, saa har Udparcelleringen bidraget til Folkemængdens Formerelse. Hvormeget samme er forøget i de sidste 7 Aar, vil skjønnes af nedenstaaende Liste, som er overensstemmende med det aarlige optagne Novbr. Mandtal, efter Cancellie Skrivelse af 13 Sept. 1814.

A a r .	1817	1818	1819	1820	1821	1822	1823	Forskjellen i 7 Aar.
Mand og Hustru	414	445	445	464	464	474	478	64
Indsiddere og Fattige	95	98	99	104	105	102	102	7
Tjenestetjende	257	273	274	270	270	284	282	25
Uconfirmerede	436	474	473	474	474	480	495	59
T i l s a m m e n	1202	1290	1291	1312	1313	1340	1357	155

Nota. Efter Begtrup var Folkemængden 1806: 929.

Vedre kunde man have skjønnet Folkemængdens Forøgelse, naar man med Sikkerhed kunde have sammenlignet Aaret 1808, som det Aar, da Udparcelleringen egentlig tog sin Begyndelse. Men da den Kongelige Tjeneste, i disse Krigens Aar, krævede en stor Deel af Sognets Mandskab, saa kan man ifkun med nogenlunde, kjendt ikke fuldkommen Sikkerhed, slutte sig til Folkeformerelse, hvad Familiernes Antal angaaer. I Extrakt-Mandtallet for 1808 findes Rubrikken Mand og Hustru optalt til 306, og de Skattepligtiges fulde Antal var 546. I Aaret 1812

findes Rubrikken Mand og Hustru optalt til 342, og de Skattepligtiges fulde Antal 603. Ved at undersøge Skoleprotokollerne kan den uconfirmerede Ungdom antages 1808 til 272 og 1812 til 375; saa at Sognets hele Folkemængde i 1808 bliver 818, og i Aaret 1812: 978. Forøgelsen altsaa i 5 Aar 160. Fra 1812 til 1817 steg Folkemængden til 1202, altsaa 224; men naar hertil regnes, fra Kongelig Tjeneste hjemvundne Krigsfolk, saa er Forøgelsen i disse Aaringer ikke af Betydning; men fra 1808 til 1823 kan man antage, at paa Sognets 533 Edr. frie og ufrie Hartkorn skal nu ernæres 539 Mennesker flere, end tilforn. Med rundt Tal kan man i Ringe Sogn antage 6 Edr. Land paa een Tonde Hartkorn, som af 533 Edr. Hartkorn udgjør 3198 Tønder Land, hvilke, reparteret lige paa Folkemængden, neppe udgjør $2\frac{1}{2}$ Edr. Land til hver Menneske, og naar nu største Deelen er i Hovedgaardenes og Gaardmændenes Hænder, saa er det saare lidet, som er faldet i Huusmændenes Lod, hvorfor ogsaa disse Smaaparcellister til Livets nødvendige Underholdning har maattet være betænkte paa

Andre Nærings-Grene.

Foruden Tækkemænd, Grøstearbejdere, Saugstjærere og Mjødblændere, findes i Sognet 18 Bøvere, 7 Bødkere, 6 Smede, 1 Røndemester, 1 Glarmester, som tillige er Blikkenslager, Muurmester, Snekker og Slagter; 6 Snekker, 1 Bager, 1 Dyrelæge, 2 Slagtere, 7 Lømmere, 1 Goldsætter, 4 Hjulmand, 1 Skomager og 2 Skoefliskere, 9 Træskoemand, 1 Steenhugger, 2 Dreiere, 1 Skræder, 1 Sadelmager, 1 Kurvemager, 1 Møllebygger, 2 Heste- og Dvæghandlere, 1 Lammehandler; saa der neppe gives noget Sogn, for hvis Læve i denne Henseende bedre er sørget. Enhvers Trang kan altid blive afhjulpen, kun synes Bøverne endnu ikke at være tilstrækkelige; thi de iblandt dem, som arbejde godt og behandle Folk redelig, have altid fuldt op af Arbejde, hvilket dog ogsaa afgiver et hæderligt Vidnesbyrd om Huusfliden hos Fruentimmerne, som omhyggeligen benyttede de lange Vinterastener til gavnlig Dømt, hvilket derimod ikke gjælder saa almindelig om

Mandsfolkene, der, især af den tjenende Klasse, forlade deres Arbejde ved Solens Nedgang, spise deres Madvare og søge Hvile, naar ikke et eller andet Julegilde eller anden Aften=Abspredelse kalder dem, og dette leder mig til at berøre Sognets

Gilder og Fornøielser.

De almindeligste, jeg kunde næsten kalde dem befalede Gilder, ere: 1) Barselgilder. Til at holde Barnet over Daaben indbydes i Almindelighed en af de nærmeste Slægtninge, enten i eller uden Sognet; til at staae hos møder en Kone, der giver Die, for i paakommende Tilfælde bedre at styre Barnet under Kirketjenesten; til Gaddere tilsiges af hele Byen en Mand af hver Familie, hvis Byen ifkun bestaaer af eet Laug, er Byen deelt i flere Laug, møde ifkun de til Lauget henhørende, med mindre Familieforbindelser heri skulde gjøre en Undtagelse. Konen, som almindelig holder sin Kirkegang samme Dag, følges af alle Byens eller Laugets Koner, som, hvis de ikke selv møde, sende en Tjenestepige, eller i al Fald et Barn i sit Sted. Og saaledes bliver et saadant Gilde, almindeligt for hele Byen, ligesaa bekosteligt for Barnets Forældre, som byrdefuldt for de Døriges; thi for enhver indbudt Familie maae, efter Tidernes Leilighed og Vedkommendes større eller mindre Evne, føres Høns, Æg, Lamme- eller Kalvekød, færske eller saltede Gæs eller Vender, og en lelet Koffekone forestaae Madlavningen. Under Maaltidet opvarmes flittig med Øl og Brændeviin, og efter Maaltidet med Kaffe, hvorefter Selskabet almindeligviis skilles ad. Dog har man i en af Sognets Byer indført den Skik at fornøie Ungdommen med Dands, og til næste Dag indbydes Byefolkene til Middag. Gives Gadderbage, da stæer dette i Kirken. Efterat den nemlig, der bærer Barnet, har været til Offers, stiller hun sig ved Udgangen af sin Stool, med Barnet paa Armen, og de fra Offers nedkommende Gaddere lægge da efterhaanden deres Gave paa Barnets Bryst. 2) Bryllupsgilder. Hertil indbydes a) Byens eller Laugets Familier. b) Gaavel Brudgommens som Brudens Paarørende i fjer-

nefte Leed. c) De, som ere pligtige at være tilstæde o: de til hvis Bryllupsgilde, Brud eller Brudgom tilforn have været, og offret deres saakaldte, hæderlige Skjænk og Gave, som nu skal tilbagebetales. Almindeligviis holdes Bryllupperne om Løverbagen, og da tilbringes om Torsdagen forud, ligesom ved Barselgilder, den saakaldte Føring, hvor da opvartes med Mad og Drikke for de Førende, saavelsom for Brudepigerne, hvilke den Dag have havt Forretning med at pynte Kirken til den forestaaende Høitid. Om Løverbag Morgen møde Bryllupsgjæsterne i Brudehuset, og Brudgommen føres da did tilligemed sine Brudemænd, hvor den allerede pynkede Brud skal uden for Døren modtage sin Brudgom og føre ham ind i Huset. Naar Brudekaren formodes at være sanket, føres til Kirken, hvortil Brudemænd, Brudekoner og Brudepiger ere pligtige at følge, af de øvrige indbudne Gjæster følge just ikke ret mange, om dette er fordi en Brudetale er noget almindeligt eller at spare Offeret til Præst og Kirkesanger, tør jeg ikke sige, dog maae altid nogle unge Karle til Hest ledsage Brudekaren med raske Piffesmæld frem og tilbage. Processionen til Kirken sker i følgende Orden: a) 2 Musikantere, som under Klokketimen spille paa Klarinet en Marsch; b) efter dem følge Brudepigerne parviis; c) derpaa Bruden og d) efter hende de hende følgende Koner — derpaa Brudgommen og de Mandfolk, som ere i hans Følge. I Kirken deele Brudepigerne sig paa begge Sider af Stolene, medens Brud og Brudgom gaaer igjennem dem op til de for dem bestemte Stole. Efterat den sædvanlige Høitidelighed med Sang, Vielse og Offring er tilende, forlade de Kirken paa samme Maade som ved Indtrædelsen, kun med den Forskjel at Brudgommen da gaaer først. Ved Kirkedøren modtages de atter af Musikanterne, som ligeledes med en Marsch fører dem til deres Vogne. Efter Hjemkomsten opvartes med Brandeviin, Brød og Tobak, medens Skafferen bringer alting i Orden til Bryllups-Maaltidet, og faaer placeret Brudeparret for Enden af Bordet, hvorefter Gjæsterne uden Undtagelse, saamange som ere tilstæde, paa et for Brudeparret hensat Tallerken, en efter anden gaaer op at offre deres hæderlige Skjænk og Gave. Nu anvises af Skafferen enhver sin

Plads ved de forskjellige anbragte Borde i Stuer og Loen, som til den Ende er be-
 trukken med Lagen, og Maden er her, som almindelig ved Gilber, først sød Suppe,
 dernæst Steeg, Kjødsuppe, Kjød med Peberrod og tilsidst Sylte eller Røge. Skjænk
 og Tobak maae under Maaltidet ikke savnes, og Musik af Violiner jevnlig lade
 sig høre; men allerlystigst, naar Tallerkenet under Kjødsuppens Rydelse gaaer om-
 borde til Fordeel for Musikanterne — ikke for Gattigkassen. — Efter endt Maal-
 tid læser Skafferen fra Bords, og i sin Tale tillige takker Gjæsterne for den Ære
 og Tjeneste, de have beviist Brudeparret, med at følge dem til og fra Kirke, offret
 dem deres hæderlige Skjænk og Gave, og taget til Takke med et tarveligt Maaltid,
 indbyder dem til at forblive hos dem om Aftenen, jo længer jo kjærere, og at mø-
 de næste Dag for at følge Brudeparret til Kirke og hjem igjen til Middagsmaal-
 tid, lover dem paa Brudehusets Vegne at forbedre det tarvelige Maaltid, ved hele
 Aftenen at opvarte med godt Æl, villig Skjænk og lystig Musik, saa at alle, med
 Guds Hjælp, skal faae en glad Aften; gjør derpaa Undskyldning fordi han ikke har
 kunnet tale saa godt som han burde, og byder: velbekomme eder Allesammen! Ef-
 ter Maaltidet opvartes med Kaffe og Stuen gjøres ryddelig til Dands, som aab-
 nes af Skafferen med Bruden, der, efterat have givet hende et stadig Menuet og
 en lystig Hopsa overleverer hende til sin Brudgom, som ligeledes dandser med hende
 allene et Par Dandse, hvorefter Dandsen først bliver almindelig og vedvarer langt ud
 paa Natten. (r) Om Søndagen gaaer Brudeparret i Kirke, og den egentlige Høi-
 tidelighed fraregnet, er Beværtning, Opværtning og Lystighed den samme. Til 3die
 Dags Gilde om Mandagen samles i Almindelighed Byens Folk, dog er da sjelden
 Dands. At slike Gilder ere meget bekostelige, skjønnes lettelig. Dog ønsker Bru-
 deparret jo flere Gjæster jo kjærere, fordi Brudegaverne da blive desto større, end-
 skjendt den dog ifkun kan ansees som en Gjæld der nu betales, eller som et Laan,
 de siden ved given Leilighed maae betale tilbage. Intet flippes lettere fra end
 Brudeklæderne, thi Brudgommen bruger sin almindelige Høitidsdragt og Bruden
 sin sorte Kjortel, den øvrige Stads, hun skal have paa Hoved og Bryst, maae Bru-

dekonerne sørge for at tilveiebringe, hvilket igjen aftages og tilbageleveres, naar Bruden efter et Par Timers Dands omklædes. Naar hun næste Dag gaar i Kirke, bær hun sin Rone-Hue og sine sædvanlige Høitidsklæder.

3) For at blive forstaaeligere herefter, maae jeg under dette Nummer omtale Igangs og Afgangsgilder, hvilke ogsaa kan henregnes til de befalede. Naar Nogen ankommer til en Bye, maa han, forinden han optages i Byelaugget, give Igang; saalænge denne ikke er givet har han ingen Laugsret : han deltager ikke i Byens offentlige Forhandlinger, møder desaarfsag ikke efter at Hornet er gaaet ved Gade-stevne, modtager ikke af Aldermanden noget Bud i Byens Anliggender, er udelukt fra Laugets Samlinger, af hvilket som helst Slags. Har han givet sin Igang, saa er han derved indlemmet i Laugget og har paataget sig alle dets vedtagne Forpligtelser, og er gjort delagtig i alle dets Rettigheder. Forlader han Laugget, enten fordi han ikke har lyst til at være deri — hvilket dog sjældent er Tilfældet — eller fordi han flytter andensteds hen, da maa han give Afgang, og afgaaer han ved Døden, da gives ligeledes af hans Paarørende Afgang. I dette Igangs og Afgangsgilde deltage allene Laugsmændene, og det bestaaer almindeligviis i en halv Tønde Al, nogle Kander Brændeviin og noget Tobak, som da paa en bestemt Tid hos den Vedkommende nydes.

4) Begravelsesgilder have dette tilfælde, at de nærmeste Slagtninge dertil indbydes og Laugget tilfiges til at bære den Afdøde til Jorden. Fra denne Pligt kan ingen Vedkommende under noget Paaskud, uden Mulkt, undbrage sig; kan han ikke møde selv, maa han sende en anden Vedkommende i sit Sted. Maden til Gildet er, for de Indbudne, ogsaa den samme som ved de øvrige Gilder er brugelig; men de ere forskjellige fra hinanden i Henseende til Høitideligheden, da over nogle Afdøde holdes Liigprædiken i Kirken, hvor da oplæses den Afdødes vita et fata; over andre holdes en Tale over Graven og over de fleste fleer allene Jords-paakastelse uden videre Ceremonie. Ogsaa ere de deri forskellige, at til Begravelsesgildet indbydes efter Nogle foruden den Afdødes Paarørende ogsaa de, som have

baaret liget til Jorden; efter Andre følge blot de indbudne Paarørende hjem med, og Bærerne tilsiges da af OIdermænden, sædvanlig paa Kirkegaarden, at møde om Aftenen for at drikke Afgang.

Til de Børnes Fornøielser kan regnes: 5) Høstgilde. Det holdes almindeligviis paa den Dag der høstes Rug. Da bydes nemlig saa mange unge Karle og Piger sammen, som ansees tilstrækkelige til paa een Dag at afhøste og opbinde Rugagren. Lidt meer end almindelig Mad, Brændeviin og gammelt Ol maae under hele Arbeidet ikke savnes, og vedligeholder denne Opvartning Munterheden, saa vil jeg troe, at den er ikke mindre gavnlig den Dag, da der som oftest arbeides over Kræfterne, og fjørlige Drikke upaatvivlelig vilde paadrage mangen en Forkjølelse og Sygdom. Et almindeligt Hurra ender Arbeidet omtrent ved Nadværtid, som da nydes hos Husbonden med Fryd og Gammen, og efter samme gives undertiden et Par Timers Dands.

6) Iblandt nogle Familier er det i de senere Aar bleven Skik at indbyde hinanden en Aften i Juletiden til Aftensmaaltid, hvor der vel opvartes med den sædvanlige Gildes Mad og Drikke, men gives ingen Dands. Et saadant Gilde gives Navn af Spise-Bal.

Til de Ungres Fornøielser regnes: 7) Jule- og Fastelavns-gilder, de første ere hyppigere end de sidste, hvilke oftest foranlediges ved et eller andet Stykke en Trængende kunne sætte paa Spil for at fortjene noget til livets Nødtørstighed; de første finde derimod for det meste Sted hver Søn- og Helligdags Aften, snart hos een snart hos en anden, hvor bedst Leilighed gives. Her sees ikke saameget paa Levemaaden, der i det høieste bliver Smørrebrød og Brændeviin, som paa Hovedsagen — Dandsen og den lidt for meget fortroelige Omgang imellem begge Kjen, hvilken gaaer saavidt, at endog Pigerne undertiden foranstalter en flig Glædskabs Sammenkomst for Karlene.

En Sommerfornøielse, som i de senere Aar er bleven — kun altfor almindelig — bør jeg for Fuldstændigheds Skyld ikke forbigaae. Det er Gadevandring

om Sommerastener til ud paa Matten. Da svarmer den confirmerede Ungdom af begge Kjen om i Maanekkinnet, ved hvilket man hist og her opdager et og andet eensomt Par. At den inderligste Fortroelighed her er herskende, er ligesaalet at gjet-
te, som det er uden for al Tvivl at det ikke kan have den bedste Indflydelse paa Sædeligheden. Husbond og Madmoder ville forgjeves søge at hindre disse Natte-
vandringer, som oftest bliver Svaret: Matten er vor egen.

Den daglige Levemaade i Mad og Drikke
er som sig bør meget tarvelig. Om Vinteren spises 3 Gange, nemlig Daure, Middagsmad, som almindelig kaldes Oni og Madvere. Om Sommeren gives des-
uden Formiddags og Eftermiddags Mellemmad, og undertiden, naar den tidlige Morgensoel fremkalder Arbejderne til Markarbeidet, et Stykke Smørrebrød for Dau-
ren. Al til Maden er den almindelige Drif. Ikke Brændevin, men Arbeide fry-
drer Maden, og den i Almindelighed gode og nærende Føde skænker atter Kræfter
til fornøet Arbeide.

S o g n e - B e s t y r e l s e n .

1) Fattigvæsenet. Bestyres siden 1804 overensstemmende med det provisoriske
Reglement ved den anordnede Commission. Til fuld Portion Almisfe har man
antaget, aarlig 1 Tdr. 2 Skpr. Rugmeel, 6 Skpr. Bygmeel, 2 Skpr. tørrede
Byggrryn, 14 Pd. Smør, 12 Pd. Gleeft og 2 Rbdr. Søl, foruden Huusly, de
fornødne Klæder og Ildbrændsel. Meel og Malt leveres af Communen in natura,
de øvrige Dele indkjøbes for Fattigvæsenets Regning.

Foruden de i Reglementet befalede Indtagter for Fattigvæsenet, har det føl-
gende Hjelpemidler:

1) Kinge Hospital hvor 6 Lemmer nyde frie Huus, aarlig hver 5 Rbdr.
Søl og 4 Læs Brænde.

2) Renterne af en lille Kapital, som er udbragt ved Salget af afdøde Al-
misfelemmers Efterladenskaber, som i Decbr. Termin uddeles til Hospitalets 6
Lemmer.

3) Rynkebye Hospital, Rjænket Sognet af S. T. Hr. Etatsraad Hansen, nu indrettet til Boepæl for 6 Almisfelemmer.

4) Overkammerherre Eickstedts Legat til Boltinggaards og Rynkebyegaards Godfers Fattige 1600 Rbd.; men da dette bestyres allene af S. T. Hr. Cancellieraad og Birkedommer Briand paa Krumstrup, og man ikke bliver underrettet om, hvem her i Sognet nyder Godt af samme, kan ikke tages Hensyn hertil ved Fattigforsørgelsen.

Nota. Fundatsen for dette Legat, findes i Fogtmanns Reskriptsamling, 6te Deels 10de Bind, Pag. 130, seqq. Kongelig confirmeret d. 27de Marti 1799.

Efterfølgende Tabeller vil give Oplysning om Fattigvæsenets Tilstand og Beskyrelse fra Aaret 1804 til 1823 incl.

De Fattiges Antal.

Aar.	1ste Classe.	2den Classe.	3die Classe.	Tilfams- men.
1804	8	=	17	25
1805	9	=	19	28
1806	7	=	19	26
1807	8	1	17	26
1808	8	5	17	30
1809	7	4	16	27
1810	7	5	16	28
1811	4	10	19	33
1812	6	8	17	31
1813	5	9	17	31
1814	4	8	16	28
1815	9	7	10	26
1816	9	6	8	23
1817	6	15	7	28
1818	4	18	7	29
1819	5	14	8	27
1820	6	12	10	28
1821	6	12	10	28
1822	7	14	10	31
1823	7	16	11	34
	132	164	271	567

Middeltal aarlig

6 — 8 — 13 — 28.

Fattigvæsenets Udgifter og Indtægter fra 1804 = 1812.

Aar.	U d g i v t e r .									I n d t æ g t e r .								
	M e e l .			M a l t .			Penge D. C.			Lilfældige.			Reparerede.					
	Edr.	St.	Gr.	Edr.	St.	Gr.	Rdlr.	Mf.	ß.	Rdlr.	Mf.	ß.	Rdlr.	Mf.	ß.	Rdlr.	Mf.	ß.
1804	19	2	2	11	=	2	187	4	7	70	2	$\frac{1}{2}$	117	2	$6\frac{1}{2}$	Et Middelaar er altsaa reparteret paa Communen foruden Malt og Meel 250 Rdlr. D. C.		
1805	16	4	2	9	7	2	129	2	$14\frac{1}{2}$	81	3	$7\frac{1}{2}$	47	5	7			
1806	16	7	=	10	1	=	120	5	=	42	3	$12\frac{1}{2}$	78	1	$3\frac{1}{2}$			
1807	16	=	$3\frac{1}{2}$	10	1	2	195	2	2	73	=	$\frac{1}{2}$	122	2	$1\frac{1}{2}$			
1808	19	2	$2\frac{1}{2}$	11	7	$2\frac{1}{2}$	224	5	$4\frac{1}{2}$	64	=	12	160	4	$8\frac{1}{2}$			
1809	19	3	2	11	4	2	197	2	$5\frac{1}{2}$	162	4	9	35	=	$12\frac{1}{2}$			
1810	18	6	=	10	7	3	334	2	$13\frac{1}{2}$	135	1	2	199	1	$11\frac{1}{2}$			
1811	20	=	1	11	3	$1\frac{1}{2}$	925	=	$12\frac{1}{2}$	282	1	15	642	4	$13\frac{1}{2}$			
1812	22	=	$3\frac{1}{2}$	11	2	2	2005	1	$2\frac{1}{2}$	1192	1	5	812	5	$13\frac{1}{2}$			
	168	4	$2\frac{1}{2}$	98	4	1	4320	2	14	2103	4	=	2216	4	14			

Fattigvæsenets Udgifter og Indtægter fra 1813 = 1823.

Aar.	U d g i v t e r .									I n d t æ g t e r .								
	M e e l .			M a l t .			Penge Rddl.			Lilfældige.			Reparerede.					
	Edr.	St.	Gr.	Edr.	St.	Gr.	Rdd.	Mf.	ß.	Rdd.	Mf.	ß.	Rdd.	Mf.	ß.	Rdd.	Mf.	ß.
1813	16	4	$\frac{1}{2}$	9	7	$3\frac{1}{2}$	331	4	2	62	4	14	268	5	4	Et Middelaar er altsaa reparteret paa Communen foruden Meel og Malt 327 Rdd., desuden har 5 Personer gaet paa Ungang.		
1814	19	1	=	11	2	$2\frac{1}{4}$	483	4	$2\frac{3}{4}$	115	1	6	370	2	$12\frac{3}{4}$			
1815	19	2	$2\frac{1}{4}$	11	4	$\frac{1}{4}$	599	1	5	76	4	1	522	3	4			
1816	17	=	$3\frac{1}{2}$	11	7	1	663	1	15	249	4	$9\frac{1}{2}$	413	3	$5\frac{1}{2}$			
1817	16	3	$2\frac{1}{2}$	9	=	$\frac{1}{4}$	527	3	6	115	5	15	415	5	9			
1818	16	1	$3\frac{1}{2}$	8	=	$2\frac{1}{2}$	485	3	10	60	1	3	425	2	7			
1819	16	=	3	10	5	$3\frac{1}{2}$	454	1	11	71	1	6	383	=	5			
1820	16	4	2	10	4	$2\frac{1}{2}$	512	3	9	214	5	5	297	4	4			
1821	16	5	$\frac{1}{2}$	10	=	$3\frac{1}{2}$	543	3	8	270	5	7	72	4	1			
1822	17	6	=	10	4	$2\frac{1}{2}$	568	3	=	110	2	4	258	=	12			
1823	24	6	$1\frac{1}{2}$	15	5	$1\frac{1}{4}$	359	2	$12\frac{1}{2}$	170	1	$9\frac{1}{2}$	169	1	2			
	196	2	$3\frac{1}{4}$	119	=	=	5109	5	$1\frac{1}{8}$	1515	5	14	3595	5	$5\frac{1}{8}$			

Af første Tabel sees, at Almisselemmernes Forøgelse har været størst i 2den Klasse, hvilket er en Følge af de mange uægte Børn, hvis Mødre, bekendte med Fattigvæsenets Indretning, have fundet det lettest at overdrage dette den Byrde, de selv ønskede snarest muligt at befries fra, for desto snarere paa nye at kunne tilfredsstille deres kjædelige Lyster. Den Erstatning, Fattigvæsenet af Barnefædrene burde have, er meget vanskelig at faae. Fra eet Fruentimmer allene underholder Fattigvæsenet for Tiden 4 Børn, uden en Skillings Bidrag af Fædrene; snildelig vide de at forstikke sig i fremmed Amt, saa at man ikke lettelig faaer dem opdagede. Maaskee vil Forordningen af 24 Juni 1822, gjøre dette lettere for Fremtiden. Skulle det ikke synes baade hensigtsmæssigt og overensstemmende med Lovens Aand at ogsaa Barnemoderen, efter Omstændighederne, bidrog til sit Barns Opdragelse? Aarsagen, hvorfor Lovgiveren allene har paalagt Barnefaderen denne Byrde, er rimeligviis den, at man har antaget, at Moderen antog sig Barne's Opdragelse, og han altsaa ved Penge skulde gjøre Fyldest for den Byrde, hun maatte bære. Men naar hun nu ved at afvælte denne Byrde fra sig paa Fattigvæsenet, atter sættes istand til at tjene, burde da ikke ogsaa hun være pligtig, forholdsmæssig at komme Fattigvæsenet til Hjælp? Saalænge hun selv opdrager sit Barn er hun sat ud af Stand til at erhverve betydeligt for sig og dette; men naar hun sættes istand til at tjene som før, kan hun ligesaa godt som Faderen taale at bidrage af sin Løn til sit Barns Opdragelse. Derved opnaaedes følgende væsentlige Fordele:

- 1) Fattigvæsenets Udgifter formindskedes.
 - 2) Frygt for at bidrage til Barnets Opdragelse, vilde oftere afholde dem fra saa letfindig at afvælte fra sig en Pligt, ingen bedre end de kunne opfylde, og unddrage sig en Byrde, ingen pligtede mere end de at bære.
 - 3) De afholdtes derved længere fra paany at begynde deres vellystige Levnet.
- Disse Grunde bevægede Commissionen til engang, i Anledning af et Fruentimmer, som overdrog Fattigvæsenet sit 2 Maanedes gamle Barn til Forsørgelse, og fik en god Tjeneste, at forestille Sagen for Amtet; men Svaret blev: at Loven

havde ingen Evangsmidler imod Mødrene, men at Sagen var forefillet det Kongl. danske Cancellie, hvis Resolution kunde forventes. Formodentlig har man der fundet det overveieende Modgrunde, da intet senere, saavidt vides, desangaaende er bejendtgjort.

Ingen kan miskjende Regjeringens velgjørende Hensigt med Fattigvæsenets Indretning; men intet Gode kan lettere misbruges og oftere bliver misbrugt, end dette. Med den bedste Villie og største Omhyggelighed for at fremme dens Hensigt; at afhjælpe sand Trang, kan en Fattigvæsens Commission dog ikke forebygge, at jo Læbhed, Uderlighed og Løstagtighed, ved dens Beskyttelse, næres og trives. Den Læde kan i Rolighed fødes paa det Offentliges Bekostning; Drankeren offre sin Lidenskab al sin Fortjeneste, og lade Fattigvæsenet sørge for hans Føde og Klæder; og i det Menneſkejærighed byder at række den uhykkelige, hjælpeløse, uden for Ugeſteffab arlede Spæde Haanden; ledsager det med den anden Haand den løstagtige Belystning paa nye ind paa sin forrige Bane, saalænge et Evangs- og Arbeidshuus ikke kan forenes med Fattigforførgelsen. Ringe Sogn tæller iblandt sine saakaldte Fattige flere, der snarere fortjente offentlig Revtjelse, end offentlig Forsførgelse. Vel ere disse og flere Misbrug sikkert altfor almindelige til at syres at fortjene Sted i Beskrivelsen over enkelt Sogn; men jeg kunde ikke afholde mig fra at yttre kortelig de Tanker, jeg ikke kunde undvige under Bearbejdelsen af et Emne, der maa have saa almeen Interesse, at yttre den Overbeviisning 18 Aars Erfaring har givet mig, at uden i Forbindelse med et Evangs- og Arbeidshuus, kan Fattigvæsenets velgjørende Hensigt ikke opnaaes.

Af den 2den Tabel sees, at Sognets Udgiut ved Fattigforførgelsen i 11 Aar har været i Penge 3595 Rbdlr. lægges hertil 196 Rdr. Meel og 17 Rdr. Malt, beregnede efter de forstjellige Aars Kapitelstarter, saa udgjer disse . . . 3478 —

Talt 7073 Rbdlr.

Et Middelbaar har altsaa Fattigforsørgelsen kostet Sognet 643 Rbdlr. foruden 3, som paa Omgang ere forsergede. Dette repareret paa Sognets 532 Ldr. frit og ufit Hartkorn, giver pr. Ld. 1 Rbdlr. 1 Mk. 4 Sk.

Denne betydelige Byrde maa sandsynlig aarlig forøges ved de mange tilkomende uægte Børns Forsørgelse, og den Hjælp Fattigvæsenet upaatvivlelig vil komme til at yde enkelte Familier paa de mindre Parceller, i det mindste til deres Børns Opdragelse, saa at ingen Forbring kan være billigere, end at de ydede Bidrag paa den hensigtsmæssigste og meest samvittighedsfuldste Maade anvendes. Desto tungere er det at see Mennesker under Fattigforsørgelsen, som allene vedvarende Drufkenfab har sat ud af Stand til at forhverve det Fornødne, uden at det staaer i Commissionens Magt at hæmme dette Uvæsen.

Til yderligere Oplysning om Fattigvæsenets Tilstand og Bestyrelse, nedfættes Følgende:

Extract af Regnskabet over Fattigvæsenets Indtagter og Udgifter for Aaret 1823.

I n d t æ g t.	Fleff.		Smør.		Gryn.		Meel.		Malt.		Penge.	
	Lsp.	Pd.	Lsp.	Pd.	Ldr.	Skpr.	Ldr.	Skpr.	Ldr.	Skpr.	Rbdl.	Skf.
1. Forrige Aars Beholdning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	11½
2. Ansatte Bidrag efter Planen	-	-	-	-	-	-	22	5½	14	7½	169	18
3. Ved de Fattiges Lave og Kirkeblokken	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	-
4. Frivillige Gaver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. ved Kjøbslutninger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	8
b. ved Overmaal	-	-	-	-	-	-	1¼	-	3¼	3	-	-
5. Ved Salget af fundne Kreature	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Ved Salget af Fattiges Efterladenskaber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	52	56
Lat.	-	-	-	-	-	-	22	7½	15	5½	272	93½

Indtægt.	Fleff.		Smør.		Gryn.		Meel.		Malt.		Penge.	
	Lsp.	Pd.	Lsp.	Pd.	Ldr.	Stpr.	Ldr.	Stpr.	Ldr.	Stpr.	Rddl.	Sh.
Transp.	-	-	-	-	-	-	22	7 $\frac{5}{8}$	15	3 $\frac{5}{16}$	274	95 $\frac{1}{2}$
7. Renter af Kapitaler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Renter af Legater til Hospitaler	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	42	11
9. Andre Indtægter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
a. Alimentations-Bidrag	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	48
b. Halvaars Huusleie for en Familie under Høyrup Fattigvæsen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-
c. Mulcter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	84
10. Indkjøb	7	6 $\frac{1}{2}$	8	5	2	3 $\frac{1}{2}$	1	6 $\frac{1}{8}$	-	-	-	-
Summa	7	6 $\frac{1}{2}$	8	5	2	3 $\frac{1}{2}$	24	6 $\frac{1}{8}$	15	3 $\frac{5}{16}$	359	44 $\frac{1}{2}$
Udgift.												
Til 1ste Klasse:												
a. Kost	5	4	5	11	1	5 $\frac{1}{2}$	8	5 $\frac{1}{2}$	5	$\frac{1}{2}$	14	56
b. Huusleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-
c. Klæder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	16
d. Oppasning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
e. Brændsel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48
f. Medicin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64
g. Begravelsesomkostninger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-
Til 2den Klasse:												
a. Til Kost og Pleie	-	9	-	10 $\frac{1}{2}$	-	1 $\frac{1}{2}$	12	3 $\frac{1}{4}$	8	1	63	50
b. Til Medicin og Læge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	54
c. Til Skolebøger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	52
Til 3die Klasse:												
a. Kost	1	9 $\frac{1}{2}$	1	15 $\frac{1}{2}$	-	4 $\frac{1}{2}$	3	4 $\frac{1}{8}$	2	$\frac{1}{8}$	13	58
b. Huusleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-
c. Medicin og Læge	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	82
d. Oppasning og Pleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	76
e. Klæder	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	36
f. Begravelsesomkostninger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	32
Andre Udgifter:												
Indfæstning for en Fattigvaaning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	-
Reparationer paa Fattigboiger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	44
Indkjøbt Fleff, Smør og Gryn, for	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47	46
Uddeelt til Hospitalslemmer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42	11
Rescancer	-	-	-	-	-	-	-	2 $\frac{3}{4}$	-	1 $\frac{1}{16}$	32	7
Eftergivet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54
I Behold	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	66 $\frac{1}{2}$
	7	6 $\frac{1}{2}$	8	5	2	3 $\frac{1}{2}$	24	6 $\frac{1}{8}$	15	3 $\frac{5}{16}$	559	44 $\frac{1}{2}$

S k o l e v æ s e n e t

har i min Embedstid undergaaet adskillige Forandringer, hvis Aarsag jeg troer det rigtigst at forudskikke følgende historiske Beretning.

Indtil Aaret 1737 finder jeg ifkun een Lærer for Sognets Ungdom, som da efter de Tidens Skik tillige var Degn. General Henrich Bielte Raas og Frue Anne Hedevig von der Kuhla funderede dette Aar en ny Skole for Voltinggaards og Rynkebyegaards Godsers Ungdom, hvis Lærere Voltinggaards Etere ansatte og fremdeles skulle ansætte. De ham i Fundatsen udtrykkelig paalagte Pligter, bleve: at undervise Voltinggaards og Rynkebyegaards Godsers Ungdom i deres Christendom, saa og udi Skrive- og Regnekunsten; at betjene det til Kirken anskaffede Orgel, og Morgen og Aften i det opbygte Hospital at holde Bøn for Hospitalets Lemmer. For denne hans Tjeneste tillagdes ham: frie Voepæl med en lille Haugeplet, 12 Læs Brænde, 20 Rdl. som Lærer og 20 Rdl. som Organist. Saaledes blev da Sognet deelt i 2 Skolebistricter, Voltinggaards og Strægodssets, saa hver fik sin Skole, begge i Kinge Bye, som Middelpunktet for hele Sognet, den ene ved Degneboligen den anden ved Organistboligen. Ved Udskiftningen tillagdes saavel Degneeskolen som Organisteskolen hver en Skolelod af omtrent 3 Tdr. Lands Størrelse. I sin Besiddelsestid af Voltinggaard lod S. T. Hr. Etatsraad Hansen opbygge en ny Skole paa Kinge Gade, hvis egentlige Bestemmelse først blev fastsat da Hr. Etatsraaden, hvis Eiendom den endnu var, overlod til Commissionen at benytte den paa hvad Maade den fandt hensigtsmæssigst. Ved mit Embeds Tiltrædelse fandt jeg saaledes i Kinge Bye 3 Skoler. Den gamle Degn Marstrand som Skolelærer ved Strægodssets Skole, i hvilken jeg fandt 11 Børn. Ved den anden Skole var Vacance, da den kaldede Skolelærer Anthøn endnu ikke var indsat. Da Strægodssets Skole fandtes for liden og dens Lærer affældig, besluttedes at bestemme Skolen til Enkesæde for Degneenker, og Skolelærer og Organist Anthøn, overtog sig efter Commissionens Anmodning og Overeenskomst med Degnen

Marstrand, Underviisningen for begge Districters Ungdom, som da nød fælleds Underviisning i den nye rummeligere Skole; og Hr. Anthøn rygtede sit Kald til Directionens og Commissionens fuldkomne Tilfredshed. Efter faa Aar frasagde han sig sit Embede. Meningerne vare deelte, om hvem der var den kaldsberettigede, Directionen eller Voltinggaards Eier. Cancelliet resolverede for den sidste, og Seminarist Christensen kaldedes til lærer for Voltinggaards Skole, som nu underviser i Voltinggaards egen Skole, hvorimod Degnen holdt sig en lærer der underviste i den af Etatsraad Hansen opbygde. Flere Aar fungerede Voltinggaards Skolelærer for den ham af Voltinggaard bestemte ubetydelige løn, indtil man den 21 Jan. 1815 fik udvirket et interimistisk Bidrag aarlig af 3 Edr. Rug, 5 Edr. Byg in natura, og 12 Edr. Byg, betalt efter Kapitelstart. Imidlertid var Degnen Marstrand ved Døden afgang, og Skolelæreren Rasmussen ved Odense Borgerstole af Biskoppen ansat som Kirkesanger og Skolelærer. Denne androg paa at faae en forsalbne Boelig opbyggt af nye, til hvilken Ende den til Degnekaldet hørende Jordlod efter Cancelliets Resolution bortsolgtes til Hjælp til Boeligenes Opbyggelse. Endelig blev ved Cancelliets Approbation af 30 April 1822, Skoledistricterne i Overensstemmelse med Skoleanordningen forandret, og lærerne satte paa reglementeret løn.

Denne Forandring bestod i:

1) Hele Voltinggaard og det meste af dens Enemærker skulle henlægges til Herringe Skoledistrict, nogle faa Parceller vedblive Districtet i Kinge Sogn, og atter nogle faa tilligemed hele Boldstrup Bye og noget af Brangstrup henlægges i Tiden til en forventende ny Skole paa Lørup Hede. Volteffovs Bye, tilligemed Jens Rasmussen fra Voltinge, skulle henlægges til Giesteleve Skole, naar samme først blev udbudt, og et Huus i Sødinge Bye henlægges til Ryslinge Skoledistrict.

2) Strægødsfets Skole skulde nu føre Navn af Kirkesanger-Skolen og Voltinggaards Skole af Organist-Skolen.

3) Sognet skulde deles lige mellem lærerne, uden Hensigt til Godserne.

4) Den Skolelærer Christensen tilstaaede interimistiske Løn skulde bortfalde, og begge lærere sættes paa reglementeret Løn, hvortil de overskydende Indkomster af Degnekaldet blev at anvende saavidt de kunde tilstrække.

5) Fundatserne skulde nøie overholdes.

6) Nogle Fag Huus skulde tilbygges den nye Skole, til Underviisningsstue for Organisten, og hans forrige Skolestue overlades ham til Udvidelse af hans indfrankede Huusleilighed. (t)

Som en Følge heraf ere Districterne nu med Direktionens Approbation indtil videre inddeelte saaledes:

Til Kirkesanger-Skolen:

1. Kinge .	57	Ldr.	4	Skpr.	3	Fdkr.	1½	Alb.	Hartf.	med	32	Børn.
2. Sødinge .	101	—	4	—	2	—	2½	—	. . .		35	—
3. Lammehauge og Enemærker	19	—	7	—	1	—	2	—	. . .		1	—
4. Rynkebyegaard	20	—	6	—	3	—	2	—	. . .		1	—

199 Ldr. 7 Skpr. 3 Fdkr. 2 Alb. Hartf. med 69 Børn.

Til Organist-Skolen:

1. Brangstrup .	47	Ldr.	6	Skpr.	1	Fdkr.	1	Alb.	Hartforn	med	17	Børn.
2. Rynkebye .	98	—	1	—	1	—	2	—	. . .		39	—
3. Voltinge . .	27	—	6	—	3	—	2½	—	. . .		7	—
4. Kjellerup . .	27	—	1	—	1	—	2	—	. . .		9	—

200 Ldr. 7 Skpr. 3 Fdkr. 2½ Alb. Hartforn med 72 Børn.

Voltinggaards Skoleembeds forrige Løn er tilførn anført.

Degneembedets forrige Indkomster vare:

1. Degnebyg 18 Tdr. 1 Skp.
2. En halv Snees Tg af hver Gaard i Sognet.
3. Mælk til Ost engang om Aaret.
4. $\frac{1}{2}$ af Dvægtienden.
5. Skoleløn af Strægebøst, 10 Rbdr. Sølv.
6. Høitidsoffer.
7. Accidentser inden og uden Kirken.

Med den forandrede Indretning ere begge Embeders Indkomster fordeelte saaledes:

Degnebygget hæver enhver af sit District, det Manglende i de reglementerede 10 Tdr. Byg tilligemed de reglementerede 6 Tdr. Rug, reparteres paa begge Districter.

Tg og Mælk hæver ligeledes enhver af sit District. Dvægtienden og Skolelønnen deles.

Høitids-Offeret hæver Kirkesangeren i Kirken, og deles da.

Accidentserne inden og uden Kirken hæver Kirkesangeren allene, som Weberlag for de 40 Rbdr. Sølv af Voltinggaard, som Organisten hæver allene. (u)

Den reglementerede Fourage hæver enhver af sit District.

Til Brændsel faaer Kirkesangeren 36 Læs Tørv, og Organisten de funderede 12 Læs Brænde og 14 Læs Tørv. Tørven ydedes tilforn saaledes, at Degnen fik 20 og Organisten 30 Læs.

Hvad de 50 Tdr. Byg, som i Følge Skoleanordningen skal betales efter Kapitelstaxt, maatte være mere værd end forbenævnte Indkomster tilsammentagne, skal i Følge Anordningen reparteres paa Districterne; men hvad Indkomsterne maatte overstige Byggets Værd, maae i Følge en Directions Resolution af 9 Novbr. 1822 ikke affortes lærerne, da, hedder det, bortfalde de 50 Tdr. Byg, saalænge som de gamle Indtagter ere større eller lige med dette Kornquantums Værd. Som en Følge af denne Resolution og de senere Aars lave Kornpriser, have hver Sko-

lærere havt et ungefærligt aarligt Overskud af 40 Rbdr. over den reglementerede Løn.

Af Foransførte sees, at Skolevæsenet har i Boltinggaard en ikke ubetydelig Hjælpekilde til sine Udgifter af 40 Rbdr. Solv, 12 Læs Brænde og den ene Skolelærers Boligs Vedligeholdelse, og at Sognet, foruden det som stedse har været ydet som Degneindkomster, nu efter den senere Indretning ikkun tilskyder 12 Tdr. Rug, 1 Td. 7 Skpr. Byg og 256 Lsp. Høe, og 584 Lsp. Halm; men naar hertil lægges Boligernes, Skolernes og Hegnets Vedligeholdelse, foruden tilfældige Udgifter ved nye Bygningers Opførelse, saa ere disse Udgifter i Forening med det betydelige Bidrag til Fattigvæsenet ikke ubetydeligt. Det er imidlertid til Lættelse i denne Byrde at Udgifterne udredes ikke med den rede Skilling, som for Tiden er saa sjælden, men med Naturalier og Arbejde, en Lættelse Fattigvæsenets Bestyrere have bestræbt sig for, saavidt mueligt ogsaa heri at tilveiebringe.

Hvad der for de anvendte Udgifter er virket, kan jeg ikke oplyse anderledes end ved nedenstaaende Liste.

Skoleungdommens Antal.				Confirmerede efter Udskrivning med Karakter.					
Aar.	1ste District.	2det District.	Tilsammen.	udmærk. god.	god.	temmel. god.	maadel.	slæ.	Tilsammen.
1809	81	79	160	4	8	1	7	-	20
1810	63	75	138	2	15	-	6	-	23
1811	61	71	132	-	5	2	-	-	7
1812	75	85	158	1	2	6	1	-	10
1813	94	99	193	-	1	5	4	3	13
1814	110	101	211	5	3	5	8	1	22
1815	121	99	220	6	3	5	11	2	27
1816	115	93	208	5	5	5	7	4	26
1817	110	103	213	3	4	6	-	1	14
1818	117	106	223	3	4	10	5	8	30
1819	109	106	215	4	3	13	4	3	27
1820	105	107	210	-	4	7	10	8	29
1821	108	105	213	5	1	9	3	1	19
1822	101	99	200	5	1	8	11	7	32
1825	115	99	214	1	4	6	9	5	25
				44	63	88	86	43	324

Haandarbeide og Gymnastik har hidtil ikke været lært i Skolerne. Andre Hindringer endog fraregnede har Ungdommens Antal været saa stort, og saavel Underviisningstiden for liben som de til Underviisningen befalede Timer i Forhold til Ungdommens Antal saa faa, at man har seet sig nødt til at indskrænke Underviisningsgjenstandene til de nødvendigste. Foranstaaende Udskrivnings Tabel viser, at de Maadeliges Antal desuagtet har været stort nok, end større vilde det sikkert været, om man ikke havde holdt sparsomt Huus med Tiden. Desuden gives der endnu saa mange Hindringer for Forsømmelser, som med Grund kunne ansees undskyldelige, og hidtil endnu ikke have staaet i Commissionens Magt at bortrydde, at man ikke har kunnet blive sit fattede Forsæt troe: ingen at udskrive af Skolen med Karakter maadelig, med mindre høi Alder og fuld Overbeviisning om Uforbederlighed talede herfor. Den altfor lange Skolevei nogle have til Skolen, vil i Tiden bortfalde, naar den forventende Skole paa Lørup Hede bliver bygget. De ufremkommelige Veie har man nu Haab om at see forbedrede, og for at vinde Tid har man været betænkt paa at indføre den indbyrdes Underviisning i nederste Klasse. Men forinden man ansøgte om Tilladelse hertil, har jeg først i den ene Skole ladet foranstalte en Prøve med læsning efter de anordnede Tabeller. Ved flere Maaneders Sygdom hindret fra at komme til Skolen for at overvære og lede Underviisningen, kan jeg intet Resultat af Prøven anføre. (s)

Af Skolekassen udredes de i Anordningen befalede Udgifter. Ved mit Embeds Tiltrædelse var Kassens Beholdning 1 Rdlr. 1 Mk. 10½ ß. ; ved Slutningen af Aaret 1808 — 2 Rdbdlr. 3 Mk., og efter Regnskabet for 1823, 137 Rdbdlr. 5 Mk. 4 ß.

G j o r d e m o d e r v æ s e n e t

har hidtil ikke sat Sognet i Bekostning. Den reglementerede Indretning er endnu ikke sat i Gang. Flere Gange har der været gjort Forsøg derpaa. Endnu er det

ved det Gamle. Tvende, omtrent 60 Aar gamle af Stiftsphysicus i sin Tid examinerede Gjordemødre, som ere boesiddende i Sognet, have afhjulpet dets Trang. Høist sjelden, og kun i særdeles vanstelige Tilfælde har en Læges Hjælp været fornøden. Meget længe kan det imidlertid, med Hensyn til de Practiserendes høie Alder, ikke vare, inden Trangen til en Gjordemoders Ansættelse vil føles, og da er hendes Bopæl efter approberet Plan bestemt at være i Kinge Bye og Gjordemoder-Districtet at bestaae af hele Sognet, Boldstrup Bye undtagen, som henlægges til Egskov.

Br a n d v æ s e n e t.

Enhver Bye i Sognet har sin Brandfoged, som i paakommende ulykkelig Ildsvaade i eller uden Sognet fremkalder Byens Mandskab, og anfører det til Redning med Brandhager og Spande. For at forebygge Ildsvaade, ere visse Dage om Aaret bestemte, paa hvilke Brandfogeden med Byemændene eftersee Ildstederne, og undersøge om noget mod Brandanordningerne Stridende et eller andet Sted maatte forefindes. Ved Hornets Lyd fremkaldes Byemændene til denne Forretning. De samles ved Gadekærnet, og gaae da fra Sted til Sted, fige hvert Sted i Skorstenen og i — Glasset, og denne møysommelige Forretning endes hos Olbermanden med et Kruus M og en Pibe Tobak, Ventilation om det Foresaldne og Snak. Mere hensigtsfyarende var det vistnok, om man erøedes om at paabyde at intet Brændeviin noget Steds maatte nydes, for Forretningen var endt. Desuagtet er den dog ikke uden Nytte, thi da Enhver veed de bestemte Syns og Besigtigelsesdage, sørge de stedse for, at deres Skorstene i Forveien ere feiede, og da Besigtigelserne ikke ere langt fra hinanden, er dette uden Tvivl Aarsag i, at man meget sjelden paa Landet spørger Ildsvaade, foranlediget ved Ildstedernes og Skorstenedes Ureenhed. Hurtig og tilstrækkelig Hjælp i Ildsvaade er paa Landet mere end noget andet Sted høist nødvendig. Hvor gavnligt vilde det

derfor ikke være, om man kunde finde Udveie til en Spreites Anskaffelse, i det mindste ved hver Hoved-Kirke.

T i e n d e v æ s e n e t.

Ronge-Tienden er perpetueret til Voltinggaard mod en aarlig Afgift til Bispestolen af 130 Rbdlr. og 70 Rbdlrs. Indfæstning til hver tiltrædende Bisp. Da Kirken tillige eies af Voltinggaard, saa ydes disse 2de Parter til eet Steb. Om begge disse Parter Tiende har Ober-Kammerherre Eichstedt med nogle af Yderne, Aar 1796 indgaaet Forening om Afgift i Penge. I denne Forening er indbesat tet hele Kynkebye, undtagen Huusmand Rasmus Madsen — som ikke vilde accorde — alle Gaardmænd og Huusmænd i Kjellerup, 1 Gaardmand i Lombiere, 3 Huusmænd i Brangstrup og alle Huusmændene i Ringe. For Ronge-Korn-Tienden, og Kirke-Korn og Dvæg-Tienden, skulle de uden Forskjel svare af 1 Td. Hartkorn 2 Rbdlr., og de Huusmænd, som ei havde 2 Skpr. Hartkorn, eller 3 Tdr. Land, skulle aarlig betale 3 Mk.

Ved at vedtage denne Forening for Amtmanden, blev man fra begge Sider enige om at forandre den hidhen, at istedet af 1 Rbdlr. for hver Tonde Hartkorn, skulde af hver Tonde Hartkorn ydes for hver Part Tiende $1\frac{1}{2}$ Skp. Rug, $2\frac{1}{4}$ Skp. Havre, som hvert femte Aar skulle fastsættes i Penge, efter de sidst forløbne 10 Aars Capitelstart. Saaledes har den da været ydet, indtil den ved Amtets Mægling efter Kongelig allernaadigst Onske blev forandret til Ydelse i Penge efter hvert Aars Capitelstart; paa hvilken Maade den første Gang ydedes 1 Febr. 1825.

Ved at skjøde Kynkebegaard til Hr. Rasmus Rasmussen, bestemte S. T. Hr. Etatsraad Hansen, at Tienden af samme, skulde af ham og tilkommende Ciere af Kynkebegaard ydes med 1 Rbdlr. af hver Tonde Hartkorn enkelt Tiende, altsaa 2de Rbdlr. for Ronge- og Kirketienden.

Med nogle enkelte Beboere af Sodinge og Brangstrup Byer har Proprie-

tair Juul ligeledes indgaaet Forening, som ogsaa for Amtmanden er vedtaget, hvorved Tienden er bestemt til Korn, betalt efter hvert Aars Kapitelstart. De øvrige nyde som hidindtil Tienden i Kjærven.

I Vacancen efter Hr. Hans Lachendorph, som havde sin Søn Hr. Jørgen Lundt Lachendorph adjungeret, blev ligeledes Aar 1800 møglet Forening om den største Deel af Præstetienden.

I denne Forening indbefattes:

1) Af Rynkebye de Gaarder, som eiedes af Rasmus Henrichsen, Niels Jørgensen, Morten Andersen, Rasmus Andersen, Poul Jensen, Niels Andersen, Anders Hansen, Jørgen Knudsen, Niels Jensen. De øvrige 9 Gaardmænd bleve ikke forenede.

I Følge Foreningen fulde Korn- og Dvægtienden erlægges af de Forenede med 1 Skp. Rug, 2 Skpr. Byg, 1 Skp. Havre efter 10 Aars Capitelstart. Føl og Vægtiende, som Præsten ene oppebærer, fulde à parte erlægges.

Foreningen i denne Bye strakte sig saaledes iffun til Vøltinggaards Gods. I Foreningen finder jeg iffun Gaardmændene benævne, men Huusmændene af Vøltinggaards Gods have dog steds ydet Tienden i Forhold til deres Hartkorn paa samme Maade; ligesom jeg ogsaa har tilstaaet de øvrige Husmænd i min Embedstid samme Frihed.

Det afforderede Hartkorn i denne Bye er da 58 Tdr. 2 Skpr. = 3½ Alb.

2) Af Södinge hele Byen undtagen Peter Smeds Enkes Gaard, med 3½ Td. Hartkorn. Tiende-Weberlaget af denne Bye bestemtes til 1 Skp. Rug, 1 Skp. Byg og 1 Skp. Havre for Korntienden; 8 sk. af hver Tønde Hartkorn for Dvægtienden, og Tienden af Føl og Vægt erlægges à parte. Af den ommeldte Enkes Gaard har jeg ogsaa for min Embedstid overladt dens Besidder Tienden paa samme Maade, saa at den af hele Byens 101 Tdr. 1 Skp. har været ydet i Penge.

3) Hele Voldstrup Bye af Hartkorn 42 Tdr. 4 Skp. 2 Skpr. 1 Alb. fore-

nedes om at svare af Ld. Hartkorn, Dvæg- Føl- og Vientienden indbegreben, 1 Skp. Rug. 2 Skpr. Havre.

4) Hele Brangstrup Byes 55 Ldr. 1 Skp. 1 Fdfr. Hartkorn, paa samme Maade som de Forenede af Rynkebye.

5) For hele Kjellerup Byes 27 Ldr. 4 Skpr. 2 Fdfr. 1 Alb. Hartkorn bestemtes, at Yberne skulle svare ligesom de Boldstrup Mand, dog med Tillæg af 8 p. pr. Londe Hartkorn for Dvæg- Føl- og Vientienden.

6) Hele Voltinge Bye forenedes paa samme Maade som Boldstrup.

I Kjernen ydes altsaa Tienden ifkun

af Ringe 58 Ldr. 5 Skpr. = Fdfr. 1 Alb.

af Volteffov 21 = 6 = 3 = 1 =

Af Rynkebye Hartkorn . . . 39 = 6 = 2 = 1½ =

af Sødinge Peter Smeds

Enkes Gaard 3 = 3 = 1 = ½ =

af Rynkebyegaard 20 = 6 = 3 = 2 =

Tilsammen 144 Ldr. 4 Skpr. 3 Fdfr. = Alb.

dog er mellem Rynkebyegaards Eier og mig, som før er meldt, sluttet Forening paa Besiddelses- og Embedsleid.

I Anledning af Forordningen af 5 January 1813 § 38 enedes Lager og Yberne af det forenede Hartkorn om at forandre Tiende- Ybelsen derhen, at det bestemte Quantum Korn ikke mere skulle erlægges i Penge efter 10 Aars Kapitelstært, forandret hvert 5te Aar, men for Fremtiden efter 3 Aars Kapitelstært, forandret hvert Aar. Denne Forandring er foreviiist, læst og protokolleret inden Sunds Gudme Herreders Ret den 14 Juli 1814.

Hvormeget Præstefaldet ved denne Forening har tabt i Indtægter, er tydeligt. Alle Udgifter fraregnede, beløber den ikke nær til 4 Skpr. Byg af Ld. Hartkorn, hvis Aarsag jeg i Overeenstemmelse med Forordningen af 9 Juli 1813 ind-

gav allerunderdanigst Ansøgning om Nedsættelse i den for Lænden bestemte Værdie, hvorefter Bankhæftelsen skulde beregnes.

Under 14 Novbr. 1813 erholdt jeg herpaa fra Amtstuen følgende Svar:

„Til skyldigst Svar paa Deres Belærvedigheds Skrivelse af 9de dennes, har jeg herved den Ære at melde, at Deres indgivne Ansøgning om Nedsættelse i Lændens Værdie er fra Rentekammeret kommet hertil med Resolution, hvorefter der vil afgaae i den bestemte fulde Værdie for Lænden 1651 Rbdlr. 62 sk.

Hæftelsen til Rigsbanken bliver da:

For Kinge Præstegaard	480 Rbdlr.	
For det ufrie Hartkorn i Søbinge .	74 —	77 sk.
For Kinge Præstetiende	988 —	73 sk.

Sagt 1543 Rbdlr. 54 sk.

P e d e r s e n .“

Men i Skrivelse fra Amtstuen af 10 Maj 1815, meldtes mig:

„I Anledning af Deres Belærvedigheds ærede Skrivelse af 9de d. M. meldes herved: at ingen Nedsættelse i den ved Forordningen af 9de Juli 1813 bestemte Værdie har fundet Sted for Kinge Sogns Præstetiende, da samme vel var ført til Afgang i den herfra indsendte Protokol over Rigsbankens Hæftelser af Lænderne; men ved bemeldte Protokols Revision blev udsat, at denne Afgang med flere ikke kunde finde Sted, og paa Grund heraf er Renten til Rigsbanken beregnet af Lændens fulde Værdie.

C r o n e .“

Og saaledes har jeg da og stedse maattet svare den.

Præstefaldets Indtægter.

Foruden de sædvanlige Indtægter: Offer, Accidentser og Tienden, har Præstefaldet følgende Indtægter, i Følge en Gjenpart af Gudme Herreds Provstebog, saa lydende:

Fortegnelse paa den Landgilbe som ellers kaldes bona mensalia, sampt paa huis Ager og Eng der ligger til Ræinge oc Herringe Sognepræst.

1. Ihu halvfue Gaarde i Rynchebye, udi den ene boer nu Jørgen Knudsen, som aarlige skulle yde til Præsten biug 1 Pund, Smør 1 Otting, lam 1, Gæs 2, Høns 4, Gjesterie 16 skipp.

2. I den anden boer nu Rasmus Madsen, skulle yde aarlig biug ij Pund, Smør 1 Otting, lam 1, Gæs 2, Høns 4, Gjesterie 20 skipp. Al Herligheden af disse tvende Gaarde hafuer altid været frie til Præstegaarden med Stedmaal, Egt og Arbeid, indtil det Aar 1562 Eskild Gjøe blev lehnsmand paa Nyeborg Slot.

3. Et Boelig i Siøbinge, som Anders Madsen nu iboer, skulle yde aarligen biug 1 Pund, Gæs 2, Høns 2, Gjesterie 10 skipp.

4. Et boelig i Orte i Bogherredt som Mads Hansen nu paaboer, skulle yde aarligen biug 18 skipp., Smør 1 Otting, Vridspeng 2 rigsort, Gjesterie 10 skill., oc saa græsse et Jødenød, oc derforuden er der oc nogen liden skof til samme boelig. Paa denne boeligs Grund er 2 Huuse og huer af dem skylder aarlig 24 skilling.

5. Annex Præstegaarden i Herringe, som Maarten Lauridsen nu paaboer, skulle gifve aarligen biug 2 Pund, Smør 1 Otting, Gæs ij Høns iiij.

6. En Gaard i Egeflod kaldes Fuglesang skulle gifve aarlig til Ræinge og Herringe Sognepræst biug 1 Pund, Smør 1 Otting og 1 Mk. Millepenge. Men anden Afgift af samme Gaard, sampt Egt, Arbeid og Herlighed ligger til Egeflodsgaard.

Ingen Skof er til Præstegaarden uden den der er i flæng til Byen, og er der heller ingen Roehafue eller anden Græsgang, men det skal alt lejes paa fremmede Steder, uden huis Kjør og Heste der kan tyres iblant Kornet, eftersom disse Marker ere aarlige Marker.

Datum Ræinge d. 13 Sept. 1667.

Dette saa at findes af mine For-
mand meesten antegnet befjender

Hans H. Leth,

Sognepræst til Ræinge og Herringe Sogne

Det under No. 5 og 6 Anførte fulgde med Herringe Sognekald, da dette blev afskilt fra Ringe.

Af de under No. 1 og 2 anførte Gaarde i Rynkebye hører Præsten endnu Landgilben; men istedet for den foranførte Landgilbe, ydes nu af hver Gaard 2 Gjæs, 4 Høns, 20 Stk. Æg, og 7 Rbdlr. Penge.

Af S. T. Hr. Etatsraad Hansen bleve disse Gaarde folgte til Fæsterne, under den Betingelse, som udtrykkelig i Skjøderne nævnes, at Landgilben bestandig skal svares til Præsten.

Med mit Embeds Tiltrædelse gjorde Volkinggaards og Kirksens daværende Eier Paastand paa, at Præsten, for denne Landgilbe, skulde uden anden Betaling holde Wiin og Brød til Kirken. Et Dokument i Kirkeeierens Børge syntes at give denne Paastand Medhold; men gav tillige Vink om, at man i Landmaalingsmatrikulen kunne finde nærmere Oplysning desangaaende. Man enedes om at anføre det Kongelige Rentekammer om Udskrift heraf, hvilken ogsaa blev meddeelt saaledes:

„I Følge det Kongelige Rentekammers Ordre af 7de Octbr. paa Ansøgning om Udskrift af Landmaalings Matrikulen, for saavidt samme giver Oplysning om den Gaard i Rynkebye, Ringe Sogn, Nyborg Amt, som svarer Landgilbe til Præsten for at holde Wiin og Brød til Kirken, haver jeg efterseet bemeldte Landmaalingsmatrikul, og desangaaende saaledes anført forefundet som følger:

Nyeborg Amt.
Gudme Herred.
Kinge Sogn.
Kynchebne.

	Matricul Nummer.	gl. Matric.	nyt Matricul.
Præsten	9. Jørgen Rasmussen		
	tilforn		
Landgilden.	Rasmus Madsen	6 Tdr. 4 Skp.	5 Tdr. 2 Skp. 3 Tdr. 2 Alb.
Hvidkilbe	10. Gammel		
Herligheden	Jørgen Knudsen	5 - - -	
	Noch		
	Kirken til Wiin		5 - 2 - - - -
	og Brød . .	3 - - -	

Foransførte er saaledes rigtig af Landmaalings = Matriculen extraheret, hvilket herved vorder attesteret.

Landmaalings Archivet d. 18 Octbr. 1809.

M o r v i l l e.
(L. S.)“

Naar denne Udskrift sammenlignes med foranstaaende Udskrift af Provstebogen, saa sees, at den mindre Gaard No. 9 har til Præstegaarden ydet større Landgilbe end den større Gaard No. 10; rimeligviis fordi denne svarede Landgilbe af sine 3 Tdr. Hartkorn til Kirken og ifkun af 5 Tdr. Hartkorn til Præsten. Ogsaa vide Eierne af Gaardene, at der af den ene Gaard har været afgivet noget af Landgilden til Kirkeieren; og jeg har selv seet Qvitteringer fra mine Formænd til Kirkeieren, for den Penge Gøtgjærelse han af denne har modtaget, fordi han paa hans Vegne har

beførges Viin og Brød til Kirken. For at undgaae denne ubehagelige Deling blev daværende Eier og jeg saaledes herom forenede, at Præsten skulde have hele Landgilden af begge Gaardene, og for Kirkens Part skulde holde Brødet, hvorefter Kirkeeieren uden andet Wederlag skulde holde Vinen. Og saaledes er det hidtil forblevet.

Ved Udskiftningen sattes disse Gaarde lige i Hartkorn, hver 6 Tdr. Den ene Gaard er senere saaledes udparcelleret, at Hovedparcellen ifkun har 2 Tdr. 2 Alb. Hartkorn. Den anden har endnu tilbage 5 Tdr. 2 Skpr. 1 Fdkr. $\frac{3}{4}$ Alb. og Landgilden hviler paa og udredes af Hovedparcellerne.

Af det under No. 3 anførte Voelig i Sødinge har Præsten ogsaa Landgilden. For nærværende Fæster er den af min Formand bestemt til 8 Rbdlr.

Til Rigsbanken hæfter 74 Rbdlr. 77 sk. Naar nu Præsten skal heraf udrede Renten, den ordinære og ekstraordinære Brandhjælp af den forsikrede Sum 300 Rbdlr., indestaae for de Kongelige Statter ic, saa er dette Voelsked fortiden snarere et Tab end en Binding for Kaldet.

No. 4 er af Præsten Hans Lachendorph bortsolgt, og Kjøbesummen 1250 Rbdlr. mod Kongelig Obligation af 4de Fevr. 1786 modtaget i den Kongelige Kasse, hvoraf Renten 50 Rbdlr. hæves paa Nyborg Amtstue.

Foruden foransførte findes i Hofmanns Fundatser og efter ham i Meinichens Haandbog Pag. 52, at Præsten i Ringe nyder aarlig af Voltinggaard i Refusion for Elenden af de nedbrudte Gaarde i gamle Voltinge 4 Tdr. Rug og 4 Tdr. Byg.

Min Formand og jeg have ikke nydt denne Refusion, og af min Efterføgen uagtet, har det hidtil ikke lykkedes mig at opspore det Dokument, hvorefter Hofman har anført ovenstaaende. At det maa findes i Stiftstiften er uden for al Tvivl; thi i en P. M. foran i Fundatsernes V Tome angives Stiftstiften som Hjemmel. Desuden veed enhver Mand i Sognet at sige af gamle Voltinge, og kan paa vise hvor Byen laae i den saakaldte Voltinge Løfte, som nu drives under

Hovedgaarden. Eldre, dog nu afdøde Mænd have fortalt mig, at de kunde erindre sig Byens Tilværelse og Medbrydelse, uden at kunne erindre sig Tiden anderledes, end at det ikke var mindre end 70 og ikke over 100 Aar siden. En endnu levende Sognemand, som har tjent Hans Lachendorph for Avlskarl, forsikkrer at have af Præsten selv hørt, at Voltinggaard pligtede Afgift til Kalbet. Vel benærvede han ikke Korn, men Brænde. Hans Fortælling lyder som saa: Et Aar den sædvanlige Willigheds Udvisning af Voltinggaard udeblev noget længe og Karlen yttrede Frygt desangaaende, trøstede Præsten ham med de Ord: „Nai min kjære M. M., 22 Læs Brænde er han for det første pligtig at levere mig; og disse kan jeg fordre som Rættighed.“ Formodentlig have Vedkommende paa begge Sider fundet sig bedre tjent med at yde og modtage Afgiften i Brænde, og truffet denne Overenskomst. Fra Præst til Præst er det da saaledes blevet ydet, uden at man har kjendt den rette Aarsag. Pligten er da bleven forglemt, og Willigheden er traadt i Pligtens Sted, og nu er både Pligt og Willighed forsvunden med den forsvundne Skov.

Som Inspektør over de Kaaske Legater og Stiftelser har Præsten i Kinge aarlig af Voltinggaard 2 Rdlr., skriver To Rigsdaler for sin Umaze.

Tiendens Værd kan af Foransførte bedømmes. Det gode Præstekald er derved nedfat til et af de maadelige.

Præstegaarden har 8 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdkr. 2 Alb. Hartkorn Ager og Eng og 1 Skp. 1 Fdkr. 2 Alb. Skovskylb. Dens Tilliggende er omtrent 50 Tdr. Land geometrisk Maal. Efter den Erfaring jeg har havt, kan Indtægterne neppe afholde Udgifterne. 9 Tdr. Land sandet Jord maae aldeles fraregnes, hvis Dykning endog vilde medføre Tab, da den er Præstegaarden saa langt fraliggende. Den Bequemmelighed Præsten kan have, ved selv at holde Heste og Vogn, og andre smaa Huusholdnings Fordele maae sikkert regnes med, for at faae Indtægter og Udgifter til nogenledes at ballancere.

Af Kinge Præstegaard holdes Dragonhest. Medens nogle ansee dette som en Byrde, holde andre det for en Vinding. Hvilket Partie jeg holder til, kan skjønnes

af, at Dragonhestens Holdelse i min Embedstid har kostet mig overmaade meget, og Enden er ikke endda. Indtil 1817, altsaa i 10 Aar, har jeg maattet stille 4 Dragonheste. Siden 1817 contraherede jeg med en Mand om Dragonhestens Holdelse. Tiden er udløben, og paa Hestens Eiers Bink skal den om Hestens militaire Duelighed afkyndige Præst atter kaste sig i Prangerens Bolk.

Til Kaldets Indtægter hører Melk til Ost engang om Aaret, og ved Paafestider en Snees Æg af hver fuld Gaard.

Byrderne ere de samme som for ethvert Præstekald i Almindelighed. Kun svares ingen Afgifter til Seminarier eller Amtsprovster. Den daarlige Tiendeforæning friede Kaldet fra Afgiften til de Første, min tidligere Ansættelse til Embedet, for Afgift til de Sidste.

Varigt Held over Menigheden! Enighed og Fred mellem den og dens lærere! da kan Præstens Kaar end vorde taalelige, og Menighedens Velvillighed erstatte Mangelen i Kaldets knappe Indtægter til hans tarvelige Udkomme!

U n d e r s ø g t .

En skreven Bog, under Tittel: „Denne Bog om Ringe - Sogns og Kalbs Beskaffenhed - skal Tilhøre Ringe - Præstegaard. Alle Efterkommerne Til Efterretning. — Sammenkrevet Anno 1745 af Jørgen Lundt, da Sognepræst her paa Stedet,“ hvoraf Efterretningen om Præsterne, som findes i første Afdeling er tagen, indeholder tillige nebenstaaende Dokumenter, Præsterne og Præstekaldet vedkommende, dechiffrede efter de gamle Originaler, hvoraf Nogle med deres vedhængende Segl endnu ere tilovers. I en trykt Beskrivelse over Sognet sikkres disse Efterretninger Efterkommerne bedre end i et ene skrevet Exemplar, hvis Aarsag jeg tillader mig her at anføre dem.

No. 1. Copie af en Dom, at der af Lørup - Mænd skal tiendes Dvæg - tiende af deres Mark som ligger imellem Woldstrop - Mark og Brangstrop Lille-Mark og saaledes inden Sognets Grændser, og Korntienden af nogle jorder paa Brangstrop Mark til Ringe Kirke og Præst.

Universis et singulis &c. (see første Afdeling Pag. 54:56).

No. 2. Alle Mænd dette Brev see eller høre Kundgjøre vi Jens Michelsen, Landsdommer i Fyen, Jens Slæt og Mads Swarh, Bøvnere, Henniche Lygesen, Borgemeister i Ottense, Peter Niclesen og Peter Litle, Anders Lam og Anders Wind Raadmænd og Byemænd i den samme stæd, at Nar efter Guds Byrd 1438 den løverdag før St. Andreæ dag paa Synbo Landsting skiftte for os og flere gode Mænd Hr. Hans Præst i Ræthing, Som fik og fremledde et fuldt Ringvidne ved otte Dannemænd, som var Poul af Lymestrop, Matthiis Pedersen af Slots-Højerop, Nisse Linde af Langsted, Niels Andersen af Medelbye, Espen Petersen af Wanting, Anders Samuelsen af Tarup, Jep Ebbesen af Nislef og Mads Petersen af Dalum, hvilke alle Samdrægtelig vidnede, at Jesse Elling af Ryslinge var paa den samme ting, og voldgaf sig med fornærnte Hr. Hans paa Præster og Velbaarne Mænd, som da var ved Navn opnærnte, om trætte og deele, Som fornærte Jesse Elling rørt hafde paa Ræthing Sogn, og de møt hafde om, og end skulde andetfinde have mødt i Lund i skaane, at de skulle møde i Odense, for de voldgivne Mænd, og hvad som de gjorde dem imellem, det skulle de fornærte Hr. Hans og Jesse Elling aldeles lade dem med nøye, og satte de hver andre Mænd til visssen og loven med dem, at det Voldgiftsmaal skulle være uden al forfang og uden al angermød. *Vidimus et audivimus, de verbo veritatis protestamur, Sigilla nostra in testimonium præmisforum præsentibus appendentes. Dat. anno, die et loco, quibus supra.*

N. Dette er kun *particulair* trætte imellem Præsten og en bonde i Ryslinge, som maae have været noget Mægtig i de dage. der boer endnu af samme bondes affom i Ryslinge. Dog maae Jesse Ellings Betskyldning her paa Sognet have været af betydning, men de skulle have mødt for Erke-bispen i Lund. *)

*) Hr. Jørgen Lunds Bemærkning, ligesom ved flere af de efterfølgende Dokumenter. Den benærnte Hr. Hans er Præsten Hans Clausen, som 1437 nyelig var kommet til Kalbet.

No. 3. Igeleedes en Dom i Tiende-Tvistigheden mellem Ringe og Nyslinge Sogn. Dømmen findes anført i 1ste Afdeling Pag. 56-57.

Hr. Jørgen Lunds Bemærkning ved denne Dom: Paa denne tvistighed er endelig dom falden, som det 1ste brev udviser ved Biskoppens Official Poul Nielsen i Svendborg 1438.

No. 4. Alle Mand dette Brev see eller høre læses, Hils Vi Hr. Cordt Sognepræst i Nyeborg, Anders Eder, Vicarius til St. Andreæ Alter ibidem, Jer calisen Sognepræst i Kulderop, Hans Madsen, Capellan i Ørbæch, Nis Ubbesen Præst og skriver paa Nyborg-Huus, apindelig med Gud. Kundgør vi for alle Mand, Nærværende er og komme skulde, at Aar efter Guds Fødselse 1480 *) paa det tiende, St. Vilhelms dag, da var Hæderlig Mand Hr. Hans Thomassen, Sognepræst i Aarsles, kaldet for os i vor Frue Kirke i Nyeborg, Kjendte og tilstod og vidnede i Hellig Aands eeder at han var ret Sognepræst til Rødinge Kirke i 20 Aar og annammede. Hand den Tiener, som boer i Gøssinge paa Taasing, som ligger til Rødinge-Præste-bord i Tjen i Gudme Herredt, fri og quit med de andre tiener, som ligger til Rødinge Præste-bord i forne Sogn, for hver Mandes tiltale eller nogen gjensigelse. item vidnede han ogsaa, at aldrig nogen Embedsmænd haver haft Magt at gæste, eller i og af-at sætte, eller nogen arbeid at esse eller begjert af forne tjener i nogen Maade. Og have forne tiener aldrig anden svaret til regel og tynge uden forne Sogne-Præst til Rødinge Kirke: Til ydermeere Vidnesbyrd have vi hængt vore indsegle neden for dette vort aabne Brev, *Dat: anno, die ut supra.*

No. 5. Jeg Hr. Hans Official i Svendborg gjæt vittetligt for alle Mand i dette mit aabne Brev, at Aar 1503 efter Guds byrd tusende fem hundrede paa det tredie den Torsdag infra otte St. Martini, da var Jep kog Sognepræst i Røinge, for dom og Ret i Nyslinge, der Kirkens Regnskab var høllet, og havde

*) Er formodentlig en Skrivfeil istedet for 1489. sef. 1ste Afdeling Pag. 63.

Kallet disse efter skrevne dannemænd som ere Hr. Niels Sognepræst i Nyslinge og Morten Degn i Ræinge, og bad dem for Guds Skyld sige sandhed, og vidne der for dom og Rætte, hvad dem vitterligt er om det boelig som ligger i Gøsing paa Laasing i Bierrebye Sogn, om det haver ligget til Ræinge Kirke nogen Tid i deres Minde, eller til Ræinge Præstebord, da vidnede Hr. Niels paa tro og Sanding at han var Capellan i Ræinge Sogn i 17 Aar, og var han hvert Aar paa Kirkens Regnskab, da Kunde han aldrig fornemme eller høre at den Gaard i Gøsing paa Laasing var enten skrevet eller opregnet i Kirkens Regnskabs bog, at hand skulle høre Ræinge Kirke til i nogen haande Maade. item vidnede han ogsaa at hand aldrig hørte paa Kirkens Regnskab, eller for dom og rette, at Kirkeværger eller Sognemænd have illinget og Rærdt paa Sognepræsten i Ræinge, at han havde den forn^{te} Gaard til Ræinge Præstebord med sine Rente. item vidnede Morten Degn i Ræinge at han havde været Sogne-Degn i samme sted i 36 Aar, da Kunde han ikke heller fornemme eller høre paa Kirkens Regnskab at forn^{te} Gaard var opregnet i Kirkens Regnskabs bog, at hand skulle høre Kirken til. item vidnede og forn^{te} Morten Degn, at hand var hvert Aar paa Kirkens Regnskab, da Kunde hand heller ikke høre eller fornemme, at Kirkeværger eller Sognemænd have illinget eller Rærdt i hans tid paa Kirkens Regnskab eller for Dom og rette at Sognepræsten i Ræinge haver haft den forn^{te} Gaard til Præstebordet i Ræinge med sine Rente. item vidnede og forn^{te} Dannemænd, at Hr. Hans Thomæsen havde og den forn^{te} Gaard saa lang tid som han havde Ræinge Sogn, frie med de andre Præstegaarde, som ligge til forn^{te} Præstebord. item havde og Hr. Claus Rhaner og forn^{te} Gaard sin Livs tid med de andre frei, som Hr. Jep Iog har haft den i sin tid. At saa viduet var for Mig og flere danne Mænd, det stadfæster jeg med mit indsegle, hængende neden for dette mit aabne Brev. *Dat. anno, die ut supra.*

Nota. Af dette sees hvor hort Præsterne har været anfægtet af Bisperne, som Dronning Margrethe havde givet Laasing, at de vilde have den Gaard fra Præsten, ligesom den skulle høre Kirken til, at de Kunde have det gandske land og denne tillige. Mer vil altid meer, og nu har det forlængst ende med dem alle her.

No. 6. Vi efterskrevne Jep Løg, Sogne-Præst i Rødinge, Knud Madsen i Rynchebye, Poul Andersen i Rødinge og Morten Degn ibidem, Jes Svendsen i Rielderop gjøre vittterligt for alle Mænd med dette vort aabne brev, at Aar efter Guds Byrd 1493 *Dominica Quasimodogeniti*, da var stiftet for os og flere dannemænd, som da Nærværende var paa Rødinge Sognestefue, besteden Dannemand Anders Larsen i Rynchebye, hvilken inden som opstod i kært lyd, og beder der et villigt Sogne - Bidne af 8te stielige og trofaste Dannemænd, saasom er Knud Madsen i Rynchebye, Hans Haugaard, Anders Poulsen, Jep Hansen og Jes Hansen ibidem, Nis Pedersen i Rynchebye - Gaard, Peter Griis ibidem, Hans Jespersen i Skovgaardene, hvilke for^{te} 8te Dannemænd alle Samdrægtelig vidnebe paa deres gode tro og Sandingord, at den Eng som Knud Hansen gjorde Forn^{is} Anders laursen hinder oppaa, og bortforde de hœ, som paa hende var, den Eng hun haver figget til den Præstegaard i Rynchebye, som Anders laursen nu iboer, i 40 Aar og mere, saa at ingen Mand kan andet Spørge eller Mindes U-isthed og u-Rædt. At saa er vidnet for os i alle Maade, det vidne vi med vor Indsegle hengende neden for dette Brev. *Dat. anno, die et loco, quibus supra.*

Nota. Dette bliver vist holdet endnu.

No. 7. Vi efterskrevne Jep Løg, Sognepræst i Røinge, Jes Svendsen i Rielderop, laurs Andersen i Røinge, Morten Degn ibidem Gjør vittterligt for alle Mænd, med dette vort aabne Brev, at Aar efter Guds Byrd 1493, den Søndag næst for St. Martini Dag, da var stiftet for os og mange flere Dannemænd, som da udvælt var paa Røinge Sognestefue, besteden Dannemand Anders laursen i Rynchebye, hvilken som opstod i lænt lyd, og beder der et villigt Sogne - Bidne. da fik han og fremledde et fuldt Sogne-Bidne af 8te stielige dannemænd, Saa, som er laurs Jensen i Liongbierge, Jep laursen ibidem, Anders Stræder i Søinge Nis Bendzen i Rynchebye - Gaard, Hans Haugaard i Rynchebye, Jep Hansen og

Anders Poulsen ibidem, Hans Esbensen i Ræinge, hvilke forn^{te} Dannemænd alle Samdrægtelig vidnede paa deres gode troe og Sandingeord, at de have aldrig hørdt eller spurdt, at de som haver boet i Lammehave at de have nogen tid tagen olden – gjeld af de 2 Præstegaarde som ligger i Rynchebye Gang, og have de aldrig svart andre eetigen med olden – gjeld, eller Redjel og anden tyngde uden rette Sognepræst til Ræinge Kirke, det vi ei rettere have hørdt eller spurdt i hundrede Aar og meere. At saa var vidnet for os, det vidne vi med vort indsegle trykte neden for dette brev. *Dat. anno, die et loco, quibus supra.*

No. 8. Vi efterskrevne Otto Schinkel i Lammehave, Jes Laursen i Kongbierge, Nis Wendzen i Rynchebye – Gaard, Jep Jensen i Rynchebye, Morten Degn i Ræinge, Gjør vitterligt for alle Mænd, Nu værende er og Komme skulle Aar efter Guds Byrd 1502 den Søndag næst efter vor Frue dag *Assumptionis Mariæ*, da var Hæderlig Mand Hr. Jep Iøg paa Ræinge Sogne – stjerne, og adspurde Meeninge Sogne-Mænd, som da tilstæde var, om de havde nogen tid hørdt eller spurdt af deres Gamle Forældrene, om Bispens Føgeber eller Embedsmand have haft magt at giæste eller vordneb i og af at sætte i den Præstegaard i Ræinge, eller i de andre Præstegaarde, som ligger til Ræinge Præstebord; da Svarede meeninge Sogne-Mænd, at de aldrig have hørt eller spurdt af deres gamle Forældrene, end hvad Præst, som Rønninge haver undt og forlænt Ræinge Kirke, han haver magt at giæste, og vordneb i og af at sætte i forn^{te} Ræinge Præstegaard, og i de andre Præstegaarde som ligge til Ræinge Præstebord, og ei Bispens Embedsmand i nogenhaande Maade. Der oppaa beder forn^{te} Hr. Jep Iøg et Sogne-Vidne, hvilket han fik og fremledte af 12 skellige og trofaste dannemænd, Saasom er: Peder Griis, Nis Pedersen, Hans Jespersen, Ander Stræder, Jens Laursen, Jes Nielsen, Nis Rose, Knud Andersen, Jes Andersen, Hans Olsek, Anders Jensen, Anders Andersen, hvilke forn^{te} 12 Dannemand afdinge i berædt og igjen komme, og alle Samdrægtelig vidnede paa deres gode troe og Sandinge ord, at de

aldrig andet have hørt eller spurdt i 40 Aar og meere, end Sogne - Præsten i Ræinge hand haver haft fulde Magt at gieffe og vordnet i og af at sætte i den forn^{te} Præstegaard i Ræinge og de andre Præstegaarde som ligge til Forn^{te} Præstebord, og ei Bispens Fogeder eller Embedsmænd i nogenhaande Maade. At saa var vidnet for os i alle maade trykke vi vore indsegle neden for dette vort aabne Brev. *Dat. anno, die et loco quibus supra.*

No. 9. Jeg Jens Hvid i Lørupe, Herredsfoged i Gudme Herred, gjør alle vitterligt, og Kjendes med dette mit aabne Brev, At Aar efter Guds Byrd 1556 *Feria quinta post omnium Sanctorum* paa Gudme Herreds Ting var stiftet for mig og Dannemænd fleere, Hæderlig og vellærd Mand Hr. Torb Simonsen, Sognepræst i Ræinge Sogn, som der lydeligen lod læse og forkynde Evende Sognevidner, som var udgivne paa Ræinge Sogne-stevne. Det første saalydendes som herefter følger:

Vi efterskrevne Otte Skinkel i Lammehave 1c. ordlydende som No. 8.

2) Sammeledes udi lige maade et andet Sognevidne lydendes, at vi eftern^{te} Frue Alhed i Lamhave, Helli Michelsen i Ellegaard, Jens Ibsen i Rynkebye, Jep Jensen, Staffen Knudsen ibidem gjør vitterligt for alle Nærværende og Komme skulle, Aar efter Guds Byrd 1531 den Søndag næst efter St. Mortensdag, da var Hæderlig Mand Hr. Iver Pedersen paa Ræinge Sogne-stevne, og adspurde Meeninge Sognemænd som da tilstode var, Om de haver nogen Tid hørt eller spurdt af deres Gamle Forældrene 1c. ligesom i No. 8. — derefter og upaa beder forn^{te} Hr. Iver Pedersen et Sognevidne, hvilket han fik og fremlede ved 12 stielige og troefaste dannemænd, Som er Jep Kemppe, Helli Michelsen, Jens Griis, Soufren Laursen, Jes Laursen, Niels Jensen. Hans Michelsen Helli Jensen, Jens Davidsen, Jens Persen, Seufren Rose og Anders Andersen, hvilke forn^{te} 12 stielige dannemænd afginge i Veraad og igjen komme alle Samdrægtelig vidnede paa deres gode troe og Sandinge ord 1c. ligesom i No. 8.

Til ydermere Stadsfæstelse og Vidnesbyrd, at Samme breve var læst Samme dag inden Gudme Herreds Ting, som forskrevet stander, da trykker jeg fornem Jens Hvidt mit Indsegl paa dette mit aabne Brev. Skrevet paa Gudme Herreds Ting, Aar og Dag som forskrevet staar.

L. S.

Nota. Af disse Breve sees: 1) at der har boet 2 Bønder paa Rynchebygaard paa eengang, og siden Nis Wendgen. 2) Nærnes Ellegaard, som nu ei meer er til. Den har ligget i Holtinggaards Lykke, Ungefær der, som Bødker-Huset nu er *)

No. 10. Vi Friderich den anden, Med Guds Naade Dannemarkes, Norges, Venders og Gothers Konning, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dithmarsken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst, Helse eder alle vore Undersaatte, bønder og meenige Almue, hvosom helst i tienner eller tilhøre, og bygge og boe over alt Jyens Stift med Gud og vor Naade. Vider at for Os er beklaget, at hos en part af eder skal findes stor Uretfærdighed udi eders tiende, som I aarligen er pligtig at udgive, udi saa maade, at mange understaae dennem, naar de føre deres Korn ind om høsten, at udlede det Allerværste Korn, der iblandt findes, og det til tiende at udgive. Sammeledes hvor de skulle udgive den tiende Kærv af alt deres Korn, yder de ikke undertiden uden halvparten, og end stundum det som mindre er, Og dermed bedrage baade Os, Kirken og Præsten, og med sig deres Uretfærdighed se-st høyligen synder mod Guds Bud og Befaling, og siden gjøre mod deres rette Øvrigheds Mandat, som er i Ordinangen og Recessen udtrykt (for hvilke Sager Gud giver og undertiden ringe grøde paa jorden). Thi bede vi eder alle og hver Eerdeles strengeligen byde, at I rette eder efter, herefter retfærdelig at tiende efter Ordinangens og Recessens lydelse, saa fremt at dersom nogen Mistanke, at han U-troligen med sin tiende handlet haver, skal vor lensmand fuldmagt have at

(*) Ogsaa Bødker-Huset er nu ikke meer.

op Raste alt hans Korn i laden, og den som han da finder skyldig, og ikke retfærdelig at tiendet haver, skal forn^{te} vor lensmand lade straffe over ham, som vedber ubi alle maade, Hvorefter sig hver Rand vide at rette, og for skad^e at tage vare. Givet paa vort Slot Frederichsborg den 11 dag Aprilis Aar 1562.

Friderich.

Under vor Signet.

No. 11. Vi Efterfrevne Erllig og Velbyrdig Ebbe Munch til Gjellebroe, Niels Hansen i Herringe, Laurz Persen ibidem, vi gjere vitterligt for alle med dette vort aabne Brev, Aar efter Christi Fødsel *anno Domini* 1572 Søndagen efter *conversionis Pauli*, var stiftet for os og Dannemænd flere, som den dag tilstode vare og Sogne - stevne Soged, var Erllig Mand Niels Adamsen, som beder om et fuldt Sognevidne, hvilket hand og Gif ved 8te trofaste Dannemænd som ere Per Andersen i Mosegaard, Hans Suer i Herringe, Hans Laurzen, Knud Jepsen ibidem, Esbern Hansen i Rumme, Per Persen ibidem, Per Hvid i Vierte, Per Smed ibidem, hvilke 8te trofaste Dannemænd de alle Samdrægtelig vidnede paa troe og Sandheds ord, at de sandelig herde og saae at Per Hansen i Egestov bekjende og tilstod, at hand var den første Mand som kom i Præstegaarden i Herringe efter Præsten afflotte og fæste Samme Præstegaard af Hr. Thor Simonsen Sognepræst til Ringe og Herringe og Svarede ingen anden til Redjel og tynge, ægt og arbeid og oldengjeld uden forn^{te} Sognepræst. derefter bekjende og bestod Hans Persen, som nu boer i samme Præstegaard, at hand og fæste den af Hr. Thor Simonsen, ligesaa vidnede og alle de elleve Herringe Sogne-Mænd at det var dennem fuld vitterligt, at alle de som have boet i samme Præstegaard, de svarede ingen anden uden forn^{te} Sognepræst til Ringe og Herringe, førend en søye tid 10 Aar siden, der er begjert Ægt og Arbeid til Nyborg Slot. At saa i Sandhed gif og foer, vidne vi forn^{te} med vore Indsegle tryffendes Neden for dette vor aabne brev. *Datum ut supra.*

No. 12. Allernaadigste Herre. Værdes E. Høymægtighed Naadigst at ville vilde, hvorledes ved brev og Segl og udi andre Maade beviisligt er, at der for Halvfemtesindstyve Aar Haver ligget til Sogne - Præstens Vord og underholdning udi Røinge og Herringe Sogner udi Thyen, en annex - Præstegaard og 4 Smaa boelig, som altid fra den tid haver fuldt for^{ne} Sognepræst med Landgilde og al anden Rettighed, Saa at de som derudi har boet, ingen anden haver soaret, uden for^{ne} Sogne-Præst. Indtil Nu hen ved 17 Aar forleden at Eders Naades Lænsmand paa Nyeborg haver tilholdt sig nogen rettighed deraf, som er Vægt og arbeid og Stedsmaal, hvilket fra den Tid er blevet hos lænet indtil nu. Men der Eders Høymægtighed saa gunstelige Ved E. N. Brev nu haver undt og tilladt os fattige Mænd E. N. Sognepræster over Thyens Stict, at maatte igjen bekomme, hvis der i Dispernes tid og der ordinansen udgif, beviisligen fuldt haver og nu var forkommen, Og jeg herefter haver besøgt E. N. Lænsmand paa Nyeborg med Brevene herom og copie af E. N. Brev, begjærendes, at mig fattig Mand maatte see derefter, Haver han vægret sig derudi, uden jeg underdanigst Kunde bekomme til Hannem E. N. Brev, at hand mig samme rettighed igjen maatte oplade. Hvorfor jeg underdanigst er begjærendes at E. H. vilde naadigst unde mig samme rettighed igjen, som mine formænd udi saa mange aar nødt haver, og mig Naadigst Meddeele E. N. brev til Lænsmanden derom. Den almægtige Gud vil E. H. denne og alle andre E. N. Mangfoldige Velgjerninger Rigeligen belønne, hvilken af sin Faderlige Barmhertighed bevare E. H. med E. N. Fæstinde og Børn og E. N. Riger og Regimente længe og lykkeligen. Amen.

E. N. villig Underdan og Pligtig
 tienner. Niels Adamsen
 Sognepræst til Røinge og
 Herringe.

Nota: Af disse Breve sees:

1). At da de Papistiske Biskops Magt ophørte med at plage Præsterne, saa begyndte Lænsmandene under den forrige Regjeringsform.

2) Ligesom Hr. Jep Løg sagtede imod Biskoperne, saa har Hr. Niels Adamsen imod Lars Brochenhuus til Egeskov-Gaard, Lænsmand paa Nyeboeg.

3) Om han fik noget Svar paa denne forestaaende Supplique, veed jeg ikke, men det veed jeg, at der begyndte siden en Proces deraf, hvor Lars Brochenhuses Foged, som boede i Fallem i Qvørndrup søgte at tage Herligheden af de 2de Gaarde i Rynkeby fra samme Præst, hvorimod jeg har seet Præstens Hr. Niels Adamsens Indlæg i Copie, hvor han klagede, at da samme Lænsmand var sat af Kongelig Majestæt til at forsvare ham og andre Undersaatter, var han den, der vilde forkrænke deres Ret. Men dette kom den gode Sal. Mand dyrt at staae, som siden skal meldes *)

4) Imidlertid kom Herligheden fra de 2de Gaarde i Rynkeby, hvilken siden er kommen til Hvidkilde **), men paa hvad Maade det er skeet, vides ikke. Fra Cammerherre Habel paa Hvidkilde er den solgt til Fru Anne Helvig von der Ahla til Voltinggaard og der er den til endnu. ***).

5) Den Gaard paa Laasing i Gæsinge er Magestift med .en Gaard og de 2de Huse i Orthe, som endnu ligger hertil ****), imellem Hr. Jørgen Brahe til Hvedehelm og Præsten i Ringe, men hvilken Præst det har været veed jeg ikke, ei heller har jeg endnu kunnet finde noget Document om dette Magestifte *****).

*) Han blev nemlig dømt fra sit Kald. cfr. 1ste Afdeling Pag. 63.

**) See foran Pag. 111.

**) Bønderne ere nu Selveiere. cfr. 1ste Afdeling Pag. 40.

***). Er bortsolgt. cfr. foran Pag. 67.

*****) Saa vidt det kan skjønnes af Hr. Niels Adamsens Brev No. 12, vare endnu de samme bona mensalia til Præsteskaldet som for Halvfemsindstyve Aar siden, altsaa de samme som under Jep Løg 1503, cfr. No. 4 hvor Gæsinge omtales. Af Hr. Hans Leiths Indberetning af 1667 vid. Pag. 109 No. 4 sees at Magestiftet har været skeet allerede i hans Formands Tid; altsaa er Magestiftet skeet, enten under Hans Laurikens eller Laurs Gorm eller Niels Poulsen.

6) Tvende Breve savnes, som er forkommet. Det første er et Sognevidue, udstædt paa Ringe Ringe Sognestevne 1536 af Dtte Skentel paa Lammehave og Hr. Jep Løg Sognepræst i Ringe haver gjort Mageskift med Skiden-Gaard i Rynchebye (som nu Rasmus Jørgensen ibver) og et Huus i Lammehave Mark ved Haals Mose liggende. Huset er længe siden borte, og Manden nyser ei noget det man veed. Det 2det er et Sognevidue af Laasing at Gåsinge der paa Laasing altid har ligget til Præstens Word i Ringe.

Forandringer og Tillæg.

(a) Saa de Thøystrup Hovedgaard tilhørende Huse i Sødunge Bye ere nu folgte til Fæsteren.

(b) I Foraaret 1826 blev Kirkegaarden atter planeret, og beplantet, og jeg har det Haab, at ligesom Anlægget med Belvillie blev foretaget, saa vil det og Fremtiden med Kedebonhed blive vedligeholdt.

(c) I Aaret 1825 blev et nyt Alterklæde bekøbt.

(d) I Aaret 1826 bestemte Sognemændene efter Overenskomst med Kirkepatronen Stolestadernes Inddeling saaledes: Efterat de fornødne Stole for Voltinggaard, Sammehaug og Rynkebyegaard vare frataagne, bestemtes de øvrige hver, efter deres Størrelse for 3 til 6 Familier, hvilke ordnedes saaledes at Familierne med det største Hartkorn fik de øverste Stole og saaledes ned efter. Ved denne Leilighed bleve 4 nye Stole byggede paa Mandfolke - Siden ved Indgangen til Eidsstedts Begravelse. Desuagtet kunde ordentlige Stolestader ikkun blive tildeelte Familierne med 1 Rd. Hartkorn og derover. De mindre Hartkorns Brugere, maae nu som før tage Plads efter Omstændighederne.

(e) Denne Reparation blev bekostet i Begyndelsen af Aaret 1825.

(f) Skiftet skal nu være sluttet; men efter Forlydende er intet blevet tilovers til Begravelsens Vedligeholdelse.

(g) See forhen under litr. (c)

(h) I Aaret 1826 er en ny Skole af 6 Fag og med anordningsmæssig Højde opbygget ved Kirkesangerboligen, for Kirkesanger-Districtets Ungdom, saa at den af Hr. Etatsraad Hansen skjenkede Skole paa Ringe Gade bliver nu, efter sin første Bestemmelse, at anvende for Organist-Districtet.

(i) Under 17de Maj 1823 har det Høy Kongelige danske Cancellie bevilget Gæstgiver Lindtner i Ringe Kroe, at anlægge et lidet Hvedebrøds Bagerie i bemeldte Kroe til de Reisendes Beværtning.

(k) I Aaret 1825 foretog Bymændene sig at aflede Vandet af Søen, saavit ske kunde, under Foregivende at det var dem hinderligt for deres Tørveffiaring i den bag ved samme værende Mose *). Fiskeriet vil da efterhaanden af sig selv ophøre, og Søen desto snarere aldeles udtørres til ubodelig Skade for Byen, som ved uhykkelig opkommen Jidsvaade intet andet Vandsted har; thi Vandstedet man for at erstatte denne Mangel har gravet ved Enden af Søen er til denne Hensigt utilstrækkeligt, og efterhaanden som Vandet svinder i Søen, vil det ogsaa svinde i Vandstedet, som har sin Vandbeholdning allene fra den. Præstegaardens smaae Damme ligge deels for langt borte, deels svinder Vandet om Sommeren saameget i dem, at det er ubrugeligt til Mad, og det er troeligt at Dammenes Vand, da disse ligge meget højere end Søen, trække til de lavere Steder; i det mindste har jeg, siden Søvandets Afledning, mærket en betydeligere Svinding i Dammene end tilforn, og i Sommer (1826) har det endog aldeles ophørt at trække gjennem Rensderne ned i Præstegaardens Komme. Søens Udgravning vil jaaledes efterhaanden ogsaa drage Tabet af Fiskeriet i Dammene efter sig.

(l) Om de Thøystrup tilhørende Huse see under litr. (a).

*) Brandforordningerne synes ikke at give denne Fremførd Medhold.

(m) I Slutningen af Aaret 1824 blev den nye Mølle færdig; men Stampeværket kom ikke istand. Det paa samme formalede Korn var af fortirintlig Godhed; men Formalingen medtog forlang Tid til at de flere Møllegjæster, som søgde den, kunde blive expederede og Beføstningen paa de fornødne Heste og sammes Føring var da for betydelig, at den med de formindskede Møllegjæster kunde afholdes.

I Foraaret 1826 blev Gaarden solgt ved offentlig Auction til Proprietær Lund, dog med Undtagelse af Møllen, som derfor ikke siden har været brugt; ogsaa vil der udfordres endeel Forbedringer og Forandringer i Mechanismen, om den nogeninde med Fordeel skal bruges.

Forinden Gaarden ved Auction blev bortsolgt, var en Løkke, Langeløkken kaldet, med Hartkorn 2 Tdr. 3 Skp. 1 Tdfr. $\frac{1}{2}$ Alb. allerede frasolgt. Paa samme ere 2 Gaarde opbygte, hvoraf den ene kaldet Søegaarden har 1 Td. 2 Skpr. 2 Tdfr. $1\frac{1}{4}$ Alb., den anden kaldet Langeløkkegaarden har 1 Td. 2 Tdfr. $2\frac{1}{4}$ Alb. Sammehaug Hartkorn er altsaa nu 17 Tdr. 3 Skpr. $1\frac{1}{2}$ Alb.

(n) Nærværende Taster har, foruden de anførte Forbedringer paa Mølleværket, tillige med betydelig Beføstning fordybet Vandrenden, for at forstørre Vandhjølet fra $3\frac{1}{4}$ Alen til $5\frac{1}{4}$ Alen Diameter.

(o) Ved dette Sted finder jeg i den gamle Beretning følgende:

Nota. Om Hr. Jøer Pedersen blev lutherisk eller forløb 1557 ved Reformationens - Tiden, veed jeg ikke, dog tror han blev; thi ellers havde han uok taget Breve og Documenta bort.

2) Der tales om en Præst som flyttede af Herringe Præstegaard. i det Sognevidne som Ebbe Munc til Gjellebroe har forseglet. Han maae have været Capellan.

(p) Heraf er det end ydermere klart at den omtvistede Kallehaug som omtales neden for Pag. 71 til 72 er Præstegaarden med Rette tilhørende.

(q) Da Dammenes Vandbeholdning — som Erfaring viser — formedelst Søevandets Afledning, nu mere og mere trækker til Søen, saa vil denne Hensigt end ikke engang kunne opnaaes for Fremtiden.

(r) At dette er skrevet før Cancellie Resolutionen af 3 Jan. 1826, finder jeg fornødent at bemærke.

(t) Dette er i Aaret 1826 iværksat, dog med den Forandring, at istedetfor de befalede 3ag Huus, som skulde tilbygges Skolen, er efter Cancelliets Resolution af 19 Juli 1825, opbygget en nye Skole paa 6 3ag ved Kirkesangerboligen, og den paa Ringe Gade beliggende Skole, benyttes nu af Organist-Skolens lærer allene for sit District.

(u) Herudi er senere skeet den Forandring, at hvad der af Accidentserne maatte overskyde de 40 Rbd. Solv, skal deles mellem begge lærere; dog er ved en senere Cancellie-Resolution af 8 April 1826 bestemt, at Kirkesangeren foruden de ham ved Planen af 30 April 1822 tillagde 10 Rbd. som Kirkesanger, endnu skal tillægges 5 Rbd. aarlig for sine Forretninger som Kirkebyens Skolelærer, i Overeensstemmelse med Anordningen af 29 Juli 1814, Instructionens § 34, hvilke 5 Rbd. forlobs tages af Accidentserne tilligemed de forhen benævnte 40 Rbd. Solv, serend det Overskydende deles.

Tøvrigt bemærkes: at foruden den reglementerede Løn er ved Planen af 1822 bestemt 10 Rbd. for Kirkesangeren og 10 Rbd. for Organisten for deres Forretninger i Kirken.

(s) Efterat Sognet nu i Slutningen af 1826 har faaet 2 rummelige Skoler, vil man efter at de fornødne Indretninger ere foranstaltede, ansøge Tilladelse til den indbyrdes Underviisnings fuldstændige Indferelse, for det første i Kirkesanger-skolen.

R e t t e l s e r.

Pag.	4	Lin.	1	Carl Iæs: Cordt
—	19	—	22 og 23	Zomfrue og Ane Tott l. Zomfrue Ane Tott
—	20	—	4	Hvæle l. Hvælv
—	20	—	6	Du er der l. Du finder
—	31	—	23 (h)	gaaer ud
—	40			sidste Linie L 2 d. l. 2 Ad.
—	41	—	7	Nbb. l. Nbd.
—	41	—	10	allene l. allernaadigst
—	44	—	2	Anne Hvitsfeldt: Steen Bille l. Anne Hvitsfeldt, Steen Bille
—	52	—	6	Boltinggaardskøp l. Boltinggaards Skov
—	55	—	8	non modum l. non modicum
—	56	—	7	Teria l. Feria
—	56	—	24	et Mar efter l. at Mar efter
—	57	—	25	Amstfuer l. Amstfue
—	64	—	4 og 5	tis: mer falder bort
—	64	—	10	hosti reconciliatio l. hosti reconciliato
—	65	—	14	Skolemester l. Skolemester
—	68	—	18	Rjømand l. Rjøbmand
—	69	—	14	Esterreninger l. Esterretningerne
—	71	—	1	Stift l. Stift
—	72	—	20	Wangmangel l. Wandmangel
—	74	—	18 og 19	Skov: jord l. Skolejord
—	76	—	6	og l. og
—	79	—	15	omhyggeligen l. omhyggeligere
—	81	—	4	dens l. den
—	99	—	12	Skolelæreren l. Skolelærer
—	115	—	8	eene l. eeneste
—	128			er urigtig betegnet med Sidetal 281.
